

Spoštovani bralke in bralci,

za uvod, kot se spodobi – vsem prisrčen pozdrav! Leto je naokoli in kot na pomlad vse brsti, je čas zvalil na plan tudi naše besede. Zložili smo jih v obliko štirinajste številke našega časopisa.

V občini Ilirska Bistrica živi okrog 3500 upokojencev, od tega je 1400 včlanjenih v društvo. Sklenili smo zapisati nekaj utrinkov iz dela društvenih sekcij, pa ne, da bi se hvalili, raje da ne bi šli neopazno v pozabo. Pravimo, da besede ne škodijo, če so zložene v pravo mero, ali se ta sestavek hvali »s pravo mero«, presodite.

Ali je v tej številki prava mera prispevkov, tudi presodite. Rekli bomo kar po domače. V zadnjem letu je Društvo upokojencev sledilo številnim ciljem. Vodilo vsemu je želja, da na jesen življenja združimo svoje znanje, zamisli in želje, kako oplemeniti preostanek svoje poti. Zato nekaj besed o društvenem delu.

Društvo upokojencev Ilirska Bistrica je vseskozi v tesni povezavi z Demokratično stranko upokojencev Slovenije, občinskim odborom v Ilirski Bistrici.

Člani društva sledimo številnim zakonskim pripravam in razpravam, ki obravnavajo pravice iz minulega dela, ter skrbimo, da oblikujemo svoje predloge v pripravah dokumentov. Naši delegati v občinskih, območnih in republiških organih skrbijo, da so varovane zakonsko pridobljene pravice upokojencev. Aktivno sodelujejo v obravnavi in pripravi zakonskih sprememb. Tudi v preteklem letu je bilo delo v veliki meri postorjeno v prid našim prizadevanjem.

(nadaljevanje na naslednji strani)

*Poverjeniki Društva upokojencev
Ilirska Bistrica*

Ocenjujemo, da je v zadnjem letu veliko truda društvenega vodstva, zlasti pa komisije za šport, zahtevala organizacija športnih iger primorskih društev upokojencev, ki so bile v Ilirski Bistrici ob občinskem prazniku. Sodelovalo je 46 ekip iz 9 društev, gostili smo 221 tekmovalcev, ki so se pomerili v šestih panogah. Naša ženska balinarska ekipa je osvojila prvo mesto, prav tako so bili prvi med primorskimi društvi naši strelci z zračno puško.

Posebno skrb v društvenem programu namenjamo izletom, pohodom in družabnim srečanjem.

V vsakem mesecu leta se je nekaj zgodilo in kot pravijo udeleženci so iz vseh teh dogodkov ohranili dosti lepih spominov in želji, da bi v prihodnje obiskovali nove kraje in spoznavali druge običaje, navade in ljudi.

Še ena društvena dejavnost je vidna in lahko zapišemo, tudi slišna. Triindvajset let prepevajo naši člani v Mešanem pevskem zboru. Okrog petdeset jih je. Kot smo že zapisali v zadnji številki, si je zbor pridela ime po znanem rojaku, pedagogu in zborovodji, humanemu človeku Avgustu Šuligoju, rojenem v Dolnjem Zemnu. V vseh teh letih so spoznali in se naučili številne ljudske in umetne pesmi, domačih in tujih avtorjev. S pesmijo so prepotovali domovino in šli tudi čez državne meje. Letno opravijo okrog 80 učnih ur, obisk vaj je skoraj polnoštevilen. Dvakrat so bili izbrani in primorske zbore zastopali na državni reviji pevskih zborov.

O našem literarnem glasilu, ki ima tudi posebno mesto v društveni dejavnosti, naj preleva vsak po svoje. Zato berite, grajajte ali pohvalite, svetujte, dopisujte in prispevajte nekaj svojega, da bomo na straneh našega lista čutili utrip vaših razmišljanj in se hvalili z domiselnimi vsebinami.

V čast nam je, da prav v tem uvodnem sestavku zapišemo čestitko. Bistričani smo ponosni na naše ljudi, ki doma ali pa tam, kjer živijo in delajo, dosegajo uspehe ter zanje zaslužne pohvale in priznanja. Upokojenci se posebej veselimo priznanj, ki jih dosegajo naši vrstniki in sodelavci. Tokrat čestitamo Vojki Lenarčič, Nadi Čeligoj in Ivanu Bergoču. Vojki Lenarčič je pred kratkim Turistična zveza Slovenije podelila pisno priznanje z zlatim znakom za uspešno delo na področju turizma. Nada Čeligoj in Ivan Bergoč sta na Radiu 94 in NTR prejela laskava naslova »Ona in on 2006« Seveda, zaradi uspešnosti na svojih področjih dela. Zelo dobro ju poznamo. Vsem prisrčne čestitke!

Uredništvo

Beseda urednika

Prejeli smo prisrčne pozdrave našega starega znanca in prijatelja Franeta Slavca. Poznamo ga kot dobrega harmonikarja, ki je z vsem srcem navezan na Bistrico. Pravzaprav na Sibirijo, kot smo nekdaj imenovali starejši del našega mesta. Usoda pa je hotela, da ga je huda bolezen priklenila na invalidski voziček. Ti njegovih pozdravi so prišli iz kliničnega centra v Ljubljani, kjer si zdravniki prizadevajo, da bi izboljšali njegovo zdravstveno stanje. Kljub bolezni pa Frane optimistično zre v prihodnost. Ob spominih na rodno Sibirijo je začel kovati rime. Poslal nam je naslednje vrstice:

Draga Sibirija!

Od Franeta nikoli pozabljena,
spomin na mlade dni
v meni še živi.
Ko igral sem na harmoniko
so Sibirci zapeli tako lepo,
da slišati jih je bilo
v dolino Bistriško.
Ko ob bistri rečici sem stal
in na harmoniko igral,
prišla je sestra Jožica
in zapela sva oba:
Oj tječe, tječe bistra voda,
bistra voda Bistrica ...

Dragi Frane! Hvala ti za pozdrave in pesmico. Tebi pa želimo, da se ti povrne zdravje. Želimo, da nas s svojo harmoniko še dolgo razveseljuješ.

Uredništvo

2001016/14

Naše društvo

Ko se zaključi neko obdobje, je prav, da napravimo pregled opravljenega, sodobno bi temu rekli inventura. Zaradi popolnosti povedanega sem v nadaljevanju v razgovor pritegnil prejšnjega predsednika Društva upokojencev Ilirska Bistrica Miroslava Štembergerja, ki je vrsto let vodil društvo.

Delati z upokojenci je vsekakor prijetno in zanimivo. Dejavnosti, ki so zajete v programu dela za posamezno obdobje in posamezno področje, so sestavni del programa društva, ki se pojavljajo v posameznih letih vse od njegove ustanovitve. Zadnjih skorajda dvanajst let si Društvo upokojencev Ilirska Bistrica vodil ti. Kaj lahko poveš o tem času in pa seveda o delovanju društva v prejšnjih letih?

Drži, da sem društvo vodil vse od 1995 pa do maja 2006. Pri delu društva me je vodila želja, da s sodelavci zagotovimo osnovne pogoje za uresničevanje želja in interesov slehernega člana ter z delom tako postanemo aktivni in enakopravni dejavniki na vseh področjih družbenega življenja. Predvsem pa smo želeli, da se povsod uveljavljajo naši interesi iz minulega dela. Programi dela posameznega področja so sestavni del letnega programa društva, ki ga to sprejme na vsakoletnem občnem zboru. Povedati moram, da tak način sprejemanja programov poteka vse od leta 1994. Ustanovitvi je med drugim v največji meri botrovala ugodnost za upokojence, ki se je izkazovala v zniževanju in izenačevanju pokojnin starih upokojencev z novimi. To je bila ena od poglobitnih zahtev upokojencev. Predolgo bi trajalo, če bi hotel opisati celotno dejavnost društva in našeti vse aktivnosti. Omejil se bom le na najpomembnejše.

Vsiljuje se mi vprašanje, ki je vezano na izvajanje programov, istočasno pa je vezano na prostore, ki so in še omogočajo normalno delo društva. Kaj lahko poveš o tem?

Do leta 1971 je društvo delovalo na raznih lokacijah. Tega leta pa je tedanje društveno

vodstvo sklenilo pogodbo z občino, v kateri je bilo določeno, da občina daje društvu upokojencev pravico do uporabe in upravljanja dvostanovanjske stavbe z dvoriščem in vrtom v Bazoviški ulici. Društvo je v zameno občini odstopilo dve novi stanovanji. Vendar s tem vprašanje ni bilo rešeno. Stavba je bila vse do leta 1973 zasedena s stanovalci. Šele po tem letu so lahko pričeli z obnavljanjem stavbe in urejanjem prostorov za delo društva. Naj poudarim, da so pri adaptaciji stavbe sodelovali člani društva in opravili kar 1200 ur prostovoljnega dela. Druga večja obnova doma je bila izvedena 1984. leta z izgradnjo novega prizidka, prekritjem strehe, ureditvijo fasade in razširitvijo in ureditvijo gostinskega lokala. Nekaj več kot polovico sredstev za adaptacijo naštetega je zbralo društvo, ostalo pa so prispevali donatorji.

V programih društva prejšnjih let so zajeta področja kulturnega, športnega in rekreacijskega delovanja. Nam lahko opišeš posamezno dejavnost, njene cilje in rezultate?

Ne bom našteval celotnega delovanja društva v preteklem obdobju, omejil se bom le na nekaj posameznih pomembnejših dejavnosti, ki izhajajo iz programov. Leta 1996 se je društvo registriralo po novem zakonu o društvih. Tega leta smo sprejeli nova pravila društva in ustrezno dopolnili celotno dokumentacijo. Na osnovi programov dela smo izpeljali prireditve, srečanja in drugo. V tem letu smo organizirali srečanje upokojencev Primorske na Mašunu. Že leto pozneje smo organizirali športne igre za celotno Primorsko, bili v letih 1997 in 2005 organizatorji revije pevskega zborov upokojencev celotnega primorskega območja. Sodelovali smo tudi na protestnem zborovanju v Ljubljani zaradi nestrinjanja s spremembami in dopolnitvami pokojninskega in invalidskega zakona. Svoj delež smo prispevali na okrogli mizi v letu starejših z geslom »K družbi za vse starosti«,

nabavili in razvili društveni prapor, vsako leto, razen enkrat, smo organizirali in izpeljali srečanje s pobratenim društvom slovenskih upokojencev iz Trsta s kulturnim programom – z društvom smo se pobratili leta 1986, prav tako smo vsako leto organizirali in izvedli balinarski turnir obalno kraške regije, na katerem so sodelovala tudi društva s sosednje Hrvaške.

Izletništvo je ena od pomembnih prijetnih in poučnih načinov sproščanja in ne nazadnje spoznavanja bližnje in daljne okolice.

Soglašam s to ugotovitvijo, dokaz temu pa je izredno zanimanje članstva za to dejavnost. Letno je bilo doslej organiziranih in izvedenih pet do sedem enodnevnih izletov, do pet družabnih srečanj in dva do trije planinski pohodi. Veselo razpoloženje izletnikov, pohodnikov ali pa le tistih na srečanjih je bilo vseskozi prisotno, pa tudi pohvale in vzpodbude so se vrstile. Vse to pa je vzpodbuda za nadaljnje delo, saj želimo članicam in članom društva nuditi sproščeno zabavo, druženje in tkanje prijateljskih vezi.

Omenil si že nekatere dejavnosti s področja kulture, kot so pevska srečanja. Vemo, da v društvu deluje močan in uspešen pevski zbor. Ta in naše glasilo dajeta poseben pečat delovanju na področju kulture.

Že davnega leta 1984 je bil ustanovljen mešani pevski zbor, ki nas predstavlja in zastopa povsod, pa naj bo to na naših srečanjih, revijah upokojenskih zborov, na reviji Primorska poje, občinski reviji pevskega zborov, na gostovanjih doma in v tujini. Za delo in prejeta priznanja zaslužijo iskrene čestitke. Želimo jim še mnogo let uspešnega prepevanja.

Veliko članov našega društva in ostalih, ki jim je literatura blizu, se je vključilo v literarno glasilo našega društva Jesenski listi. Izdali smo že štirinajst števil, ki so bile zelo dobro sprejete med bralstvom. Če gledamo na zadevo količinsko, res ni kdo ve kaj, ko pa pogledamo vsebino,

Na fotografiji je vodstvo društva upokojencev v Ilirski Bistrici. Stojijo: bivši predsednik Miroslav Štemberger, novi predsednik Franc Gombač in računovodkinja Majda Celin; sedita blagajničarka Nerina Boštjančič in tajnica Angelca Vrh.

to je pestrost prispevkov. In nenazadnje pozitivne in ohrabrujoče odmeve, lahko mirno zatrdimo, da je glasilo opravičilo svoj obstoj. Sprejeli smo ga z velikim zadovoljstvom.

O investicijah v dom upokojencev in njegovo okolico si že govoril. Ob tem velja omeniti še vzdrževanje doma in delo društva. Za vse to in še za kaj drugega pa je potrebno zagotoviti finančna sredstva. Kako je s tem?

V obdobju delovanja društva od leta 1994 do leta 2006 je bilo narejenega kar nekaj. V zgradbo je bila vgrajena plinska napeljava za ogrevanje. Ob tem smo predelali električno napeljavo in prostore preplekali. Skupna vrednost izvedenega dela je bila 2.273.381 SIT. Prav tako smo obnovili in asfaltirali balinišče in dvorišče, zamenjali vhodna vrata in vrata na dvorišče ter skladišče vstavili plastična okna v gostinskem lokalu in le ta zamrežili. Za to smo potrošili 3.808.500 SIT.

Sredstva za našeto in druge dejavnosti zagotavljamo iz članarine, ki jo vestno pobira preko dvajset poverjenikov, nadalje iz sredstev občine, ki jih pridobimo na osnovi izpeljanih programov, donacij in prispevkov posameznikov, ustanov in drugih. Ob tej priliki bi se rad v svojem imenu, imenu prejšnjega in sedanjega vodstva in članov društva zahvalil za darovana sredstva, ki so nam jih namenili: SKB Banka, GG Postojna, Ilirija Ilirska Bistrica, Hotel Delfin Izola, Balasty Ilirska Bistrica, ZDUS, župan Občine Ilirska Bistrica, Komunalno podjetje Ilirska Bistrica, Demokratična stranka upokojencev Slovenije, Banka Koper, Teles Ilirska Bistrica.

Hvala za povedano.

Franc Gombač

Vandram

Kakor ptica spleta gnezdo,
svoje spleta sem.
Vanj nosila dan za dnem sem
kruh, ljubezen, smeh.

Ko sinova sem povila,
svet je bil popoln.
Zdaj pa časi so drugačni,
še komaj prideta domov.

Tu, na pragu misli pletem,
grejem srečo tistih let.
Vsak dan vandram za otroci,
v dalje nevidnih cest.

Danica Pardo

Kal

V moji se glavi spomini vrtijo,
pod latnikom štorije pravimo si.
Z ženo sva srečna in leta bežijo,
še vedno veseli smo Kraševci vsi.

Kraška pokrajina polna skrivnosti,
vino je dala, a malo vode.
Zato so nas kali osrečevali,
bili so za zemljo, ljudi in vole.

V kali zagledal sem njeno podobo,
noter sem videl njen mili obraz.
Je luna debela visela nad mano
in božala čudežni, čudežni Kras.

Danica Pardo

Kaj smo postorili za Ketteja ob 130-letnici njegovega rojstva

Pobuda iz pozne jeseni 2005 naj bi ob 130-letnici pesnikovega rojstva strnili svoje kulturne moči in naredili za našega pesnika kaj bolj odmevna kot sicer vsako leto, je naletela na prav lep odmev. Pismo, razposlano nekaterim kulturnim posameznikom in institucijam na Bistriškem, v Košanski dolini in na Zgornji Pivki, je kulturno povežalo kraje, ki so zaznamovali Dragotinova otroška in mladostniška leta: Prem, Zagorje, Košano in Trnovo. Pripravljen in izveden je bil cel niz uspešnih prireditev.

Začelo se je z napovedjo Vojka Čeligoja o nameri filatelistične sekcije Primorskega numizmatičnega društva v Ilirski Bistrici, da Ketteju v čast in spomin pripravi priložnostni poštni žig in dotisk spominske poštne dopisnice. Okrogel žig z letečo ptico, nosečo v kljunu pisalno pero, s krožnim napisom »Dragotin Kette – 130 let rojstva – 6255 Prem – 19.1. 2006« je izoblikoval Romeo Volk. Izid znamke in dopisnice je pospremila filatelistična razstava z naslovom Slovenski literati na poštah znamkah.

Prvo je bilo potem Kettejevo slavlje na »njegovi« osnovni šoli v Ilirski Bistrici, kjer ravnateljuje Ester Juriševič. Zamislili so si projekt z naslovom S Kettejem o Ketteju in zažuborelo je z delavnicami po razredih in pri različnih predmetih; izdelke in raziskave skupin so razstavili po šolskih hodnikih. Za zaključek projekta so na pesnikov rojstni dan, 19. januarja, pripravili tudi za starše proslavo, na katero so povabili še pesnikove sorodnike. Učenci so sodelovali tudi na drugih prireditvah, a na predvečer slovenskega kulturnega praznika, 7. februarja, so z lepim sporedom nastopili še v bistriški Knjižnici Makse Samsa.

22. januarja je sledila odmevna tradicionalna prireditev v okviru že 30 let starega bistriškega Meseca kulture na Premu, ki zmeraj poteka dvodelno, pred šolo – pesnikovo rojstno hišo in na premskem gradu.

Nastopil je Moški pevski zbor Dragotina Ketteja pod vodstvom dr. Mirka Slosarja, ki je premierno zapel dve novonastali skladbi Bistričana Bojana Glavine na Kettejevi besedili Aj, ta lepa krčmarica in Melanholične misli. Sodeloval je še Ženski pevski zbor Prem, ki ga vodi Irena Rep, in recitatorji Magdalena Penko Šajn, Dušanka Zlošel, Ismet Bekrić, Rado Jurač in učenci Osnovne šole Dragotina Ketteja; v pogovoru o pesniku sta izmenjavala misli Tomo Šajn in Vojko Čeligoj.

25. marca je bila na pročelju Kulturnega doma v Zagorju odkrita spominska plošča, ki opozarja, da je v letih 1879–1889 tam odraščal Dragotin Kette, da je tam hodil v očetovo ljudsko šolo in se tja vračal na počitnice tudi kot gimnazijec. Slavnostno besedo je spregovoril akademik dr. Matjaž Kmecl, kulturni spored pa so izvedli recitatorji in učenci podružnične šole Zagorje, pevci in pevke iz vseh treh Kettejevih krajev: s Prema, iz Ilirske Bistrice in Košane. Zbrane je nagovoril še predsednik vaške skupnosti Jože Žele, ki je skrbel za izdelavo in vzidavo plošče, sredstva zanjo je prispevala Občina Pivka; vezno besedo je brala študentka Irena Uršič.

6. aprila je bila na premskem gradu prva predstavitev novega knjižnega izbora Kettejevih vedrejših pesmi z naslovom Sem fantič bil mlad; v njej je natisnjen tudi doslej najpopolnejši pesnikov življenjepis, ki ga je pripravil Silvo Fatur, lično knjižico, ki jo je ilustriral in opremil Romeo Volk, pa je izdala koprška Knjigarna in založba Libris. Kulturni spored večera so pripravili člani Kulturnega, turističnega in športnega društva Prem, ki mu predseduje Jerica Strle, recitirala sta Danica Pardo in Rado Jurač, knjižico pa je v pogovoru z urednikom Faturjem in ilustratorjem Volkom v imenu gibanja primorski slovenistični dnevi, ki povezuje sloveniste južne-, severne- in zamejske Primorske, vodila Senija Smajlagič, predsednica Slavističnega društva Koper.

Prijetno razpoloženje se je zaključilo z domačnostno pogostitvijo v grajski kleti, ki sta jo v imenu premskega društva imeli na skrbi Danica Pardo in Jana Filiput.

Naslednji dan, 7. aprila, se je v prostorih Osnovne šole Dragotina Ketteja v okviru 17. primorskih slovenističnih dni odvijal strokovni simpozij o našem pesniku. Predavalo je več profesorjev in univerzitetnih profesorjev iz Ljubljane, Trsta in Kopra, ki so osvetljevali vrednost Kettejevega dela z različnih zornih kotov: dr. Matjaž Kmecl, dr. Aleksander Bjelčevič, dr. Tatjana Rojc, Jasna Čebtron, Anita Nedeljkovič Andlovic, Nada Džukič. Prisluhnilo so tudi izvorni besedi sežanske kulturne publicistke Jolke Milič, ki jo je po prejemu dveh velikih priznanj, italijanskega in slovenskega za prevajalsko delo med obema kulturama, predstavil Alen Mesarič.

8. aprila pa je bila ob veliki udeležbi odprta in prvič prehojena Kettejeva pot. Zgibanko z opisom poti od Kettejeve šole v Trnovem, mimo hiše Kettejeve matere v Trnovem, skozi Zarečje in Rečico do Novakovega mlina ob Reki, pa skozi Smrje na Prem, je pripravil njen pobudnik Vojko Čeligoj s sodelovanjem Silva Faturja in Romea Volka. Založilo jo je Društvo Kettejeva pot, natisnila pa Grafična delavnica Bor Trnovo. Soorganizatorji pohoda, dolgega 18 km v obe smeri, ki je bil tudi pohod za zdravje, so bili: bistriški Rdeči križ, Zdravstveni dom Ilirska Bistrica, Športna zveza Ilirska Bistrica, Društvo diabetikov, društvo invalidov in Koronarno društvo Ilirska Bistrica. Popotnike, ki so v veselem razpoloženju počivali in se okrepčali pri Novakovem mlinu, je na tem prvem popotovanju v živo spremljal Radio Koper. Na Premu pa so jih spet prijazno dočakali člani premskega Kulturnega, turističnega in športnega društva. Društvo Kettejeva pot je ob tej priložnosti izdalo še spominsko razglednico z znanim pesnikovim portretom, povzetim s skupinske slike ob Dragotinovi maturi v Novem mestu 1898.

In za sklep je bil v organizaciji tamkajšnjega Kulturnega društva 29. aprila koncert pevskih zborov v Košani, ki so ponesli tudi šopek na grob tam pokopanega pesnikovega očeta Filipa Ketteja, ki je bil svojčas na Premu in v Trnovem, še bolj pa v Zagorju in Košani, vsestranski kulturni delavec, predvsem – pevovodja. Prepevali so: Moški in Ženski pevski zbor Košana, kot gostje pa še pevci Moškega pevskega zbora Slavina; svoje je dodala Folklorna skupina Šumnik iz Borovnice. V programu so sodelovali tudi učenci OŠ Košana.

Kot je videti so se prireditve osredinile okoli dveh jeder: dneva pesnikovega rojstva – 19. januarja 1876 in okoli dneva njegove dosti prezgodnje smrti – 24. aprila 1899. Program je bil bogat, že po organizacijski plati vreden kakšne profesionalne institucije, ki pa mu ne bi mogla dati domačnostnega žara, kakršen je mogoč le med ljudmi, ki so si blizu. Domačini smo svojemu pesniku podarili del svojega srca.

Bilo je kar nekaj odmevov v javnih občilih. Zelo opazno v spletni Kroniki Slavističnega društva Slovenije. Predstavitve knjižice Sem fantič bil mlad so bile še drugod, v Kopru, kjer je v Knjigarni Libris zapel tudi Ženski pevski zbor Prem, v sodelovanju z Mestno knjižnico Piran pa je bil pripravljen literarni večer v portoroški Kosmačevi hiši. Bistriški Kettejevci so novi skladbi peli tudi ob odkritju plošče v Zagorju in na koncertu Primorska poje v Pivki. Danica Pardo je ob srečanju pevskih zborov v Stični odkrila še manj znano uglasbitev Ketejeve pesmi Ptičke, ki jih je Anton Scwab skomponiral za moške zборе, Adolf Groebming pa za ženske.

Okroglo obletnico so proslavili tudi na Dolenjskem, tudi s Kettejevim koledarjem za leto 2007, ki ga je pripravila Knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu, kjer tudi štejejo našega pesnika za svojega, četudi je tam preživel le dve šolski, sicer resda zaljubljeni leti; v sklepni besedi so opozorili na obe Faturjevi knjigi o Ketteju in citirali njegovo zgoščeno oznako Kettejevega dela.

Njegova pesem še dandanašnji vznemirja in osvaja s svojo prvinsko dvojnostjo: na eni strani zlahtna zamišljenost, na drugi vedrina in radoživost. Na eni strani globoka in za tako mladega človeka nenavadna, a pristna zresnjenost, ki spominja na nekatere Prešernove najbolj temne izpovedi, na drugi strani pa zaljubljena radoživost, lahkotnost in igrivost, ki zveni v živih ritmič življenja. Zmeraj znova preseneča njegovo pogumno in vedro prenašanje vseh življenjskih nesreč. Res, bil je pesnik ljubezni in človeške pokončnosti.

(sf)

Še danes cvetijo

Če bi slovenske lipe govorile – lipe, več sto let stare – bila bi kruta pripoved, kaj vse so videle in prestale.

Veliko tujih vojska se je v njih sencah hladilo, lahko je danes reči: ne bo več se zgodilo.

Res, doživele in preživele so vseh vojn stihijo, a pričajo slovenstvo, še danes cvetijo.

Stojan Vid Jaksetič

Topel dom

Samo tam topel je dom in nebo brez oblaka, kjer z odprtimi rokami nekdo vedno te čaka.

Samo tam čas se ne stara, tam je vedno pomlad, kjer besede odmev slišiš: »Imam te rad!«

Samo tisto ognjišče ne ugasne nikdar, kjer plamena ne kupiš, dobiš ga v dar.

Stojan Vid Jaksetič

Učiteljska konferenca v Trstu

Udeleženke na učiteljski konferenci v Trstu. Od leve: Ida Jenko, Milena Škrli, Vida Hrvatina, Rozka Celin, Zora Kakež in Ivanka Prosen. Pridružila sta se jima partizana poročnik Milan Čeligoj iz Mun (na sliki), fotografiral pa je poročnik Jože Štemberger, doma iz Novokračin.

Čudno, zelo čudno je to naše življenje. Čimbolj se staramo in se čas oddaljuje od dogodkov, tembolj se nam vračajo spomini v daljno preteklost, in žal kar hitro zbledi sedanost. Taka je pač starost, zato hitim, da ujamem še nekaj spominov, ki se mi živo prikazujejo in silijo, da jih povem, preden me ujame demenca.

Junij 1945. Druga svetovna vojna se je končala. Bil jo to čudovit čas svobode, konec je bilo gorja, pobijanja in požiganja. Partizanske šole, ki so se ustanovljale po vsej Primorski od jeseni 1943 naprej, so bile nekatere zaradi zaključnih spopadov s sovražnikom že zaprte, druge so v teh dneh zaključevale s poukom. V dveh letih obstoja so opravile veliko poslanstvo, saj so se primorski otroci po dvajsetih letih prepovedi slovenskega jezika v šolah, ponovno učili v materinem jeziku. Pregled tega dveletnega delovanja partizanskih šol je Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovenko primorje predstavil na pokrajinski učiteljski konferenci, ki jo je sklical 4. junija 1945 v Trstu, in kjer je dal poudarek načrtom za nadaljnje delo.

3. junija popoldne smo se tako zbrale partizanske učiteljice iz vzhodnega dela nekdanjega brkinskega okrožja na železniški postaji v Trnovem. Za organizacijo udeležbe na konferenci je bila zadolžena Ruža Dekleva iz Ilirske Bistrice. V Trst smo se odpeljale s tovornim vlakom. Bila je zelo zanimiva izkušnja, saj smo bile nemalo presenečene, ko smo vstopile v vagon brez sedežev. Treba je bilo sestiti kar na tla, ki pa so bila vsaj pokrita s časopisom. Mlajše smo se s tem hitro sprijaznile in se posedle, Maksa Samsa pa, ki je bila od nas precej starejša, se je kar nekaj časa nemirno prestopala sem in tja, a se je nazadnje vdala v usodo in počepnila med nas. Ne spomnim se, da bi bila nejevoljna. Kar vidim jo pred seboj – bila je prav taka, kot jo vidimo na fotografiji, z veliko pentljo na beli bluzi in kito, zvito v kolač. Le obleka je bila črne barve. To neudobno potovanje se je kar dolgo vleklo, čeprav smo si krajšali čas z zanimivimi razgovori, pa tudi s petjem. Marsikaj zanimivega nam je povedala tudi Maksa in nam, na našo željo, tudi recitala svoje pesmi, ki jih je znala vse na pamet.

Zvečer se je vlak ustavil na Opčinah, kjer smo izstopile, prijazni domačini pa so nas sprejeli na svoje domove, nas nahranili in prenočili. Naslednje jutro smo se s tramvajem odpeljale v Trst, kjer smo se priključile ostalim učiteljem, zbranim v veliki dvorani, ne spomnim pa se imena ulice, kjer se je nahajala.

Zbrali so se vsi najvidnejši predstavniki šolstva, ki so med vojno ustvarjali in vodili partizansko šolstvo in po vojni nadaljevali z delom: France Bevk, prvi pokrajinski referent za šolstvo, pobudnik in organizator partizanskega šolstva na Primorskem; Zorko Jelinčič, od 6. maja dalje načelnik prosvetnega odseka PNOO, Jože Kosovel, referent za srednje šole, Jože Dolgan in Henrik Zdešar, referenta za osnovne šole. Manjkali niso niti Makso Pirmik, Danilo Turk-Joco in igralec Kralj, takrat referenti za kulturo, pa Jože Pahor, odgovoren za šolske učbenike, šolski referenti Oskar

Venturini (za Goriško), Drago Pahor (za Tržaško) in Oskar Ferlan (za italijanske šole), nadzornica za večerne šole Mara Samsa, pa medvojni okrožni šolski nadzorniki. Med njimi je bila tudi Marica Čepe-Eva, organizatorica partizanskega šolstva v takratnem brkinskem okrožju, ki se nas je zelo razveselila.

Na konferenci smo poslušali referate o uspehih in težavah partizanske šole, še večji poudarek pa je bil na nadaljevanju dela na šolskem polju v novih pogojih. Predstavljeni so nam bili konkretni načrti za organizacijo pouka po osvoboditvi. Veliko so se ukvarjali z učnim načrtom, izobraževanjem učiteljstva in pripravi učbenikov. Smernice za delo so bile tako podane in čakalo nas je tri mesece trdega dela do začetka novega šolskega leta, tokrat v svobodi.

Konferenca je bila zelo delovna, a istočasno slovesna. Občutki, ki so nas prevevali, so bili veličastni, saj smo zasedali v Trstu v času, ko smo še upali, da bo naš.

Organizatorji konference so nam preskrbeli prenočišče v mestu. Utrujene od napornega dne smo kar hitro zaspale. Zjutraj pa nas je čakalo novo presenečenje, saj so med nami spali slovenski vojaki – partizani. Kaj sedaj? Kako vstati s postelje? Naša Maksa ni imela problemov. Bila je najbolj pogumna. Lahko njej, ko pa je imela črno kombinežo in je v njej marširala po sobi brez predsodkov. Druge pa smo med hihitanjem previdno zlezle pod odejo v svoja oblačila. Vojaki pa so bili zelo resni in so se delali, da ničesar ne vidijo. Lepo od njih!

Kako pa smo prišle domov, se je že izbrisalo iz spomina. Vem le to, da je bila ta konferenca dogodek, ki se ga ne da pozabiti. Časi so bili še vedno težki, a tudi lepi, ker so prinašali »pomlad« na Primorsko.

Vida Hrvatina Gojkovič

Pet let spomenika »TIGRU«

Delegacija zveze borcev NOB in predstavnikov društva TIGR Primorske so tudi lani za Dan mrtvih obiskali spomenik TIGRU na Hribu svobode in položili k spomeniku jesensko cvetje.

Prav na dan žalostnega spomina, v soboto, 15. decembra 2001, ko so pred 60 leti na Opčinah padle žrtve Drugega tržaškega procesa pod streli fašistične Italije, je bilo z veličastno proslavo najprej v Domu na Vidmu in nato s svečanostjo na Hribu svobode odkrito spominsko obeležje posvečeno desetim žrtvam fašistične Italije iz vrst članov narodno revolucionarne organizacije TIGR na območju sedanje občine Ilirska Bistrica.

Pet let že na Hribu svobode v Ilirski Bistrici ponosno stoji eden najlepših spomenikov narodno revolucionarni organizaciji TIGR na Primorskem. Vsa ta leta spomenik obiskujejo domačini, mladina, svojci žrtev, še posebej ob Dnevu mrtvih, ko se žrtvam v spomin oddolžijo z nagovorom in pevkimi nastopi mladih pevcev OŠ Dragotin Kette in Mešanega pevskega zbora Društva upokoencev, cvetjem in svečkami. Prav območje občine Ilirska Bistrica je dalo tretjino vseh žrtev med tigrovci na Primorskem, kar zgovorno priča o uporniškem duhu ljudi pod Snežnikom.

Tudi ob lanskem dnevu mrtvih je spominska obeležja na Hribu svobode: osrednji spomenik padlim borcem prekomorcem in domačinom, spominski obeležji padlim v prvi svetovni vojni in spomenik TIGRU, obiskala delegacija borčevske organizacije, članov zgodovinskega društva in Društva TIGR Primorske, ga okrasila s cvetjem ter svečkami in tudi tako obeležila jubilej spomenika.

Dolgoletno pobudo za postavitve spomenika TIGRU na Bistriškem posebej v dolini reke Reke in Zgornje Pivke, kjer je med obema vojnama bilo izjemno močno razvito tigrovsko gibanje je prevzelo domače Društvo za krajevno zgodovino in kulturo s predsednikom prof. Tomom Šajnom in s skupino članov Društva TIGR Primorske, ki so bili na Bistriškem vključeni v zgodovinsko društvo (Silvano Belušič, Vladimir Čeligoj, Zorko Šajn, Aleksander Ternovec, Danilo Pugelj, Edo Lenarčič in Vojko Čeligoj). Zamisel je podprlo Društvo TIGR Primorske, občina Ilirska Bistrica in mnogi sponzorji. Oblikovanje spomenika

je bilo zaupano akademskemu kiparju Janezu Lenassiju, avtorju tudi osrednjega spomenika na Hribu svobode, ki je velik napis TIGR iz kraškega marmorja oblikoval iz prepoznavnih črk naslovnice tigrovskega glasila, v katerem se črka I s plamenom dviga nad ostale črke. Kamnoseška dela je opravilo kamnoseštvo Tragin iz Brij pri Komnu. Zemeljska dela so udarniško opravili sami člani društva, temelje in postavitve spomenika pa domača firma EURO MB.

Na hrbtni strani spomenika so imena vseh Tigrovcev iz občine Ilirska Bistrica, ki jih je Posebno kraljevo sodišče Italije za zaščito države obsodilo na smrt in usmrtilo: Lojze Valenčič z Bača, ustreljen v Bazovici 1930, Viktor Bobek iz Trnovega, ustreljen na Opčinah leta 1941, Ivan Čekada z Male Bukovice, Viljem Dolgan s Topolca, Anton Gržina iz Vrbece, Vincenc Gržina iz Trpčan, Josip Roje iz Vrbece, Franc Vičič z Velike Bukovice in Josip Žefrin iz Vrbece ustreljeni v Rimu leta 1942.

In vklesano posvetilo:

»Vsem tigrovcem in protifašistom doline Reke, Brkinov in Zgornje Pivke Vam, ki ste že tedaj dojeli, da sta primorskemu človeku narod in svoboda jedro narodnostne biti.«

Izjemno slovesno je bilo že na dopoldanski proslavi v dvorani Doma na Vidmu, ki je bila dosti premajhna za množico občanov, ki so želeli prisostvovati spominski slovesnosti. Režiser in avtor besedil Andrej Jelačin je z domačimi recitatorji, pevci Moškega pevskega zbora Dragotin Kette, domačim Pihalnim orkestrom, svetlobnimi in zvočnimi efekti ob podpori tehnikov Radia Koper, ustvaril čustveno nabito in nepozabno predstavo. Številne goste, tudi župane sosednjih občin in zbrane sta nagovorila bistriški župan Franc Lipolt in predsednik Društva TIGR Primorske Franjo Batagelj. Svečani govor posvečen dogodku, Tigru in Primorski je imel predsednik Državnega zbora Republike Slovenije Borut Pahor.

Zanimiva in nepozabna klepetalnica

Mogočno zaključno pesem Vstala Primorska so v navdušenju vsi prisotni zapeli stoje in znova potrdili svojo zavezo Primorski in vsem žrtvam za njeno svobodo.

Častno dejanje odkritja spomenika TIGRU na Hribu svobode ob veliki množici prisotnih domačinov in gostov sta opravila Vojko Bobek, sin ustreljenega vodje Tigra na Bistriškem Viktorja Bobka in tigrovec Alojz Zidar s Topolca.

Udeležencem proslave in slovesnosti je domače Turistično društvo pripravilo še družabno srečanje v prostorih Osnovne šole Dragotin Kette.

Ohranimo spomin na čas in žrtve, ko je bilo potrebno tudi s svojimi življenji braniti naš dom, Slovensko Primorsko in njeno svobodo.

Tekst in slika: Vojko Čeligoj

Člani kulturne klepetalnice pri Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ilirski Bistrici so na zadnjem srečanju imeli v gosteh rojaka, že uveljavljenega glasbenega pedagoga in skladatelja profesorja Bojana Glavino, ki sicer deluje in ustvarja na Obali. Na srečanje so prišli njegovi nekdanji učitelji, prijatelji in znanci. Mentorica in moderatorica večera gospa Zala Šajn je na kratko opisala dosedanjo življenjsko pot glasbenika Bojana Glavine, ki je na glasbenem področju dosegel velike uspehe kot pedagog, pianist in skladatelj in je za svoje dosežke prejel številna priznanja.

Sicer pa je profesor Bojan Glavina obogatil večer z igranjem na klavirju. Predstavil je vse zvrsti glasbe. Od klasike, romantike, do jazza in lahkotne zabavne glasbe. Uradni in neuradni del večera se je raztegnil na dobre tri ure, kar dokazuje, da so vsi prisotni prišli na svoj račun. Verjamemo, da se je dobro počutil tudi gost, saj je rade volje sprejel vabilo na naslednje srečanje.

Dimitrij Grlj

Križna gora nad Ložem – gora za vsak dan

Križna gora nad Ložem je nekakšna žepna gora. Gor in dol se ležerno pride v slabih treh urah, lahko pa tudi skoraj še enkrat prej, če se zelo zavzameš. Meri 857 metrov nad morjem in najbrž so jo poimenovali "gora" zgolj zaradi pomanjkanja višjih vzpetin v bližini. Skoraj vso prekriva mešani gozd, razen nekaj malega košenin in njiv okoli Svete Ane. Z vrha, ki je na severu naravno utrjen s prepadno steno, je vseeno lep pogled naokoli, še veliko lepši pa s samosvojega cerkvenega zvonika.

Je nadvse zanimiv cilj, tudi če človeku njene bogate zgodovine morda ni posebno mar. Lahko, da so mu bolj pri srcu zelišča, ki jih je tu v obilju ali divje češnje julija in robidnice na jesen. Pa seveda pogledi na mogočni Snežnik, ki ga v teh krajih posebno lepo vidiš od vsepovsod, ali proti Cerknškemu jezeru, Javornikom, Racni gori in seveda v Loško dolino, pa proti Blokam in na Vidovsko.

Na Križno goro popotniku ni treba ravno po cesti iz Loža, ki je sicer najdaljša in najudobnejša. Tudi čez Grič-kapelico in Podlož se pride, pa še hitro; ali pa iz Šteberške strani; in od Križne jame tudi.

Malo zgodovine ne more škodovati

Kako se je Križni gori reklo pred krščanstvom ne vem, a neko ime je gotovo imela, saj so na njej že v najstarejši železni dobi, od osmega do šestega stoletja pred Kristusom, v utrjenem gradišču živeli pripadniki nekega ilirskega plemena. Našli so tudi sledi rimske kulture iz prvega ali drugega stoletja našega štetja, ki je trajala vsaj še do šestega. Tudi v srednjem veku je bila tu naselbina. Izkopanine iz tega časa sodijo v 13. stoletje ali pozneje.

Cerkev je stala na njej vsaj že leta 1526, začelo pa se je po legendi že veliko prej s križem, ki ga je v grmovju našel pastirček. Ljudje so potem na tistem mestu postavili velik križ in k njemu hodili molit. Danes stoji na vrhu Križne gore znamenita romarska cerkev Sv. Križa, posvečena leta 1767 pod župnikom Andrejem Telbanom, na pobočju hriba pa so od zaselka Sv. Ana enakomerno razvrščene obnovljene kapelice iz leta 1743 s podobami križevega pota, ki jih je 1987 na granit vrezala akad. slikarka Stanislava S. Pudobska. Simbol današnje Križne gore je zahodna fasada cerkve, ob kateri stoje trije križi z Jezusom in obema razbojnikoma.

Med drugim so cerkev s florisom v obliki križa krasile tudi podobe našega največjega poznobaročnega slikarja Fortunata Berganta. Pomemben za romarsko življenje Križne gore pa je bil več desetletij tudi znameniti organist Filip Jakob Repež iz Loža, ki je izdal tri pesmarice nabožnih pesmi z več ponatisi – in to v 18. stoletju! V eni od njih je natisnjeno tudi navdilo, kako naj romar sam opravi križev pot, zakaj duhovniki se zaradi množičnega obiska takrat niso mogli posvetiti vsakemu verniku.

O podloških vampcih

Pot iz Loža čez Podlož na Križno goro je prav hitra in lepo samotna, čeprav vodi skozi to očarljivo vas, kjer se še v zraku čuti nekaj starosvetnega, klenega in zdravega. Podložani so prijazni in delavni ljudje, ki jih ne boš videl čužiti doma za pečjo; a če so še tako iznajdljivi jedci, kot pripoveduje zgodba, lahko le ugibamo.

Podložanje so menda nekega davnega leta spet kosili v lazih in ko jim je gospodinja za kosilo kar na tla položila kot Mavrna dolina veliko skledo zabeljenih žgancev in zelja, so jedrno polegli okoli nje in se lotili jela. A ne za dolgo: kmalu se je zdaj ta zdaj oni začel postrani obračati, ker ga je v trebuhu tiščalo in slastne, pa telesu prepotrebne vsebine sklede ni imel več kam dajati. Eden pa se hitro znajde in si pod trebuhom čedno jamico izkoplje ter udobno je naprej. Ker so videli, da se obnese, so ga še drugi posnemali in tako so, kot bi mignil, izpraznili skledo. Ko pa so se postavili na noge, so jim trebuhu, naphani z zeljem in žganci, štrleli daleč naprej in zijala iz sosednjih košenin so hitro oznanila: "Lejte jih, lejte, podloške vampce – kakšni so!"

Ljudska pisateljica s Križne gore

Tudi Magduška, pokojna ljudska pisateljica, ki je postala priljubljena zlasti s povestjo Ciganka, je na Križni gori preživljala svoje otroštvo. Pripovedovala mi je, da je prav v romarski hiši in župnišču okušala prvo slast

pisanja. Pisala je povsod, kjer in kamor je mogla. Celo v stranišču. Spoznali sva se dolgo tega v bolnici in ker sva bili obe že precej zdravi, so naju dali sami v neko pusto sobo na koncu hodnika, kjer sva čakali na odpust.

Magduška je bila izjemna in duhovita pripovedovalka. Tistih nekaj dni, ko sva bili skupaj, skoraj nisva utihnili in izvedela sem brez števila veselih in žalostnih zgodb. V pripovedovanje sva se tako vživeli, da sva pretakali potoke solz od hudega in od smeha.

Neko jutro naju je sestra vprašala, če sva prejšnji dan kaj pogrešali vizito. Nisva je. Še opazili nisva, da je ni bilo. Sestra je pojasnila:

“Iz vajine sobe je bilo slišati tak krohot, da je primarij pred vrati rekel samo ‘Tidve nas pa očitno ne potrebujeta’ in šel dalje ...” Naslednjega dne je šla Magduška domov in heca je bilo konec.

Bližnja srečanja

Kljub njeni častitljivi zgodovini, čudežem, ki so se dogajali tam in sedanji veličastni pojavi, se človeku na Križni gori primerijo tudi zelo drugačne reči. Recimo: samo na Križni gori sem videla medveda v naravi – prvič po mnogih letih kolovratenja po gozdovih in kljub številnim srečanjem z njegovimi sledovi. Nekega tihega nedeljskega jutra sredi poletja je malo pod vrhom mlad medvedek iskal hrano, ko pa je opazil, da ima gledalce, jo je ucvril proti Podložju; gledalci pa – z vsem spoštovanjem – proti Sveti Ani, zakaj gospa mama medvedka ni mogla biti daleč.

Tako tistikrat vrha Križne gore nisem videla; nekoč prej, ko so po njem še pasli koze, pa še dol nisem mogla. Ker sem se – povsem dobronamerno – smukala okoli črede koz in mladičev, je oče kozel najbrž mislil, da jim hočem kaj hudega, pa se je na vrhu, kjer me je zasačil, bojevito pognal proti meni. Obstala sem v strahu s hrbtom pred mlado lipo, veliki kozel pa kakih

deset metrov pred mano v bojni pozi. Vpila sem in cepetala, da bi ga prepodila, pa se je zverina na vsak krik samo pomaknil še korak bliže in nastavljal upoštevanja vredne šilaste rogove.

“Beži, nabutal te bo! ... Rebra ti bo potr!!” je vreščala prijateljica..

Ne da bi mi bilo pod čast zbežati – a sem vseeno stala tam kot prilimana: štiri noge ima, kozel, jaz pa le dve. Tako sva stala oba nepremično in se dolge minute grdo gledala.

Potem mi je prišlo na misel, da bi ga “dala na finto”, češ da mi ni mar zanj in njegove koze in da se ga tudi nič ne bojim. Začela sem previdno, pa vedno bolj blefirati: “frajersko” sem se postavila, dala roke v žepe in se kakor brezbrizno ozirala po grmovju in v nebo. Požvižgavati ravno nisem mogla, ker sem imela čisto suha usta ... Ampak je delovalo: sčasoma se je tudi kozel postavil v manj napadalno držo, a me je še vedno budno opazoval. Za vsak moj malo bolj nagel gib je bojno pripravljenost takoj spet poostril.

Nekako se je potem le pustil prepričati, da nisem nevarna in se je prav počasi prestopil za četrto obrata v desno; na očeh pa me je še

vedno imel. Nisem si ga upala zapoditi; še naprej sem igrala nedolžno brezskrbnost in končno se je naveličal. Vrgel mi je še en strog in poučen pogled ter dostojanstveno odkorakal k svojim damam.

Dol s Križne gore sva šli takrat daleč naokoli in ves čas prisluškovali ali ni morda kje slišati črede.

Zdaj koz, takih nekrščenih, na Križni gori že nekaj let ni več. Na nek način mi je žal za njimi, zakaj travica in grmovje na vrhu po tistem nista bila nikoli več tako skrbno pristrižena.

Nič kaj pobožne romarske o Križni gori

Pripovedujejo pa veliko romarskih zgodb o Križni gori. Tista o binkoštni rosici, ki da za lepoto pomaga, je znana povsod; bilo pa je menda enkrat tudi takole:

Iz vasi – vem, pa ne povem katere – so šli na romanje na Križno goro. Del poti so se peljali z vozovi, potem so šli pa peš. Steza je bila ozka, trava visoka in v zgodnjem jutru vsa rosna, zato so si ženske svoja dolga krila spodrecale, nekatere pa so jih zavihnile kar na hrbet, da se zagotovo ne bi zmočila.

Bila sta tam tudi mlada zakonca in ona si je krilo prav tako vrgla na hrbet, da ne bi bilo mokro. Ni pa opazila, da je hkrati prišla tudi nekoliko krajše spodnje krilo, "untarco". Pač pa je oni, ki je hodil za njo, opazil, da pod krili nima nič drugega ... In so tako hodili ... Pridejo pod vrh in ženske se začno urejati, preden pojdejo v cerkev: spustijo krila, jih poravnajo in tudi naša ženička si odviha krila dol. Mož za njo pa olajšano reče:

"Si vendar nehala nago r.. kazat!"

Ženskica osupne in se zgrozi:

"Jozes, jozes - zakaj mi pa nisi prec povedal!"

Mož pa:

"Tak - jaz sem mislil, da si se zaobljubila iti tako!"

Jih imajo za ušesi, ti Ložanje! Fran Milčinski se je samo rodil in tri leta živel med njimi, pa je napisal tako nesmrtno knjigo kot so Butalci ... Kaj bi šele ustvaril, če bi bil ostal v Ložu ...

Tudi Jezercem je romanje na Križno goro prav prišlo:

Med obema vojnama, ko je šla meja z Italijo po Javorniku, so Jezerci - in še marsikdo - "švercali" konje, tobak in še kaj. Žandarji in graničarji pa so si prizadevali, da bi jim to preprečili - eni bolj, drugi manj. Včasih se je "švercarjem" kak konj tudi "izgubil", da so ga potem našli in odpeljali graničarji zase - in so bili oboji zadovoljni.

Ampak žandarji so pa pogosto prihajali gledat po hlevih v bližnjih vaseh, koliko konj je pri jaslih, da ne bi čisto zgubili pregleda. So pa seveda tudi tihotapci računali s tem in se ustrezno pripravili. Tako so pri neki hiši spet odpeljali ponoči par konj čez mejo in hlev je bil prazen.

Ker so bili žandarjem sumljivi in so domači vedeli, da lahko ti kadarkoli pridejo naokoli, so si pri sosedu sposodili konja in ga privezali k jaslim, petletno punčko pa naučili, kaj naj reče, če pridejo žandarji. Potem so šli od doma. Žandarji so pa res prišli in hoteli videti konje.

In prav na tisto se je prikazal tudi graničar, ki je hodil tja po mleko. Deklica je vse skupaj peljala v hlev in rekla kot so jo naučili:

"Krave se pasejo, konj je tukaj, kobila je pa peljala romarje na Križno goro!"
Žandarji so bili zadovoljni in so odšli.

Pa se je graničar čez nekaj dni spet pojavil v hiši in na pol zares požugal domačim fantom:

"Ljepo ste vi naučili vašo sestru da laže!"

No, lepa je ta. Človek se nameni samo malce opozoriti, da je tudi Križna gora nad Ložem vredna obiska - pa se mu naplete vse sorte. Saj bo še kdo rekel, da nakladam. Dobro, da nisem zares začela!

Milena Ožbolt

Foto Borut Kraševc

Ježek

Sinoči smo obisk imeli. Vsi smo ga bili veseli, samo črni Muri ne, ker je ostal brez večerje.

Jezno je maček brundal, da bi vsiljivca spodil. Ta je bodice pokazal, se k njemu približal in mu mleko popil.

Ubogi Muri je obupan klical prijatelja psa na pomoč, da bi složno pregnala vsiljivca, sta se drla na vso moč.

Maček je prhal, lajal je pes. Nastal je preplah.

Koga ne bi bilo strah?

Ježek se je kar gostil.

Potem se je tiho v kepico zvil.

Kuža ga je s taco previdno sunil - glej, klopčič se je kot žogica po dvorišču navzdol skotalil.

Začuden je maček zdaj gledal za njim. Ponosno je kuža zalajal »hov«, ježek pa je vesel odšel domov.

Ana Seles

Zapisi

11. januar

Kadar sem prepolna vsega, takrat se vedno bojim začeti s pisanjem. Sama ne vem, kje in kako bi začela, kaj bi napisala. Vse, kar napišem v takih trenutkih, se mi zazdi le kot bled odsev tistega, kar čutim. Nikakor ne najdem pravih besed, ki bi sledile mojim čustvom in mislim. In danes je tako.

Tamaro smo v petek pokopali. Umrla je ravno na moj rojstni dan.

Mogoče je usoda hotela tako, da je najino povezanost, ki traja že skoraj petintrideset let, zapečatila še na tak način.

Od takrat, ko sem izvedela za njeno bolezen, se je začelo odvijati vse z vrtoglavo naglico kot v filmu in še sedaj se mi zazdi, da je vse samo film, ki sem ga gledala, sanje, ki sem jih sanjala; tako težko se sprijazniš z dokončnostjo, po kateri ni nič več.

Ves čas pred prazniki je kot mora na meni ležala misel nanjo, na njene besede, da ne morejo nič pomagati. Vsakokrat, ko sem doživela lep predpraznični trenutek, mi ga je v hipu skalila ta misel, kar naprej me je pregnanala, nekako mi je ležala kot težko breme na duši. Moja mama je rada uporabljala ta izraz. Kadar je imela skrbi, težave, je rekla, da ji nekaj leži na duši. Ko sem bila mlajša, tega nisem razumela, skoraj smešno in patetično se mi je zdelo, z leti, ko pa ti življenje prinese toliko grenkega, ki ti obleži na duši, še kako dobro razumeš pomen teh besed.

16. januar

Zadnjič nisem dokončala zapisa o Tamari. Nisem mogla. Preveč polna sem bila misli nanjo, skrbi in žalosti, pa tudi danes, ko je že nekaj dni vse mimo, ne gre in ne gre. Na dan novega leta sva šla k njim na obisk in voščit. Toda besede voščila so mi zamrle na ustih. To, kar sem zagledala, ni bila niti senca nekdanje Tamare, pred menoj je bila le do skrajnosti izčrpana, izmučena, bolna starica.

Bala sem se obiska, bala sem se pravzaprav tega, kar sem tudi videla. Bala sem se potrditve svojih slutenj. Že zjutraj sem se zbudila z glavobolom. Po obisku mi je prerasel v zoparno migreno, ki se je vztrajno vračala še vse naslednje dneve.

Ko se spominjam najinih prejšnjih srečanj ali telefonskih pogovorov, sva si imeli vedno toliko povedati, da sva kar prehiteli druga drugo. Sedaj pa skoraj nisva govorili, jaz verjetno od šoka, ona pa, kaj naj mi reče. Ene same vzpodbudne, tolažilne besede nisem našla, samo gledala sem jo s solznimi očmi.

Mislil, da je čutila, da je konec zelo blizu. Vse naslednje dneve, ko sem mislila nanjo, nisem mislila toliko na njeno fizično stanje, ki se je vedno bolj slabšalo, pač pa na to, kaj sama razmišlja in čuti. Kako je pravzaprav človeku, ko ve, da je smrt pred vrati. Naenkrat mi je postalo to vprašanje tako blizu, kot bi se tikalo mene same. Kaj čutiš do oseb, ki so ti drage, do stvari, ki si jih celo življenje zbiral okrog sebe, ali se zavedaš, da je sončni žarek, ki posije skozi okno, zadnji, da je vse zadnjič ... kako in ali sploh razmišljaš o koncu, kaj je konec, je to nekaj blagega, odrešujočega ali bolečega, mučnega, trpečega ...

Veliko svojcev sem že izgubila, vendar ob nobeni smrti nisem razmišljala na tak način. Tokrat je bilo, kot bi odhajal del mene.

Ko so mi v četrtek zjutraj sporočili, da je Tamara ponoči umrla, se je nekaj utrgalo v meni. Jokala sem, jokala, jokala ... jokala sem jaz, ki nikoli ne jočem. Vedno sem vsako bolečino potegnila vase in jo prebolevala skrito v sebi brez solz. Tokrat pa so privrele na dan.

In bilo mi je prav, da sem bila ob krsti, ko smo šli kropit, čisto sama z njo. Bila je tako mirna, spokojna, nobenega trpečega, bolečega izraza ni bilo na njenem obrazu in zdelo se mi je, kot da ima na ustih rahel skrivnosten smehljaj, ki govori: vse je za menoj, nihče mi nič več ne more, ne bolezen ne ljudje.

Mene je ta izraz pomiril.

Kako je z onostranstvom, večnostjo, kako je z reinkarnacijo in s podobnimi zadevami, ne vem. Vem pa, da vsi, ki so nam dragi, živijo dalje v nas samih, v naših spominih, v naših mislih, v naših sanjah, v naših pogovorih ... In, ali ni tudi to večnost.

Breda Grlj

Dejavnost društva diabetikov Ilirska Bistrica v letu 2006

Število članov Društva diabetikov Ilirska Bistrica je skoraj 400. Več kot 90% je upokojencev in mnogi med njimi so tudi člani Društva upokojencev Ilirska Bistrica, zato je prav da se občasno predstavimo oziroma poročamo o našem delu.

Program naših aktivnosti je iz leta v leto obsežnejši. Osnovne dejavnosti s katerimi želimo zadostiti potrebe večini naših članov so preventivno okrevanje v enem od zdravilišč, predavanja, šport in rekreacija, druženja in podobno. Tako smo v lanskem letu uspešno izvedli: preventivno okrevanje v zdravilišču Rogaška Slatina v času od 5. 11. do 12. 11. 2006. Za usposabljanje diabetikov in spremljevalcev, ki lahko za svoje zdravje, posebej pa še za preprečevanje posledic sladkorne bolezni, ki so praviloma zelo hude, mnogo sami naredijo, je 7 dnevno preventivno okrevanje najpomembnejša akcija in naloga našega društva. sedem-dnevni, posebej za diabetike prirejen program, smo izvajali vsi udeleženci, pod vodstvom strokovnjakov zdravilišča Rogaška in zadolženih članov našega društva. Poleg razgovora in pregleda, ob prihodu, pri specialistu diabetologu, smo izvedli več predavanj – zapleti pri sladkorni bolezni in njihovo preprečevanje, sladkorna bolezen in bolezen srca in ožilja, bolezen ledvic in dializa in zdrava prehrana. Dnevno smo vsem udeležencem okrevanja zjutraj merili krvni sladkor, en dan v tednu pa smo krvni sladkor izmerili petkrat, pred in po obroku. Dnevno smo imeli organizirano jutranjo gimnastiko v bazenu in sprehode z ogledi znamenitosti kraja. V prostem času smo bili v bazenu ali savni, zvečer pa so se mnogi radi zavrteli ob plesni glasbi; za šport in rekreacijo se zanima veliko število naših članov. Tako imamo organizirano balinanje, enkrat tedensko v pokritem balinišču balinarskega kluba Zabiče po 2 do 3 ure na štirih stezah, od maja do pozne jeseni pa na balinišču v športnem parku Nada Žagar in balinišču Društva upokojencev. Balinanja se udeležuje v povprečju 22 članic in članov. Lansko leto smo prvič sodelovali v balinanju

tudi v medobčinski B ligi medobčinske balinarske zveze Postojna. Izvedenih je bilo 14 kol na katerih je v povprečju sodelovalo 7 tekmovalk in tekmovalcev. Prvič smo tudi organizirali balinarski turnir ženskih in moških ekip sosednjih društev diabetikov, 17.6.2006 ob 50-letnici Zveze društev diabetikov Slovenije. Turnirja so se udeležile 4 ženske in 5 moških ekip iz Postojne, Sežane in Ilirske Bistrice. Telovadbe se udeležuje okoli 20 članov, v glavnem žensk. Poleg telovadbe, ki je organizirana v telovadnici OŠ Dragotin Kette imamo enkrat tedensko telovadbo tudi v našem večnamenskem prostoru na sedežu društva.

Iz leta v leto je večje zanimanje za pohodništvo, saj so mnogi naši člani že spoznali da je ravno gibanje za zmanjševanje posledic sladkorne bolezni potrebno in koristno. Tako se je 37 naših članov in članic udeležilo pohoda za zdravje po Kettejevi poti v soboto 8.4.2006. Na tem pohodu je bilo skupaj več kot 200 udeležencev, pohoda na Kozlek v četrtek 27.4. se je udeležilo 13 naših članov. Vzrok majhne udeležbe je bilo zelo slabo vreme. Zelo nam je uspel pohod na Snežnik, v soboto 15.7.2006. Prvič so se našim članom, bilo jih je 65, pridružili tudi člani društva diabetikov iz Litije-36, Sežane-18 in eden iz Postojne. Skupaj se je tako pohoda udeležilo 120 diabetikov. Pri organizaciji in zagotavljanju varnosti so nam priskočili na pomoč štirje člani GRS PD Ilir. Bistrica, tri medicinske sestre ZD Ilir. Bistrica, našemu vabilu pa se je odzval tudi dr. Fedor Valentin, specialist kardiolog in internist iz Izole, sicer pa naše gore list. Pred začetkom pohoda smo na Sviščakih, po zaključku pa tudi na vrhu Snežnika, pohodnikom izmerili pritisk in krvni sladkor. Z radijskimi postajami smo bili med seboj povezani z vodji skupin, zdravnikom in operativnim centrom v Postojni (štev. 112). Vzpon in povratek ter zaključek smo izvedli brez kakršnihkoli težav in problemov. Za hrano in pijačo je bilo dobro poskrbljeno. Pohod za zdravje »Drobtinica« smo v sodelovanju

z OORKS in drugimi društvi izvedli 14.10. ob svetovnem dnevu hrane. Startnino smo namenili plačilu prehrane ogroženim otrokom v OŠ. Udeležencev je bilo 60. Zadnji pohod za zdravje pa smo ob 50-letnici Zveze društev diabetikov Slovenija in 14.11. svetovnem dnevu diabetesa organizirali 18.11. s pohodom na Veliko Bukovico, do pregrade Mola in nazaj.

Za dobro razpoloženje, medsebojno spoznavanje, izmenjavo izkušenj in še večjo pripadnost društvu so zelo dobro sprejeta druženja. Tako smo se udeležili športno – družabnega srečanja diabetikov Slovenije, maja meseca v Gornji Radgoni. Tega že tradicionalnega druženja diabetikov Slovenije, se je udeležilo več kot 2.000 diabetikov; iz našega društva nas je bilo 70. Testa hitre hoje so se udeležili trije naši člani, pohoda do Piramide štirje, pohoda ob reku Muri deset, pohoda po mestu in na grad osemnajst, osem članov si je ogledalo zanimivosti mesta, v balinanju pa je tekmovalo pet žensk, ki so dosegle prvo mesto in devet moških, katerih ekipa je dosegla drugo mesto. Družabno in športno rekreativno srečanje naših članov že vrsto let prirejamo pri Novakovem mlinu. Program smo še posebej obogatili ob 50-letnici Zveze društev diabetikov Slovenije. Prvič smo k sodelovanju povabili člane sosednjih društev diabetikov iz Cerknice, Postojne in Sežane, ki so se v dopoldanskem času udeležili tekmovanja v balinanju, v popoldanskem času pa druženja pri Novakovem mlinu. Družabnega srečanja sta se udeležila tudi predsednik Zveze društev diabetikov Slovenije g. Janko Kušar, župan Občine Ilirska Bistrica g. Anton Šenkinc ter predstavniki Društva upokojencev Ilirska Bistrica, Društva invalidov Ilirska Bistrica, direktor Zdravstvenega doma Ilirska Bistrica, sekretarka OO RKS in naš diabetolog g. Krste Milevski dr. med. spec. V programu sta nastopila folklorna skupina »Gradina« iz Ilirske Bistrice in humorist Toni Karjola – Andrej Jelačin. Na srečanju so bili podeljeni pokali in medalje udeležencem dopoldanskega

Donacija Banke Koper tokrat upokojencem

tekmovanja v balinanju. Doseženi so bili naslednji rezultati: moški: 1. mesto Il. Bistrica II, 2. mesto Sežana, 3. mesto Il. Bistrica III, 4. mesto Postojna in 5. mesto Ilir. Bistrica I. Ženske: 1. mesto Ilir. Bistrica I, 2. mesto Ilir. Bistrica II, 3. mesto Ilir. Bistrica III in 4. mesto Sežana. Organiziran je bil tudi srečolov. Za hrano so poskrbele naše članice na zadovoljstvo vseh udeležencev. Za ples in zabavo je poskrbel ansambel »Štunf banda bend«.

Izleta po Koroški s splavarjenjem po Dravi, ki smo ga organizirali skupaj z Občinsko organizacijo DeSUS in Društvom upokojencev se je udeležilo 137 udeležencev. Izlet po Istri z Martinovanjem smo izvedli 15.11.2006. Na poti v Slovensko Istro smo se najprej ustavili na domačiji Butul v Manžanu, kjer je sedež Društva za zdravo življenje. V dobri uri in pol smo poslušali predavanje predsednice gospe Tatjane Butul na temo: »Vpliv sredozemskega načina prehranjevanja na težave sladkornih bolnikov« in pokušali pripravljene jedi. V Krkavčah smo si ogledali Živi muzej Krkavče, v moderno opremljeni oljarni smo si ogledali ves postopek pridelave olivnega olja in na koncu cerkev sv. Mihaela. Izlet smo zaključili z martinovanjem in druženjem v hotelu Delfin Izola. Izleta in martinovanja se je udeležilo 52 članov društva.

Bralcem »Jesenskih listov« smo predstavili naše delo v letu 2006. Vsem želimo v letu 2007 v prvi vrsti zdravja in sreče ter zadovoljstva. Vse tiste, ki bi želeli sodelovati v našem društvu vabimo, da se oglasite na sedežu društva v Levstikovi ulici 5 v Ilirski Bistrici. Pisarna je odprta vsako sredo od 11-12 in na semanji dan od 10-12 ure. Izmerili vam bomo sladkor in če boste želeli se nam pridružite.

Ivan Bergoč

Ilirska Bistrica, 19. januarja. Danes je vodja poslovne enote Banke Koper v Ilirski Bistrici Anica Dovgan Stare izročila prvi simbolni ček v znesku 2.080 eurov predsedniku društva upokojencev Ilirska Bistrica Francu Gombaču. To je prvi od štirinajstih čekov, ki jih bodo prejela društva upokojencev po Sloveniji, kjer ima Banka Koper poslovne enote. Na ta način je banka tudi tokrat donirala sredstva, namenjena novoletni obdaritvi poslovnih partnerjev. Ostali čeki bodo prav tako podeljeni ob različnih priložnostnih slovesnostih, ki jih bodo posamezna društva organizirala v te namene. Do zdaj so bili med prejemniki novoletnih donacij Banke Koper organizacije, ki namenjajo posebno skrb otrokom in mladini v stiski, muzeji, galerije, knjižnice in druge neprofitne organizacije.

»Starejši občani so del naše družbe, na katerega pre pogosto pozabljam, čeprav so skozi desetletja svojega dela veliko prispevali za našo skupno dobrobit. Prav v društvih upokojencev pa številni starejši uresničujejo tiste tihe želje in interese, za katere morda prej ni bilo časa. Lepo je videti, koliko različnih aktivnosti gojijo; v društvih deluje vrsta športnih in kulturnih sekcij ter različni krožki. Prav je, da jih pri njihovem delu podpremo in jim vsaj delno finančno pomagamo,« pojasnjujejo svojo odločitev v Banki Koper.

Tudi tokrat so se v banki odločili, da sredstva, namenjena novoletnim obdaritvam poslovnih partnerjev, donirajo ustanovam s širšim družbeno koristnim poslanstvom in jih tako namenili štirinajstim društvom upokojencev po Sloveniji in sicer v krajih, kjer delujejo poslovne enote Banke Koper. Na Obali se donacije veselijo v koprskem, izolskem in piranskem društvu upokojencev. Malo bolj severno bodo, poleg ilirskobistriškega, veseli v sežanskem, postojnskem in novogoriškem društvu. Drugje po Sloveniji pa bodo čeke prejeli upokojenci iz Celja, Kranja, Ljubljane, Maribora, Murske Sobote, Novega mesta in Slovenj Gradca.

»V imenu upokojenk in upokojencev, vodstva Društva upokojencev Ilirska Bistrica in v svojem imenu se Banki Koper preko tu prisotne vodje izpostave v Ilirski Bistrici gospe Anice Dolgan Stare iskreno in iz srca zahvaljujem za res lepo darilo. Toplo nam je pri srcu ob dejstvu, da ste se spomnili nas, ki štejemo nekaj pomladi več, a smo še vedno dejavni. Koristno bomo uporabili podarjena sredstva in narisali nasmeh na marsikatera usta.

Vam, gospa vodja, vsem zaposlenim v Banki Koper in vsem vašim sodelavcem pa želim veliko delovnih uspehov.

Naj zaključim z vašim sloganom, ki vsekakor drži, da ste banka prijaznih ljudi,“ je dejal predsednik Društva upokojencev Ilirska Bistrica Franc Gombač.

D. G.

Obrazi našega kraja - Pavel Žnidaršič

Arhitekt, slikar, intelektualec, svetovljan, Pavel Žnidaršič – Pavo Strujbarjov, je po arhitekturni diplomski na ljubljanski univerzi odšel v svet. Izbral si je Firenze, a le za kratek čas. Sicer idilična Toskana mu je bila najbrž premalo svetovljanska. Za nekaj let se je preselil v Pariz. Sam sem bil tam pet dni in še danes nosim v sebi majhen drobec pariškega veličastja in lahko si predstavljam koliko navdiha in znanja je Pavel Žnidaršič tam zajel in sprejel v času svojih pariških let. Ne le za svoj poklic, temveč tudi za svojo dušo. Delal je v arhitekturnem podjetju, ki se je lotevalo ne le arhitekturnih načrtov v grandioznem Parizu, temveč še po vsej Franciji in v frankofonskih deželah Afrike. Spoznal se je z vso arhitekturno raznovrstnostjo, na primer tudi navtično. »Nikoli ne bi mogel projektirati marine v Izoli, če tovrstnega dela ne bi spoznal že v Parizu,« je pozneje zatrdil. Delal je celo kraljevsko arhitekturo, poletno rezidenco ob francoski obali za nekatere člane angleške kraljeve družine.

In potem se je vrnil domov, v kraj, ki je vse bolj izgubljal, kar je nekdaj mestnega imel in tonil, po videzu in miselnosti, v ruralno naselje. Odšel je k morju, »tja kjer stopim v njegovo valovanje

z občutkom, da sem v stiku s celim svetom in z vsem kar imenitnega ima.«

Ne le Koper, tudi Pula in Reka so bili postanki njegovih arhitekturnih poti. Tam stoji njegova velika arhitektura marine, hoteli, palače, trgovski, turistični in drugi poslovni objekti. V Zadru velika diskoteka s spremljajočimi programi, takrat ena največjih na Jadranu.

Ko se je zaposlil v Reki smo ga, ob vikendih, videli doma. In vedno pogosteje se je vozil domov in postajal je skoraj dnevni vozač.

V Ilirski Bistrici je dobil svoj krog znancev in prijateljev s katerimi je preživel vikende v debatah in veseljaštvu. Domov v Bistrice se je vrnil mnogo prezgodaj in postal samostojni kulturni delavec. Svoj prijateljski krog je še bolj zaokrožil in utrdil. Večeri in noči so bili vse daljši. Sedeli smo v tedanjem hotelu Lovce. Omizje se je počasi krčilo. Ostala sva sama in dokler niso ugasnile luči. Hotel sem se posloviti. »Ne, razumeš, sedaj greva v Hodnikov mlin.« Tam je takrat ob koncu tedna delovala »bistriška nočna scena« kot jo je Pavo imenoval, bistriško nočno življenje. Poprova senca pariških noči.

K šanku sva se komaj prerinila, bilo je okrog polnoči in ob njem stisnjenega v kotu našla Zorka Antoniča. Od hrupa in veseljačenja smo se komaj slišali in v tem veseljaškem koncertu sta Pavo in Zorka začela glasbene pogovore, točneje glasbene razprave. Antonič je bil glasbenik in glasbeni pedagog, videti pa je bilo kot da o glasbi razpravljata dva modreca.

Prisostvoval sem enemu od mnogih dokazov Žnidaršičevega intelektualizma in vsestranske razgledanosti in dokazu, da je Pavel tudi v urah veselja ostajal na »višinah Parnasa« in Montparnasa.

Toda velika arhitektura je pešala, bila je preteklost, doma je obstajal le drobiž.

Sodeloval je sicer v občinski komisiji za urbanizem, ki pa je bila bolj mesto, kjer je arhitekt Pavel Žnidaršič razvijal svoje zamisli v brezplodnih samogovorih, v okolju, ki ga ni razumelo in ki mu ni moglo slediti.

Nekaj utehe je občasno našel v pogodbah za dela s svojim zadnjim delodajalcem na Reki ali kot sodelavec tima, ki je delal na skupnih projektih. Njegova pot pa se je zasidrala doma. V krogu svojih prijateljev je znova našel skoraj že pozabljeno slikarstvo.

V času svojih pariških let je tam, na slikarski šoli Montparnas, študiral slikarstvo. Slikal je in za seboj pustil nekaj slik. Z njimi bi lahko pripravil razstavo, tega pa se ni nikoli lotil kot ne razstave svojega arhitekturnega dela, ki jo je imel v načrtu. Nekaj njegovih del pa je bilo razstavljenih v sedanji piceriji Park v času, ko jo je vodil Andrej Žnidaršič. Bolj kot svojemu se je posvetil bistriškemu slikarstvu. Bil je stalni član slikarskih žirij in znan po svoji dobrohotnosti, s katero je v vsakem slikarju in njegovem delu poiskal tiste likovne vrednote, zaradi katerih je lahko pohvalil in vzpodbujal.

Pri svojih pogledih in ocenah pa je bil neomajen in ni mogel sprejemati drugačnih mnenj, ki so jih imeli likovni ljubitelji.

Okrog leta 1980 in naprej je bilo naše likovno življenje zelo razgibano. Na placi je v »samozaložbi« delovala Mala likovna galerija Rostislava Pavlovskega, na Vidmu galerija v domu nekdanje JLA in včasih kakšna razstava v Sokolskem domu. Vidni obiskovalec številnih razstav je bil Pavel Žnidaršič, ki je rad glasno ocenjeval in razlagal svoja opažanja, vtise in mnenja.

Na neki razstavi sva skupaj ogledovala razstavljeni sliko, nekoliko abstraktno. O njej sem povedal svoje mnenje. Pavel je bil povsem drugačnega mnenja, a ostal sem pri svojem. Pridružil se nama je avtor in da

Pavel Žnidaršič, prvi z desne, v družbi arhitektov iz Reke (fotografijo hrani brat Andrej)

bi slišala še njegovo mnenje sem ga vprašal kaj njegova slika izpoveduje.

V celoti je potrdil moje mnenje, čeprav ni vedel za najino. Pavel je brez besed, nekako protestno odšel na drugi konec galerije in tistega dne me ni več poznal.

Žnidaršič je bil odličen sogovornik pa naj je šlo za gospodarstvo, politiko, kulturo, filozofijo, religijo, o lokalnih vprašanjih je o vsakem »dnevnom redu« imel svoje iskriče odgovore in mnenja.

»Ta država (ex YU) je obsojena na popoln propad, ker jo vodijo mediokritete. Povprečneži, me razumeš, ne zmorejo odgovorov na vprašanja časa in zaradi tega prerokujejo daljno svetlo prihodnost zavito v meglo in nebulozne teorije in abstrakcije.«

Najbolj burne razprave so se vselej razvnele ob naših lokalnih problemih, kjer so povprečneži imeli še večjo moč.

Bil je lokalpatriot, ker ta je lahko samo tisti, ki je najprej svetovljan!

»Kako naj Bistrce kam pride, če ga vodijo ljudje, ki še niso stopili čez vaški prag? Me razumeš, same mediokritete!«

Naše kraje je videl kot najbolj perspektivne, kar je bila nekoliko pretirana trditev, vendar za sposobne in nadpovprečne v mnogočem uresničljiva.

Ampak Pavel Žnidaršič ni imel oblastne moči s katero bi lahko vplival na našo provincialno miselnost in jo spreminjal v urbano mentaliteto, še več, celo v svoji stroki je bil odrinjen v nemoč. To spoznanje ga je peljalo v grenkobo in vse večji pesimizem. Velika arhitektura je bila preteklost, doma je bil le drobir. Iz premskega gradu sva gledala proti Bitnji. »Vidiš tisto novo hišo, tam, bolj zgoraj? Narejena je po mojem načrtu, me razumeš?«

Na Brinškovem klancu je fasada cvetličarne ozaljšana s cvetnimi motivi. Spodaj stoji njegov podpis. Na pročelju našega samostana v Vodnikovi ulici je vsidrana imenitna spominska plošča, v spomin na ponovno slovensko šolstvo, ki je po kapitulaciji Italije tam znova vzevelo. Izdelana je bila po njegovem načrtu.

Ko so me, ob 100-letnici rojstva dr. Bogomirja Magajne, organizatorji zaprosili če bi poskrbel za načrt spominske plošče, sem se obrnil na Pavota. Predlog je takoj sprejel, dela pa se nekako mi mogel lotiti. Moral sem mu asistirati.

Na veliki mizi v njihovi dnevni sobi, opremljeni v starem meščanskem slogu, sem od blizu opazoval kako zamisel nastaja od besed k dejanju. Govorila sva o dimenziji plošče, velikosti in obliki črk, o vrsti marmorja iz katerega bo izdelana, o Magajni, njegovi psihiatriji in

književnosti. Za večji delovni elan je skrbela moja vremščina in plošča je bila pravočasno izdelana.

Pri Tozonovih v Vremah je oblikoval notranjo preureditev hiše. Tja sem ga peljal na ogled in meritve. Ob dobri večerji, ki nam jo je pripravila njegova nekdanja sošolka Elči, je Pavel, še dolgo v večer, neustavljivo razlagal podrobnosti svojih zamisli.

Takšnega drobnega dela je bilo še veliko, bilo pa je le obliži na rane, ki so se mu odprle, ko je iz velikega arhitekturnega sveta vstopil v naš minimundus. Godilo in zgodilo se mu je podobno kot se godi intelektualcem in svetovljanom, ki so zaradi razmer in okoliščin »obsojeni na izgon« v provinco.

Srečala sva se na pločniku tega našega vaškega mesta, »ki je produkt mediokritet, če me razumeš,« nosil je najlon vrečko. »Si bil v trgovini?« »V ribarnici, kupil sem sardele, da ne umremo od glada,« je odgovoril osorno. Ne, tako hudo ni bilo vendar pa je bilo v njegovem, nekako simboličnem odgovoru zaznati vso grenkobo in nemoč, ki jo je nosil v sebi zaradi malih razmer v katere je bil potisnjen.

Dan se je mračil v večer. Od placa sem odhajal domov. Srečala sva se pri Maražu. »Kam?« Bil je pozni poletni večer, skoraj noč, dan se je bil že poslovil. »Kam? Grem k moji v nočno življenje, me razumeš.« Mudilo se mu je in odhitel je tja.

Luči se nam prižigajo v dan in ugašajo v noč. Njegova, ki se je prižgala tako bleščeče je ugasnila prezgodaj kot da smo mu jo brezobzirno razbili.

Ivko Spetič

Človeško življenje

Enajsti oktober 2006. Bil je lep sončni dan. Odpravila sem se na sprehod. Najprej nekajkrat okrog doma, nato pa sem po svoji stari navadi poduhala raznobarvne vrtnice in se naužila njihovih vonjav. Opazovala sem cvetoče mahovnice, ki so, rdeče kot grozdje, visele in krasile okolico.

Lipa, breza, češnja in hrast se lepo držijo in ponosno kažejo svoja peresa. Tudi bor in macesen se lepo bohotita s svojimi zelenimi iglicami.

Malo naprej srečam domske ljudi, ki jih vodijo terapevtke. V parku so se igrali otroci – čvale so jih vzgojiteljice. Jaz pa sem bila v prihajajoči jeseni sama na koncu parka. Listi so eden po eden padali na tla. Svojo življenjsko pot so odslužili.

Naš nekdanji sosed je na koncu parka trgal jabolka in jih polagal v zabožčke. Še vedno sem občudovala drevesa in naravo sploh. Videla sem vrtnice v ograji, ki so se bahale in cvetele – kot mehurčki. Naenkrat se je prikotalilo k meni jabolko. Pomislila sem: ko dozori samo pade z drevesa. Šla sem naprej in utrgala sem tri cvetove po imenu človeško življenje. Dve za dva prijatelja, eno zame. Podarila sem jim rože življenja z željo, da bi vsi trije doživeli sto let. Nasmeljali smo se držec v rokah rdeče cvetove. Obstajajo pa tudi v drugačnih barvah – v beli barvi, roza barvi ... Tudi naše človeško življenje je kot rožica zala in kot jabolko: ko dozorita sama padeta na tla.

Prišel je čas za kosilo. Po obilnem in dobrem kosilu sem se najprej odpočila. Sledil je čas obiskov. Zelo sem se razveselila sina Damjana, ki mi je prinesel veliko dobrot. Pogovarjala sva se o vsem mogočem. Prehitro je prišel čas sinovega odhoda.

Pred večerjo sem sedela na balkonu in občudovala jato ptic, ki so vijugale levo in desno in se ustavile na smrekah. Primerjala sem jih z otroki – ko zrastejo, zletijo iz gnezda. Sonce še ni zašlo. Ura je pol petih. Svoje zadnje žarke pošilja pred naš dom, da se ga pred večerjo razveselimo, ko nas tako lepo boža po licu. Vošči nam dober tek in lahko noč.

Razmišljam ... Glej, prijateljstvo je sreča, ki jo zmeraj srečaš, a ne moreš se je odreči, sicer bi bila mojega srca nesreča. Naj mi te vrstice pojejo in odmevajo na poti sveta!

Amalija Mikuletič

Potreben nam je most

Potreben nam je jezik, ki bi ga vsi razumeli in z njim kdaj kaj povedat tudi majhni bi smeli.

Potrebno je, da željo bi vsi eno imeli: končati sovraštvo, ki ran nam ne celi.

Potreben nam je most čez reko, ki nas deli, da po njem smeli jo prečkat z obeh bi strani.

Stojan Vid Jaksetič

Prehodi jo

Kako lepa je Slovenija!
Dokler je ne vidiš, ne veš.
ne je prevozit,
prehodi jo peš!

Ni najlepšega kraja,
Slovenija lepa je vsa.
V njej nikjer nisi tujec –
povsod si doma.

Iskreni ljudje
tu še vedno živijo.
Ko srečaš se z njimi,
dober dan ti želijo.

Od Mure do Soče
prehodi jo!
Za vse, kar boš videl,
nikdar žal ti ne bo.

Stojan Vid Jaksetič

Lahkih nog z dobro voljo naokrog – tokrat Bolgarija

Rilski samostan

Že na našem prednovoletnem srečanju, ki ga vsako leto organiziramo z namenom, da se dogovorimo kam nas bo pot vodila naslednje leto, je padla odločitev – gremo v Bolgarijo. Zakaj smo se odločili za obisk te države? Elči bi dejala takole: »Pojdimo na vzhod dokler so tam še dežele, ki jih še ni zajel turistični val.« Tu so cene še vedno dovolj nizke, da si lahko privoščimo daljše potovanje in v pozni jeseni še en krajši izlet.

Kot običajno smo takoj pričeli s pripravami in sicer smo si najprej zamislili okvir naše poti, nato pa smo pristopili k zbiranju ponudb in iskanju primerjav s cenami. Včasih so v programih izkazane zelo nizke cene, posebno pri razpisnih izletih. Ob pregledovanju ponudb primerjamo kaj posamezne cene vsebujejo in običajno ugotovimo, da to kar je zapisano v razpisnih pogojih potovanj, ne ustreza našim standardom. Naši standardi zahtevajo celotno oskrbo in še kaj zraven ... No, da ne boste mislili kaj je to »še zraven« vam kar povem, da moramo imeti vsaj malo proste roke, da lahko našo pot nekoliko spremenimo in, da si še kaj ogledamo kar ni v programu predvideno.

Še prej, ko se zima poslovi in predno pomlad potrka na vrata, začne rasti pri večini Vandrovčkov tihi nemir, ki je podoben potovalni mrzlici. Začnejo se telefonski klici in vprašanja: je že kaj

novega, je že znan program, se že ve kolikšna bo cena, koliko dni bomo odsotni, kaj naj spečemo ...? Vsa ta vprašanja in vsa nemir, ki ga je čutiti, prisili naš organizacijski odbor, da pospeši z vsemi pripravami. Ko smo prejeli končni načrt potovanja od naše stalne agencije, ki pa je že večkrat spremenila ime in se sedaj naziva Veolia – transport, smo pristopili k zadnjemu dejanju priprav. Obvestili smo vse potencialne udeležence potovanja o pogojih, dodali Almino in mojo telefonsko številko za prijave in dodatne informacije, sestavili seznam potreb, da je Vida lahko pričela z nabavo hrane in daril, na meni je ostala preskrba vina in higienske galanterije, Milka in njena prijateljica ga. Marija Akerman pa sta preskrbeli kreme in maže, da bomo res lahko šli lahkih nog na pot. Vina smo nabavili toliko, da naša generalna inšpektorica Bernardet ne bo imela skrbi v zvezi z opozorili na redukcije in da bosta naša kantinerja Edo in Tone brezskrbno točila.

Na pot smo se odpravili 10. maja ob 5. uri zjutraj. Pot nas je vodila mimo mejnega prehoda Jelšane, Slavonskega Broda vse do Beograda, kjer smo prvič tudi prenočili. Naša nekdanja skupna prestolnica nas je pričakala v dežju. Nastanili smo se v samem centru mesta v hotelu Ekscelsior v ulici Knjaza Miloša. Za ta hotel je treba povedati, da je videl že dosti boljše čase. Svojega dni je bil to hotel visoke kategorije,

sedaj pa komaj dosega dve zvezdici. Na vprašanje zakaj je tako zapuščen, mi je prijazen natakhar odgovoril, da zaradi neurejenih lastniških razmerij in zaradi tega, ker nima niti enega parkirnega prostora. Razpustitev naše skupne države in vojna, ki je potekala v nekdanjih jugoslovanskih republikah, je zapustila kaj žalostno podobo.

Vendar pa kljub temu, da smo se skoraj sovražno razšli, so tu ljudje bili do nas zelo ljubezni in prijazni. Sploh ni bilo čutiti, da bi nas kjerkoli grdo gledali ali sprejeli. Imeli smo le občutek, da nam malo zavidajo, ker smo zanje po našem standardu pravi gospodje. Cene so v Beogradu in v Srbiji na sploh zelo nizke, seveda pa so temu primerno nizke tudi plače. Obiskali smo Dedinje, Hišo cvetja in muzej mladosti. Tisti, ki smo si ta predel ogledali še za časa Jugoslavije, smo občutili strahovito razliko med prejšnjim bliščem vseh teh objektov in sedanjo skromnostjo. Pa vendar, če pomislimo, da so lik Tita in njegovo politiko tu popolnoma degradirali in porušili tudi marsikateri spomenik je sedaj stanje le boljše. Hiša cvetja se ureja, posebno njena okolica, muzej je sicer osiromašen za marsikateri eksponat, pa se vendar vidi tudi malo napredka v smislu ohranjanja nekdanje zgodovine. Meni pa tudi nekaterim drugim se je milo storilo, ko smo se poklonili Titovemu spominu in, ko smo si ogledovali štafetne palice iz naše in naših otrok mladosti. Resnično je žalostno, da so nekateri tako kritični do naše preteklosti, saj je bilo poleg nekaterih slabih zadev tudi zelo dosti lepega in dobrega. Zame in za kar precej naših sopotnikov je bil to del naše mladosti in se teh časov sploh ne sramujemo. Sramovati se svoje zgodovine ni dobro.

Sicer pa je Beograd glavno kulturno in gospodarsko središče bivše Jugoslavije (Srbije in Črne gore) in sedanje Srbije in leži ob sotočju Save in Donave. Na vzpetini nad sotočjem stoji trdnjava Kalemegdan z obrambnim obzidjem in vrati ter pravoslavno cerkvijo Sv. Mihaela,

Ikonostas v cerkvi Marijinega rojstva v Rilem samostanu

kjer so pokopani nekdanji vladarji in druge pomembne osebnosti, konak kneginje Ljubice. V centru mesta je obnovljena ali pa obnova še poteka na vseh nekdanjih pomembnih zgradbah (Saborna cerkev, Zvezna skupščina, cerkev Sv. Marka ...). Srbija ima zelo bogato zgodovino, ki se je odvijala od 6. stoletja dalje, ko so se tu nastanila slovanska plemena. O tem smo se kakopak temeljito poučili že v šoli in nam je ta zgodovina dobro poznana.

Ne morem pa reči, da nam je bila znana zgodovina Bolgarije. Vsaj meni ne. Povprašala sem tudi nekatere »tovariše« koliko smo se o Bolgariji učili, bila sem prepričana, da je moj spomin opešal ali pa, da sem ure zgodovine, ko smo obravnavali balkanske vzhodne države, kratkomalo prešpricala. Pa nič od tega. O teh državah smo imeli zelo malo znanja. Vidite, to je tudi prednost naših potovanj, da si napolniš možgane z znanji, ki jih prej nisi imel, kajti vzeti je bilo treba v roke priročnike in druge knjige o tej deželi (turistični vodiči so zelo skromni ali pa jih sploh ni) in se pripraviti na pot po deželi o kateri sem vedela le to, da je precej zaostala, da je revna, da je njihova glavna dejavnost rožno olje in, da je turizem razvit predvsem ob črnomoški obali, pa tudi o kulinariki smo slišali, da je dobra. Kakšna zmeta!

To, kar smo doživeli in spoznali tu, je pravo bogastvo. Če smo prej podvomili o naslovih v potovalnih katalogih »Dišeča Bolgarija, Bolgarska pravljica... »je bilo naše srečanje s to deželo več kot prijetno presenečenje. Res, da so ceste slabe in dotrajane, da imajo le okoli 227 kilometrov avtocest (pospešeno sedaj nadaljujejo z gradnjo), da je na meji še vedno treba čakati in biti »krotek« toda vse to se pozabi, ko začneš spoznavati deželo.

Republika Bolgarija leži v osrčju Balkana (Stara gora). Bolgari so slovanski narod, njihovi predniki so bili Tračani, priseljeni Slovani, osvajalci z območja Donave ter turškim ljudstvom pripadajoči Bolgari. Vsa ta ljudstva so zapustila za seboj bogato kulturno dediščino in kar nekaj njenih območij in objektov se nahaja na seznamu Unescove svetovne dediščine.

Ohranjenih imajo okoli 180 samostanov, ki so v preteklosti bili verska in kulturna središča. Med njimi izstopa znameniti Rilem samostan, sveti kraj Bolgarov, ki leži v osrčju Rilemke gorovja na višini okoli 1000 metrov nadmorske višine. Zgrajen je v črnem in belem marmorju in izraža bolgarsko pripadnost pravoslavju. V njem je ohranjeno neprecenljivo bogastvo bolgarskega pismenstva in kulture. Ustanovitelj in zavetnik samostana je sv. Ivan Rilemki. V 15. stoletju so Turki

samostan oropali in požgali, vendar so ga domačini kaj kmalu obnovili. Uspelo jim je celo doseči dogovor, ki ga je podpisal sam sultan (dokument hranijo v samostanu kot eno največjih dragocenosti) in je dovoljeval medsebojno pomoč in sodelovanje s samostanom Sv. Patelejmona s svete gore Atos v Grčiji. Stanovanjsko stavbo v obliki nepravilnega štirikotnika na površini 8800 m² so začeli graditi leta 1816 in so jo gradili vse do leta 1847.

V štirikotni stavbi je razvrščenih okoli 300 meniških sob (celic), štiri kapele, opatova soba, knjižnica, obednica, kuhinja ter drugi gospodarski prostori (shrambe). Zgradba ima štiri in več nadstropij, majhna okna in le dvoje vrat, ki vodijo na zaprto dvorišče. Sredi dvorišča je kamniti stolp Hrelju iz leta 1335 in je edina ostalina od Turkov porušenega samostana. Ob tem stolpu je Pavel Ivanović v letih 1834-1837 zgradil čudovito samostansko cerkev »Marijinega rojstva«. Cerkev ima pet kupol, tri oltarne niše, dve stranski kapeli in odprto galerijo. Krasijo jo poslikave fresk, ki opisujejo biblične dogodke in dogodke iz življenja donatorjev (približno 1200 fresk znanih slikarjev). Ikonostas je poslikan s 36-timi bibličnimi prizori. V cerkvi je pokopano srce carja Borisa III, pred ikonostasom pa hranijo relikvije sv. Ivana Rilemkega. Še ena dragocenost je v samostanu na ogled in to je Rafaelov križ, ki ga je opat Rafael izdelal iz enega kosa lesa in meri 81 x 43 cm. Na križu so izrezljani 104 dogodki, katere upodablja 650 miniaturnih figur. Rafael je križ rezbaril dvanajst let, po končanem delu pa je baje popolnoma oslepel.

Še malo o gorstvu Rodopi. Sestavljajo ga tri samostojni gorski masivi, in sicer:

- Rila z najvišjim vrhom Musala (2925 m);
- Pirin z vrhom Vihren (2914 m), ki je razglašen za nacionalni park in je vnesen v Unescovo dediščino in
- Rodopi, ki so staro gorovje in legenda pravi, da so bili Orfejevo domovanje. Tudi o nastanku imena Rodopi krožijo razne zgodbe pa vam jih danes ne morem povedati, ker bi bilo vse skupaj preveč dolgo.

Naša skupina na stopnišču katedrale Marijinega vnebovzvetja v Varni

Posamezna mesta v Bolgariji imajo poseben pomen in naziv, tako n. pr. Plovdiv, ki je eno najstarejših mest na Balkanu in je gospodarsko in univerzitetno središče Trakije. Bil je zgrajen na ostalinah rimskega mesta Trimontium in se širi med šestimi griči, ki se dvigajo ob obeh bregovih reke Marice. Pravijo, da je Plovdiv vrt Bolgarije. Legenda tudi pravi, da je bila tu vzgojena prva vinska trta v Evropi, praoče trte pa naj bi bil Tračan Zumolp, ki je trto prinesel okoli leta 2000 pred našim štetjem iz Male Azije. Plovdiv ima tudi status mesto – muzej. Ogromno dediščino so tu zapustili Rimljani, Turki ... V tem mestu ima sedež tudi bolgarska rimskokatoliška škofija, mi pa smo si ogledali tudi notranjost ene od številnih mošej.

Ko smo potovali proti Varni, ki je največje bolgarsko pristanišče in nakupovalno središče, saj so tu cene smešno nizke, smo se ustavili še v mestecu Nesebar, ki leži na polotoku, ki je preko jezua povezan s celino. To je mesto muzej, ki je tudi na seznamu Unescove dediščine. Največja znamenitost mesta je dobro ohranjena Pantokratorska cerkev iz 13. stoletja. Posebnost tega mesta je arhitekturni izraz, ki izhaja pri gradnji cerkva in drugih objektov vse od helenističnega obdobja (obzidje in stolpi) do bizantinskega obdobja v 5. in

6. stoletju in iz kasnejših obdobj. Največ pa je ohranjenega iz obdobja, ko so se tu naselili Turki leta 1453 in tu ostali vse do 19. stoletja. Posebnost graditve je ta, da so bili objekti grajeni z belimi in rjavimi kamni, rdečo opeko in lesom. Dekorativnost so povečali še z razgibanostjo fasad in vgraditvijo keramičnih ploščic v pasovih po pročeljih objektov.

Nekaj noči smo prespali ob Zlati obali Črnega morja v hotelu Luna. Hotel in črnomorska obala so nekaj posebnega. Opremljenost hotela in kvaliteta storitev v njem je na zavirljivi ravni, skupaj z obalo pa prav gotovo zadošča potrebam še tako zahtevnih gostov. Od tu smo opravili kar nekaj izletov v zanimive kraje, kot je na primer Balčik. Tu stoji grad romunske kraljice Marije in njenega moža Ferdinanda. Grad in prekrasni vrtovi, ki so urejeni po vzoru vrtov v španski Alhambri, segajo vse do obale.

Obiskali smo tudi Kaliakro, mestece, ki tudi sodi v Unescovo dediščino. Območje polotoka se močno zajeda v morsko obalo in se tudi visoko dviga nad njo. Treba je biti prav previden, da ti ne zdrsne po kakšnem klifu in si lahko hitro ali na peščeni obali ali pa kar v morju. Seveda preživiš padec le, če imaš veliko srečo. Polotok je bogat po

svojevrstnem rastlinju. V oči pade mogočen spomenik v obliki obeliska, ki se visoko dviga proti nebu. Na njem je upodobljenih 40 mladih deklet. Zaradi svoje lepote so bile tarča turških okupatorjev, ki so jih tudi posiljevali. Raje kot bi rodile sovražnikove otroke, so se skupaj podale v smrt s skokom preko klifa v globine morja. Tu v tem kraju je polno zgodovinskih ostankov prebivalcev tega območja, ki so se tu naseljevali od pradavnine naprej.

En dan smo namenili izletu v Romunijo. Obiskali smo Constanto, največje obmorsko romunsko pristanišče, ki je zgrajeno na temeljih grške kolonije Tomis. Tudi tu smo doživeli še vedno kar »trdo« državno mejo. Constanta je mesto z bogato zgodovino. Kot vsa pristanišča, je tudi Constanta zanemarjena in umazana. Vendar je tudi tu čutiti in opaziti, da se veliko gradi, obnavlja in ureja. Evropska unija se zelo trudi, da pomaga državam vzhodnega bloka, da si opomorejo od več deset let trajajoče izoliranosti od zahoda. Med posebnimi zanimivostmi, ki so na tem območju prisotne, so izkopenine rimskega skladišča z mozaiki iz 3. stoletja, Arheološki muzej, pravoslavna katedrala zgrajena v letih 1884 – 1895, mošeja Mahmudiye ... V Romuniji je tudi največja in menda še edina kolonija gobavcev v Evropi, za katere skrbijo nune. Pa še več zanimivosti smo zvedeli, toda več o Romuniji kdaj drugič.

Sedaj pa naprej po bolgarskih mestih. Veliko Tarnovo je bila prestolnica druge bolgarske države in leži ob meandrih reke Jantre. Na enem od gričev je bila mogočna carska palača s celotnim naseljem, ki je sodilo k palači (hiše stražarjev, uradnikov in drugih visokih dvornih dostojanstvenikov, sužnjevi ...). Na vrhu hriba stoji pred dvajsetimi leti obnovljena cerkev posvečena Mariji z detetom, ki je bila zgrajena okoli leta 1200. Tu bi si lahko ogledali še marsikaj, toda vzeti je bilo treba pot pod noge in se odpraviti proti končnemu cilju – v Dolino tračanskih kraljev ali drugače lahko rečemo v Dolino vrtnic.

Da je vse res, kar je napisanega o vzdušju, priča tale fotografija

Mesto Kazanlak in hotel Palas. Hotel brez primere, z največjim razkošjem (kraljevska oprema, v zavese, posteljno pregrinjalo in tapiserijo foteljev vtikane vrtnice, ležeča vrtnica na vzglavniku ...) in neverjetno tople sprejem prijaznega hotelskega osebja. Območje severovzhodno od mesta se je svoj čas imenovalo Seutopolis in je bilo sveto mesto, ki hrani po oceni približno 1500 gomil (tračanskih grobov), ki pa sploh še niso raziskane, razen nekaterih. Ogladati si je možno le štiri. Ena od teh je bila odkrita šele leta 1944 in jo glede na najdene prdatke pripisujejo tračanskemu voditelju. Značilnost za vse tračanske grobnice iz 5. in 3. stoletja pred našim štetjem, je njihova zgradba in sestava. Sestavljena je iz predprostora, hodnika in kupolaste sobe v kateri je ležal pokojnik. Grobnica slovi po poslikavah, ki prikazujejo motive iz pokojnikovega življenja. Iz poslikav, ki prikazujejo pehoto in konjenike, gospo in gospoda pri s sadjem obloženi mizi ter služabnikov, ki jima strežejo, domnevajo, da gre za plemičev grob. Domnevno je tu tudi grob kralja Sautesa III. Za turistične ogleda so, v skrbi, da se ne bi karkoli uničilo, izdelali popolne replike groba.

Kazanlak leži med Staro planino (Balkanom) in srednjo goro med

Burgosom in Sofijo. Stara planina na severu varuje kotlino pred vdori hladnega zraka, srednja gora na jugu pa zadržuje tople in suh zrak z morja. Pomladi so zato zelo vlažne in mile, prst pa je zelo rodovitna. Vse te razmere so ustvarile pogoje za gojenje vrtnic. Vrtnice so prinesli iz Indije in Perzije. Grki so zanje trdili, da so tako lepe kot boginja Afrodita. Čeprav je danes znanih več kot 10.000 vrst vrtnic, je za pridobivanje rožnega olja primernih le okoli 200 vrst. Tu gojijo za pridelavo olja le dve vrsti in sicer Roso Albo in Roso Damasceno. Rože cvetijo konec maja in v začetku junija. Obirajo le cvetne popke in to v zgodnjih jutranjih urah med 3. in 8. uro. Tako ohranijo primerno vlažnost cvetov. Za liter rožnega olja potrebujejo 3000 kg cvetov rdečih vrtnic (Damascena) ali 5000 belih vrtnic (Alba). Zaradi donosnosti je zato v rastlinjakih predvsem Rosa Damascena. Nasadi ležijo v 120 km dolgi dolini. Bera cvetov traja 20 do 25 dni. V tem času se v območju doline vrstijo razni festivali in druge kulturne prireditve, predvsem kot atrakcija za turiste. Pa dovolj tudi o vrtnicah in »bolgarskem dišečem zlatu«, saj moramo obiskati še Sofijo.

Sofija je od leta 1879 glavno mesto Bolgarije. Je tudi kulturno in gospodarsko

središče in povsem evropsko mesto z mnogo butiki priznanih modnih hiš. Ima bogato zgodovino. Sofijo imenujejo tudi vrata Bolgarije. V 5. stoletju je bilo to močno trakijsko središče in oporišče, ki pa je doživelo veliko razdejanj. Nekoč veliko in cvetoče rimsko mesto Serdica so opustošili Huni, Goti, Madžari, križarji pod kraljem Friderikom I. Barbarosso ter Aleksander Veliki in Filip II. Makedonski.

V 14. stol. se je mesto, ki leži ob vznožju gore Vitoša in je najvišje ležeča prestolnica v Evropi, preimenovalo v Sofijo in se razvilo v močno gospodarsko, kulturno in politično središče. Vse znamenitosti mesta so ob glavni ulici Vitoša ali pa v njeni bližini. Največja in najbolj mogočna zgradba je katedrala Aleksandra Nevskega, ki je bogato opremljena, v njej pa je tudi muzej neprecenljivo dragocenih ikon. Druge pomembnejše zgradbe so še cerkev Sv. Jurija iz 14. stol., cerkev Sv. Sofije iz 6. stol., Bojanska cerkev, Velika mošeja iz leta 1474, državni etnografski in zgodovinski muzej, arheološki muzej, parlament, sodna palača, operna hiša ...

Toliko o potovanju po znamenitostih Bolgarije. Sedaj pa še nekaj besed o gostoljubnosti prebivalcev in o bolgarski kuhinji. Prijaznost Bolgarov je presenetljiva. Nikoli si človek ne bi mislil, da so te dežele tako gostoljubne. Hrana je bila odlična, raznolika in predvsem so bile porcije obilne. To kar so nam pripravili za degustacije v raznih njihovih »mehanah« (tako se imenujejo njihove gostilne) so bili pravi zelo močni obroki. Vsak dan je bila za predjed »šopska solata«, ki jo je bilo na krožniku toliko, da bi že sama na sebi zadostovala za cel obrok. Posebno tisti, ki smo malo bolj okrogli in imamo kar precej kilogramov preveč bi lahko mirne duše použili le to za vsak obrok. Toda kje pa! Le kdo se je lahko uprl slastno dišečim dobrotam, ki so sledile. Pa še to, kako naj pojemo samo solato, ko pa nas je pri vsakem obroku spremljala folklor in domača pesem. Naše »mladinke in mladinci« so se kar lepo vživali

O premški noši, ki je in je ni

v bolgarski melos in prav nihče ni bil niti malo utrujen, ko je bilo potrebno v družbi brhkih Bolgark in Bolgarov v narodnih nošah zaplesati in zapeti. Vsak dan je bilo slovo iz krajev kjer smo bili in od te dežele, ki ima ohranjene toliko svoje istovetnosti, svoje kulture in prisrčnosti v gostoljubju, zelo težko. Zmanjkalo nam je celo časa, tako, da Ankica skoraj ni prišla na vrsto, da bi raztegnila svoj meh. Tudi slavje na račun letošnjih okroglih jubilentov in novo pridruženih vandrovcov smo komaj izpeljali. Ne boste verjeli, da je bila veselica izpeljana zelo romantično. Zvečer smo se zbrali ob z mesečino obliti obali na Zlatih pjesacih in speljali tradicionalno zabavo s petjem in spremljavo Ankice in njene harmonike. Tokrat tudi naša generalna inšpektorica Nada ni imela dosti pripomb v zvezi z upoštevanjem minimalnih sanitarnih in tehničnih pogojev logističnega sektorja, saj je potekalo vse brezhibno. Tudi Neva in Berta sta se zelo dobro prilagodili pri pripravi dnevnih kav, Vida pa je tokrat zaslužila nekaj kritike, ker ni najbolj vneto skrbela za preprečevanje trebušnih in želodčnih težav. Naša številčna medicinsko farmacevtska skupina ni imela posebnega dela, saj nihče ni zbolel. Kako lepo se to sliši, mar ne? Nikakor se nam ni mudilo domov, mi bi to potepanje kar podaljšali. Toda kaj, pred nami je bila še pot v Srbijo in sicer v Novi Sad, Sremske Karlovce, na Fruško goro in še kam. Tudi od tu je bilo slovo težko, posebno je bilo težko vstati od kosila, kjer nas je imenitno zabavala »ciganska klapa«. Pa o tem kdaj drugič.

Na svidenje do prihodnjic, ko se bomo klatili po Romuniji.

Vojka Lenarčič

Med letoma 1838 in 1844 je v Ljubljani izhajal časopis Carniolia. Njegov ustanovitelj je bil Leopold Kordeš in je časopis namenil vprašanjem umetnosti. List je izhajal dvakrat na teden v nemškem jeziku in objavljaval literarne prispevke s slovensko tematiko, prevode, spremljal izide slovenskih in hrvaških knjig in poročal o predstavah v slovenskem gledališču. V listu je sodeloval tudi pesnik dr. France Prešeren.

V zadnjem letniku je v prilogi Carniolia objavila 12 slikovitih akvarelov narodnih noš slovenskih pokrajin slikarja Franza Goldensteina. Med predstavljenimi nošami je tudi znamenita »Premska vsakdanja noša« kot jo je avtor označil, in je edina znana iz tega časa z našega območja.

Slika premske noše je bila kdo ve kolikokrat že objavljena, publicirana in sprejeta kot verodostojna narodna noša s Prema in okolice.

Pa vendar! Komaj so Goldsteinove slike slovenskih ljudskih noš s časopisom obšle kranjski svet, so se že oglasili besni Premci. Prav za prav so se v njihovem imenu oglasili trije »soseski možje«. Napisali so v časopis ostro pismo in še dodali zbadljivo pesem, ki so ga Bleiweisive »Kmečke in rokodelske novice« hitro objavile. Zavrnili so trditev, da je predstavljena noša premska in zafrkljivo podučili avtorje, da gre za Čičko nošo in da »Mi Premci nismo nikoli brusov ne obrošov prodajali, tudi nismo in ne bomo nosili čičkih sukenj in opank ...«

Objavljamo del pisma premskih »soseskih mož« in njihovo pesem. Zaradi zanimivosti samega zapisa, jezika pa tudi oblike zapisa v bohoričici! Z malo truda nam bo besedilo ne le razumljivo, temveč tudi poučno o razmišljanju Premcev in njihovi odločnosti.

Vojko Čeligoj

to pismo in nasledno pesmiko v Njih Novize urno vtaknejo, de bo „Urno, kaj je noviga“ poshteno med bravze prišlo. Ostanemo v prijasnoši in spoštovanju

Prem 11. Šuhza 1844.

Njih svešti bravzi in poshteni Premzi

Š. P. — V. P. — J. V.

fosetkni moshje.

Potrebne vprašanja Premzov.

Zhima, Karniolija! si nam spet vun dana,

Ker dosti Krajnskih imamo novix?

Sakaj podoba noš t' je sdaj perdjana? —

»De b' mögla spet vloviti kaj petix! —«

Sakaj nam Zhizha, Zhizhke dast podobe,

Ki nilla rōda Krajnzov in Krajnix?

Deshelo njih sakaj pisat' narobe? —

»Sa to, de b' zhizhkih vid'la tud petix! —«

Sakaj Rovanze, Premze h Zhizham stavish,

Ki so raslozhni v nošhi ino v liz',

In Nōtranjsko namešt Primorško pravish? —

»Sa to, k' se motish le savolj petix! —«

Ne vesh, kje trojih Zhizhov par prebiva?

Okol' Bergoda, Mun ino Vodiz.

Ne vesh, de Premza bistra Reka vmiva,

In ne terpi, de b' strila ma kriviz?

In Štedeniga.

Barke na brkinskem klancu

Tistega zimskega dne je sonce nenavadno grelo in kdo bi zdržal doma. Po klancu in v svet, sem rekla, ko sem tesno zavezala svoje visoke čevlje. Da bi mi bilo v svetu lažje, sem se sklenila posloviti od sosedov. No, saj jih ni dosti. Eden je na delu, pri drugem pa je bilo dosti sreče. Ker imamo ženske posebno sposobnost vse videti, sem na sosedovi mizi videla ... Jadrnico. Takšno, da mi je gostobesednost splahnela in sem zijala vanjo. Naš klanec je zares strm, kot se za brkinske spodobi, tudi morski zaliv ne seže do nas, ona pa je le zasidrana v varnem pristanu, na mizi soseda Antona Šabca.

»Kaj imate tudi z barkami opravka,« sem ga vprašala kar po domače.

»Svoja najmlajša leta sem preživel pri morju,« je povedal sosed. »Vsak dan sem jih gledal in občudoval. Velike in majhne, jadrnice in ladje, vse kar je plavalo po vodi. Potem, ko sem šel na vojaško vizito, so mi rekli, da bom moral služiti tri leta. Pa sem jim rekel, če bom že moral vojsko služiti tri leta, da bi šel v mornarico. Pa so me poslali v Bosno. Namesto mornarja sem postal telegrafist. Zatrdili so mi, da se bom s tem znanjem lahko zaposlil na ladji. So že vedeli kako podžigati moje misli na ladjo. Ko sem odslužil domovini, sem šel na Reko v podjetje Duga plovba in vprašal za

zaposlitev telegrafista. Ko sem povedal, da imam znanje iz služenja vojaščine, jih moj odgovor ni ganil. Nadaljevati bi moral s šolanjem, da bi pridobil »civilno« izobrazbo za mornarico. In moje morje je šlo po gobe. Ker nisem imel časa in denarja, da bi se naprej izobraževal, sem ostal mizar za kar sem se izučil pred odhodom na služenje vojaščine,« pripoveduje Anton Šabec.

»V našo mizarstvo delavnico so iz bistriške kasarne pogosto prihajali vojaki in mi smo jim radi pomagali. Neki dan je eden prišel, da bi si narezal letvice za model jadrnice Santa Marija. Ko sem gledal njegov izdelek sem ga pohvalil, a pri sebi sem trdno vedel, da bi sam jadrnico bolje izdelal.

Ker me vnema ni popustila, sem v trdnem namenu, da se preizkusim, šel v Trst in v modelarski trgovini kupil načrt za svojo jadrnico Santa Marija. Prav ta je imela v zgodovini človeštva posebno zgodbo. Z resnično jadrnico je Krištof Kolumb leta 1492 odkril Ameriko. Po izgledu je bila širokega, a kratkega trupa. Imela je pet topov.

Krištof Kolumb, doma iz Genove, je za svoja potovanja in raziskovanja neznanega dobil podporo pri portugalski kraljici Izabeli. Za svoje poti je potreboval zelo dosti denarja, saj je moral svojim

mornarjem izplačevati velike vsote denarja. Takratna znanost je učila, da je zemlja ravna ploskev in na obzorju, kjer se ta konča, je prepadna globel v kateri so strahovite pošasti, ki pojedjo vse, kar pade notri. Mornarji so verjeli v takšne strahove in bilo jih je treba bogato plačati, da so si upali na odprto morje, od koder ni bilo videti obale.

Ko sem končal Santa Marijo, sem šel spet v Trst in kupil načrt za jadrnico Cutty Sark. Za ta model sem se odločil zato, ker sem v katalogu prebral, da je bila to najhitrejša jadrnica tistega časa. In kdaj je že to bilo. Vozila je čaj iz Indije v Anglijo, ko še ni bilo Sueškega prekopa. Za pot je potrebovala štirideset dni. Tudi na oko je bila jadrnica zelo lepa, elegantna in z dosti jadri. Naredil sem jo tako, kot je naročal načrt.«

Pripoved je tekla in pozabila sem, da sem želela nekam drugam, vendar pa na potovanju s sosedom Antonom Šabcem nisem prav nič pogrešala.

»Spet sem šel v Trst in kupil načrt za Viktorijo, angleško admiralsko jadrnico. Njena zgodba je tudi nekaj posebnega. Takratna strategija vojskovanja na morju je poznala način, da so se ladje postavile na doseg topovskega ognja in tista, ki je imela dobre zadetke, je bila zmagovalka. Angleški admiral Nelson pa je ukazal vgraditi na svojo jadrnico Viktorijo osemindvajset topov, štiriindvajset na vsako stran boka. Ko je z njo priplul v Trafalgarski zaliv (med Španijo in Francijo), ga je tam pričakala francosko-španska mornarica. V spopadu se je Nelson s svojo ladjo zaril med sovražnika in odprl ogenj z obeh strani, iz vseh topov. On sam je v tistem spopadu izgubil nogo, Angleži pa so prvič slavili zmago nad francosko-špansko floto.«

Ob pregledovanju neštetihih koščkov, ki jih je Anton Šabec sam izdelal za svoje miniature, sem ugotovila, da mu do tistega dne ni uspelo privezati prave jadrnice v Piranski

Tudi to je bil nekoč del nas

zaliv ali kateri drugi. Vse želje o plovilih je potešil z rezljanjem, piljenjem, neizmerno velikim potrpljenjem, ki je samo za Cutty Sark trajalo več kot štiristo ur. Njegove lepote so izdelane iz orehovega lesa. Največ preglavic je imel z izdelavo trupa, ker je oblika prav tako kot pri originalnem plovilu tudi pri miniaturi najpomembnejše in najzahtevnejše, da se doseže lastnost plovila. Gospa Šabčeva se spomni kako je les prekuhaval in koliko natančnih meritev je moral narediti, da je izdelek postal lep. Ker mojemu sosеду površnost ni lastna, se njegovih jadrnic lahko le razveseliš. Z menoj je bilo prav tako.

Danica Pardo

To pot bi lahko imenovali popotovanje ob mnogoterih in raznoterih vodah. Od potokov, rek, jezer, mlak, močvirij, morja ...
Voda je moj element in vedno me popolnoma prevzame.

Že začelo se je z vodo, z zoprnim dežjem, ki ni napovedoval nič dobrega. Žalostno deževno jutro in še bolj žalostna redko naseljena pusta kraška pokrajina. Peljali smo čez Gorski kotar, Kordun, zahodno Bosno proti Sarajevu. Po pokrajini, po kateri je še pred kratkim divjala vojna. Grozljive, napol porušene hiše ob poti. Zdi se kot bi bile obglavljene, vse brez strehe, z votlimi počrnelimi odprtiniami namesto oken. V te se življenje ni več vrnilo. Vrača se samo v tiste, ki so vojno preživele cele. Rušili so, kot bi kdo s prstom pokazal: to zrušimo, ta naj ostane cela. Ponekod so gorele samo srbske hiše, spet drugje samo bošnjaške in spet drugje samo hrvaške ... Tako je to. Pretresejo te table ob cesti, ki še vedno opozarjajo, da gibanje ni varno zaradi min. In kdo ve čez koliko let še, bo kakemu otroku med igro tako nastavljena mina vzela otroštvo.

Tega tesnobnega občutja, ko se voziš po tej pokrajini, se ne moreš znebiti niti ob pogledu na čudovite breze, ki s svojimi vitkimi, elegantnimi, belimi debli in nežnimi svetlo zelenimi poganjki krasijo pokrajino.

Kar nekaj rek smo prečkali ali se vozili ob njih. Una, Sana in Vrbas so bistre, smaragdno zelene, Bosna teče motna, rjava kot bela kava, najbolj zanimiva pa je Miljacka, ki teče skozi Sarajevo, in je skoraj rdeča. V tem času so zaradi obilice padavin to zimo, močno vodnate. Svoje struge so do milimetra napolnile in zdelo se je, da se bodo vsak čas razlile čez rob. Presenetile so me hiše, grajene na samem bregu brez strahu, da se bo reka spozabila in jih prelila. Povsod žuborenje in šumenje potokov, večjih, manjših, ki se zlivajo v reke. Vso to lepoto pa kazijo smeti, ki so jih

bregovi polni. Z vej visijo strgane plastične vrečke, med grmovje se zatikajo platenke in vsa mogoča navlaka. Presenetilo me je, da je smeti ob potokih in rekah veliko tudi tam, kjer skoraj ni naselij. Zelo smo se zgražali, mi, z zahodne strani, hkrati pa pozabili na vsa tista divja odlagališča, ki jih imamo doma, na vse tiste barake ob njivah, za katere se zdi, da jih ljudje gradijo samo zato, do ob njih lahko nalagajo kramo.

Neka gospa je prav moralistično pripomnila: »Ja, to pa bodo morali počistiti.« »Naj pokličejo Bosance,« je Tonček duhovito pripomnil.

Bilo je že pozno popoldne in še vedno je rosilo, ko smo prispeli v Sarajevo. Mesto te takoj osvoji. So določeni kraji, ki pomenijo zame ljubezen na prvi pogled. Najprej me je presenetilo to, da je mesto že skoraj v celoti obnovljeno in vidnih sledov vojne ni. Le tu pa tam na kakšnem bloku vidiš z opekami zazidano odprtino, ki jo je naredila granata, ali pa preresetan omet. Tega je veliko več v predmestjih.

V samem centru je edina večja zgradba, ki še ni prenovljena, hotel Evropa, na katerem ogromna okna zevajo kot počrnele spake. Sarajevo je še vedno večnacionalno, ostale pokrajine pa so več ali manj izčiščene.

Čprav mesto deluje mirno, živi utrip normalnega mesta in so zunanje vojne rane zaceljene, veš, da se rane v ljudeh ne bodo tako zlahka zacelile. Preveč je bilo trpljenja, preveč hudega so prizadejali drug drugemu, da bi bilo lahko tako hitro pozabljeno, odpuščeno.

Ob številkah, ki jih navaja lokalni vodič o zadnji vojni, Bošnjak, se zgroziš. Tudi ob tem, da je sedaj še vedno več kot 45% nezaposlenost, da se zaradi tega še bolj širi kriminal, govori se celo, da mlade novačijo skrajne muslimanske organizacije. Čprav je vodič cinično pripomnil, češ, da jih zahod uči demokracije, je najbrž le

prisotnost mednarodnih sil tista, ki vzdržuje ta navidezni vsakdan.

Na tržnico, kjer se je zgodil grozljiv masaker, ker so jo s Trebeviča raketirali, smo šli že skoraj v mraku, ko je bila povsem prazna. Na celi steni so table z imeni ubitih. Ta tržnica je majhna, sredi mesta, okrog in okrog obdana z visokimi stavbami, zato mi je bilo skoraj nepojmljivo, s kakšno natančnostjo je bila usmerjena raketa in kako dobro je bil izbran čas, ko je bila tržnica nabito polna, da je bilo žrtev toliko. Vse to smo gledali po TV, vsak dan od leta 1992 pa do podpisa Daytonskega sporazuma. Bil je to svojevrsten reality show, do katerega smo si ustvarili distanco, se ga pomalem naveličali, češ samo to kažejo, jemali to kot nekaj, kar je daleč, kar se nas ne tiče. V resnici pa je bilo vse še huje, kot so lahko prikazale kamere, ki lahko kažejo kri, telesne rane, ne morejo pa prikazati bolečine, stiske in strahu ljudi.

Vodič nam je postavil retorično vprašanje, zakaj on govori glasno, da ga lahko vsi slišijo. »Ker govorim resnico.« je bil njegov odgovor. Vprašala sem se, koliko je teh resnic v Sarajevu. Zaradi različnih resnic so se klali in zaradi različnih resnic ne bo še tako kmalu pomiritev.

Mesto ima svoj orientalski pridih, ki ga najbolj začutiš na Baščaršiji. Je obnovljena in tudi posodobljena, vendar te še vedno omami. Ni več tisto, kar sem videla pred več kot 40 leti, ko je pred vsako »radnjo« sedel »majstor« trkljal in izdeloval dezvice, šalice, mlinčke, svetilke ... Tovrstnega blaga je še vedno veliko, vendar mojstrov skoraj ni več. Zdaj so le prodajalci. Prodaja pa se vse živo. V kafičih dobiš tudi espresso in kapučin, prava turska kafa je skoraj redkost. V eni izmed delavnic je mlad fant izdeloval vaze iz medeninastih tulcev nabojev. Ena naših se je zgražala ob tem, češ kako more, saj je to ubijalo ljudi. Moj pogled na to je bil bolj optimističen: v vazi, ki nastane iz naboja, bodo rože, nekaj lepega, novo življenje, novo upanje ...

Utrip Baščaršije in njenih številnih uličic je treba doživeti.

Mostar, spet te prevzame stari del, kamor se obrneš, povsod motivi za fotografiranje. Ob živahnosti kraja kar nekako pozabiš, da so prebivalci strogo ločeni po narodnosti, eni na enem, drugi na drugem bregu Neretve. Most je prenovljen, preveč »nov« bi dejala, stari mi je bil bolj všeč. Mogoče pa je tudi v tem nekaj simbolike, nov most za novo prihodnost, za zблиževanje, ne za razdruževanje.

Međugorje- iz Mostarja se visoko vzpenjaš po ovinkasti cesti. Kraj leži na kar prostrani planoti. Kraj brez duše bi človek rekel. Ogromne hiše, nametane tako, kot se je komu zahotelo. Bajе je vse zidano na črno. O kakšnem zazidalnem načrtu tudi še niso slišali. V vsaki hiši pa je ali penzion, ali prodajalna spominkov, ali restavracija. Vse še na pol dograjeno, vendar pred vsako avtobus z romarji. Ljudje od vsepovsod. Ne moreš si misliti, kaj je nastalo v teh nekaj letih iz nekega »zabačenega sela bogu za ledima.« Njim se je Marija resnično prikazala.

Ljudi, ki obiskujejo Međugorje, je več vrst: pravi verniki, ljudje, ki prinesejo s seboj vse svoje stiske in jih v molitvi in meditiranju na tem kraju vsaj delno odložijo. Fanatike, enega takih smo srečali na poti na goro prikazovanja, ko je po ostrem kamenju šel bos in po kolenih. Vprašala sem se, kaj bi človek rad dosegel s trpinčenjem samega sebe in pomislila, da Marija gotovo od nikogar ne pričakuje takih žrtev. Mogoče bi želela samo prijaznejši odnos do ljudi, ki so nam blizu, malce več medsebojne strpnosti, potrpežljivosti...pravzaprav tako zelo malo. In so še tisti, ki pridejo tja samo iz radovednosti.

Pa še domačini, ki samo hlastajo po zaslužku.

Na pretresljivo pustem kamnitem delu pobočja, kjer naj bi videnje bilo, bilo je jutro in sončni žarki so na poseben način

padali na Marijin kip in na golo kamenje, sem si tudi sama zaželela, da bi vsaj za nekaj trenutkov lahko posedela na enem od kamnov in v spokojnosti te neznansko divje pokrajine malo pomeditirala.

Tudi Dubrovnik je ves prenovljen, vedno enkrat, vendar je s svojimi novimi zidovi in strehami izgubil nekaj patine, ki ga je delala tako enkratnega. Imela sem občutek, kot da je, kljub vsej prenovi, izgubil delček svoje duše.

In spet voda, obilje temno modre vode – Neretva, ki se naveličana tesnih sotesk, skozi katere se prebija, ko si utira pot proti morju, tukaj razleze in tvori delto z nešteto kot labirint prepletenimi kanali, obraslimi s šašem, z vodnimi travami, med njimi rumeni iris, močvirski zvončki in prvi cvetovi lokvanjev. Na kopnem med kanali pa nasadi mandarin.

Vožnja s čolni je pravi užitek.

Avtocesta – to novodobno čudo te hitreje odpelje od doma in hitreje pripelje nazaj. Utrujenost je zaradi tega manjša. Fascinirala me je avtocesta po Ravnih kotarih. Pokrajina ravna, kamen na kamnu kot kamnita puščava, rastja skoraj ni. Zdi se, da je bog stresel na to deželo vse kamenje, kar ga je imel na zalogi. Kraji pozabljeni od ljudi in boga.

Avtocesta skoraj ravna, kot bi se vozili po kakšni futuristični pokrajini, ki jo vidiš samo v znanstveno fantastičnih filmih ...

... in odpeljala nas je proti zahajajočemu soncu – na Zahod.

Breda Grlj

Predstavitve kronike o godbeništvu na Bistriškem

Skupinska slika prve sestave godbe iz leta 1951/52.

Z leve proti desni od spodaj navzgor: Jože Konestabo, Avgust Spetič - Guštotoč, Franc Konestabo, Danilo Afrič, Franc Logar, Dalibir Škubonja (kapelnik), Vojko Valenčič, Feliks Vergan, Stano Koren, Zorko Šajn, Vitomir Dekleva, Milan Smrdelj, Slavoj Kregar - Ježev (tajnik Gasilskega društva), Franc Slavec - Baronov, Edo Čotar, Boris Martinčič, Slavko Kregar - Vrbovčev, Marijo Batista, Anton Barrile, Ivan Jurčič, Henrik Juriševič - Hajnetov in Franc Dekleva. (Original hrani V. Dekleva.)

V pričakovanju knjižne izdaje Kronike godbene dejavnosti od začetkov tamburaštva in godbe na pihala, želim bralcem Jesenskih listov predstaviti vsebino napovedane pridobitve. Kronika je v zaključni fazi in bo izdana v spomladanskih mesecih, odvisno od finančne podpore sponzorjev - donatorjev. Predstavlja celovitejši prikaz delovanja organizirane in druge godbene dejavnosti na bistriškem. Vključuje jelšansko in podgrajsko področje, ožjo okolico in mesto Ilirska Bistrica. Za knežaško področje žal nismo dobili nobenih podatkov o tovrstni dejavnosti, kot je ugotovil predsednik krajevne skupnosti g. Vojko Mihelj.

Obsežno delo zajema obdobje od začetkov čitalništva v 1860. letih pa do leta 2006, ko je Pihalni orkester Ilirska Bistrica zabeležil 10-letnico delovanja.

Obdelani so začetki in delovanje

- Tamburaštva od 1893. leta
- Godbe na pihala od 1918. leta
- Povojne kulturno - glasbene dejavnosti

- Šolanje glasbenikov pred ustanovitvijo glasbene šole 1951. leta
- Povojne zabavno - glasbene skupine - ansambli do okoli leta 1970
- Nenazadnje, opisane so nekatere resne in šaljive anekdote starih godbenikov. Opisani so tudi dogodki, ki imajo ne le značaj glasbene, temveč tudi krajevne kronike. Sodeloval je širok krog poznavalcev dogodkov, ki so prispevali tudi slikovno gradivo. Pomembne prispevke so poleg avtorja kronike izdelali: Tomo Šajn, Dimitrij Grlj, Vojko Čeligoj in Franc Gombač. Vsem gre velika zahvala in pohvala.

V nadaljevanju so predstavljeni nekateri deli - izvlečki iz kronike in sicer: Povojna obnova godbe na pihala ... in dve anekdoti.

Povojna obnova godbe na pihala leta 1951

Tako kot so stari člani tamburaškega orkestra delovali v manjših glasbenih skupinah na raznih proslavah in zabavah, se je tudi med mladimi porodila misel

o ustanovitvi ansambla s plesnim in glasbenim programom.

Med mladimi tamburaši sem bil edini harmonikar, ki sem že igral in nastopal s starimi tamburaši in glasbeniki. To so bili: Milan Šajn (bisernica), Stano Marinčič (kitara), Ludvik Ogrizek (brder), Franc Derenčin - Kudrov (bisernica) in Anton Zaharija (violina).

V tej sestavi je bil prvič zaigran Tango delle rose na proslavi dneva republike, 29. novembra 1950, v Lesonitu. Da je omenjena skladba doživela popularnost tudi v svetu po zaslugi znanega filma Casablanca, smo glasbeniki izvedeli mnogo po tem, ko je bila vključena v program poznejšega ansambla VE-BI ali Veseli Bistričani in dosegla popularnost na Bistriškem. Ansambel Veseli Bistričani je vodil Franc Jagodnik, po domače Čežo Orajtov.

Po letu 1950 so v kinu filme sovjetskega izvora čez noč izpodrinili ameriški, ki so prinašali veliko revialne in drugih zvrsti nove glasbe, ki je hitro osvajala srca glasbeno podhranjene mladine.

Ameriški filmi, kot je bil Fant s trobento ali predvsem Ples na vodi, so med mladimi vzbudili poplavo navdušenja. Revialna in za naše razmere nova jazz glasba je pomenila višek virtuoznosti muziciranja. Glasba iz filma Ples na vodi, ki so jo izvajali svetovno znani glasbeniki, kot je bil Hary Jemes na korneti (trobenti) v skladbi Horro stacato ali Benny Goodman in drugi saksofonisti, klarinetisti in bobnarji, je postala vzor in zapoved tedanjega glasbenega okusa.

Pod temi močnimi vtisi so se med mladimi porajale želje, da bi vsaj skromno posnemali novi stil igranja, da bi imeli v sestavu podobna glasbila in bi izvajali modernejšo glasbo. Tako se je tudi v glavah treh mladeničev, Danila Afriča, Antona Barrile in avtorja tega prispevka, utrnula zamisel, da bi osnovali jazz ansambel. Ker smo bili seveda brez denarja in brez ustreznih instrumentov, smo se odločili zaprositi

takratno Sindikalno kulturno umetniško društvo Tone Tomšič (SKUD) za pomoč in podporo.

Harmoniko sem sicer imel, vendar le s 24-timi basi. Edini sem imel tudi glasbeno izobrazbo, ki naj bi zadoščala za učenje in vodenje ansambla. Nižje glasbeno šolanje sem obiskoval privatno pri g. Grmu od leta 1943, formalno nižjo glasbeno izobrazbo pa sem pridobil v letih 1951 do 1953. Afrič naj bi igral trobento ali kornet, Barrile pa klarinet. Ostale člane ansambla bi vključili pozneje, odvisno od nabave glasbil.

Jeseni leta 1951 smo se omenjeni naivni mladeniči z neomajno odločnostjo uresničiti svoj načrt najavili na razgovor pri takratnem predsedniku SKUD-a Dragu Grlju, sicer direktorju LIP-a Lesno-industrijskega podjetja Ilirska Bistrica (kasneje Topol). Predsednik je na prvi sestanku povabil tudi tajnika društva Jožeta Žnidaršiča, ki je bil tudi sekretar v istem podjetju.

Na pogovoru smo predstavili svoje želje in zaprosili za izposojlo:

- harmonike SKUD-a s 120 basi, na katero sem občasno igral tudi na prireditvah in kasneje ob spremljanju pevskega zbora. Bil sem namreč učenec harmonike pri g. Grmu, ki je bil takrat nepogrešljivi pevovodja moškega in mešanega pevskega zbora;
- trobente za Danila, ki je pozneje kot član ansambla VE -BI zaradi izrednega talenta in prizadevnega učenja slovel kot »bistriški fant s trobento« in
- klarineta za Toneta.

Seveda so bila glasbila last godbe na pihala, ki je bila že od začetka vojne nedejavna. Predsednik in tajnik društva sta imela že pripravljen odgovor na vnaprej napovedano prošnjo. Takoj sta pristala in obljubila ugoditi prošnji, vendar s pogojem, da moramo mladeniči najprej zbrati vsa glasbila bivše godbe na pihala, ki so jih imeli stari godbeniki na domu, nekaj pa jih je bilo še shranjenih na podstrešju tedanjega Okrajnega odbora (pozneje občine).

Takoj smo se lotili dela in začeli zbirati glasbila, ki so bila last SKUD-a. Ko so bila vsa glasbila zbrana, so nas zadolžili, da moramo zbrati še 25 do 30 mladih fantov, ki bodo postali učenci nove godbe na pihala. Šele potem, ko bodo mladi člani godbe pridobili dovolj znanja, nam bo dovoljeno znotraj godbe sestaviti svoj tako zeleni jazz ansambel.

Takrat se še nismo zavedali, da je iz naših želj zrastle iniciativna skupina za organizacijo in ustanovitev nove godbe na pihala v povojnem obdobju.

Mladeniči smo svoje delo opravljali hitro in učinkovito, že v jesenskih mesecih leta 1951 je bilo v godbi zbranih in vpisanih okrog 30 mladih učencev med 10. in 18. letom. Jedro so tvorili mladi člani tamburaškega orkestra, ki so se že dve leti učili not in vaj na tamburicah. Pouk glasbe je poleg mene obiskoval le še en član, in sicer Vojko Valenčič, ki se je učil klavir pri učiteljici Rezi Zajc.

Tudi vodstvo SKUD-a je uresničilo svoje obljube in naloge. Poskrbelo je za prostore, potrebne za učenje teorije in vaje godbenikov in poiskalo kapelnika. Učenje se je v začetku odvijalo v prostorih tovarne LIP in nato v društvenem prostoru SKUD-a, ki se je nahajal v Logarjevi hiši (sedaj trgovina Celi svet). Za učitelja in kapelnika nove godbe pa so pridobili ravno takrat demobiliziranega vojaškega godbenika Daliborja Škubonjo.

Dalibor Škubonja, kapelnik in učitelj

Dalibor Škubonja se je rodil 18. aprila 1923 v Šibeniku. Bil je udeleženec NOV, po vojni je služboval v JNA. Bil je član vojaške godbe na pihala, ki je imela od leta 1948 do 1950 sedež v Ilirski Bistrici. Leta 1950 se je poročil z Bistričanko Viktorjo Valenčič - Uobrovo in bil istega leta premeščen s celotno godbo v Maribor. Na lastno željo je bil zaradi mlade družine decembra 1951 demobiliziran. Umrli je po hudi bolezni 28. oktobra 1992.

Škubonja je takoj po vrnitvi iz Maribora prevzel učenje in vodenje nove godbe na pihala. Od 1. februarja 1952 do 20. januarja 1954 mu je bila zagotovljena zaposlitev v SKUD Kino Svoboda Ilirska Bistrica, kar mu je omogočilo, da je imel dovolj časa za učenje in vodenje godbe.

Takoj je začel s celodnevni poučevanjem na razpoložljivih glasbilih in pripravljaval je notno gradivo za celotno zasedbo godbe. Pri prepisovanju not mu je veliko pomagala žena Viktorija, ki se še danes živo spominja, koliko večerov in noči sta z možem presedela pri pisanju in prepisovanju notnih vaj in partitur.

Naredil je tudi spisek manjkajočih glasbil, saj je na začetku v godbi več učencev uporabljalo eno glasbilo, tisti, ki pa so kljub temu ostali brez njega, so se pospešeno učili teorije. Pouk teorije, predvsem spoznavanje not in osnov taktov, durov in nato še godal, je bil v prvem letu zelo pospešen in predvsem za tiste, ki v začetku niso imeli svojega godala, zelo obremenjujoč. Kljub veliki zagnanosti in volji mladih članov je bil že v prvem letu osip velik, saj jih je godbo opustilo več kot tretjina. Postopoma so jih nadomestili novi in število se je ustalilo na približno 25 godbenikov.

Vzporedno z učenjem teorije so se godbeniki učili tudi lažjih koračnic, postopoma pa so začeli vaditi igranje koračnice med korakanjem. Prve vaje koračnic v hodu so bile na prašni cesti ob kamnolomu, nato pa na nogometnem igrišču pod sedanjim Domom za starejše občane. Spomladi leta 1952 so se vaje korakanja in igranja odvijale na cesti Nikole Tesla, ki je bila tedaj še makadamska in prašna, vendar pa že bližje naselju in očem prvih gledalcev in ocenjevalcev.

To je bil tudi znak za začetek javnega nastopanja nove godbe na pihala na lokalnih proslavah in prireditvah. Kljub skromnemu znanju in glasbenemu programu, ki je v začetku obsegal le 3 koračnice, 2 lahki tričetrtinski skladbi in himno, je bila zelo dobrodošla na vseh prireditvah.

Mlada godba je imela prvi javni nastop ob odkritju spomenika NOB v Vojkovem drevoredu leta 1952, na katerem je igrala himno. Proslava je bila ob tej priložnosti posvečena tudi 10. obletnici požiga sedmih vasi okoli Bitnje in Podstenj, ki so ga izvedli italijanski fašisti 4. junija 1942.

Po tem je godba nastopala na več prvomajskih in drugih prazničnih ali javnih prireditvah, na budnicah, pri odkrivanju spomenikov in na različnih manifestacijah, ki jih je bilo v tistem času veliko. Omenimo le dve: otvoritev plavalnega bazena leta 1952 in proslava na Kalcu in na Baču leta 1953, katere se je udeležila visoka politična funkcionarka Vida Tomšič.

Že v prvi sestavi godbe je bila več kot polovica članov vključena v Gasilsko društvo Ilirska Bistrica. Prisotnost tajnika omenjenega društva Slavoj Kregarja priča, da je bilo gasilsko društvo neformalni pokrovitelj godbe, ki je včasih nastopala tudi v gasilskih krojih. Ta povezava je gotovo izvirala še iz predvojnega časa.

Na sliki ni članov godbe, ki so bili takrat opravičeno odsotni, to so: Jože Božič, Jože Štefan, Zoran Škrlič (iz Dolnjega Zemona), Anton Mihčič in Boris Štemberger.

Predčasno pa so iz godbe odstopili: Nito Kopriva – Padarjev, Ado Derenčin – Kudrov, Franc Tomšič – Hlistov in Marijo Jurčič. Prvi trije so odstopili zaradi pomanjkanja časa za učenje in skupne vaje godbenikov, zadnji pa je zaradi ekonomsko-socialnih razlogov emigriral. Ado Derenčin – Kudrov se je pozneje ponovno priključil k godbi.

Divji lovec

Znano je, da so bili predvojni godbeniki zelo dejavni v različnih društvih: pri pevcih, pri gasilcih in tudi v dramski dejavnosti. V drami Divji lovec je Lojze Dorn igral eno izmed glavnih vlog, nabritega vaškega posebneža Tončka, ki mu je bila pisana na kožo. Jože Pegan – Vipavčev in Stano Marinčič – Matevžev pa sta igrala vlogi kmetov. Ena izmed ponovitev predstave je bila zaigrana vojakom, ki so bili leta 1946 praviloma iz drugih, južnih republik Jugoslavije in niso razumeli našega jezika. V četrtem dejanju biriči lovijo divjega lovca Janeza, pod smreko pa sedita kmeta. Zgodilo se je, da je kmetoma nenadoma zmanjkalo besedila in nobeno prišepetavanje režiserja Aleksandra Ličana in soigralcev ni pomagalo. Toda kmeta se nista zmedla in sta kar nadaljevala s kramljanjem ter si nalagala tobak v pipi: »Ja, ja, življenje je težko.«, »Kaj pa zdravje?«, »Ja, veš vreme pa se bo pokvarilo« Tako sta nadaljevala kar celih 5 minut, med gledalci pa ni bilo čutiti nobenega vznemirjenja, saj predstave sploh niso razumeli. To je seveda opazil tudi Tonček (Lojze Dorn) in kar samovoljno predčasno skočil na oder ter začel vpiti v hrvaško-kastavski mešanici: »Švabi idu, švabi idu, Janez pucaj, Janez pucaj!«

V tistem trenutku so se vojaki prebudili iz dolgočasnega dremeža in kot eden vstali ter začeli ploskati in kričati: »Ubi Švabu, pucaj, na juriš, Janez!«

Dvorana starega vrtea se je tresla do temeljev.

Še preden pa sta biriča začela streljati na divjega lovca Janeza in jim je ta začel vračati s strelji iz lovske puške, sta jo kmeta urno popihala z odra in vpila: »Švabi grejo, bejžmo.« Tako se je predstava uspešno zaključila po zaslugi iznajdljivega in nabritega Tončka, ki je rešil zagato obeh kmetov in prebudil zanimanje za igro tudi pri tako nenavadnih gledalcih.

Kulca doli ...

V Divjem lovcu je sodelovalo veliko igralcev in statistov. Vključen je bil celoten mešani pevski zbor SKUD-a Tone Tomšič, dramsko skupino pa so sestavljali tudi otroci. To je bila vaška otročad, ki je pred cerkvijo sekala velikonočne pirhe in se preganjala med vaščani. Med njimi sva bila tudi z Dimitrijem Grljem – Mitkom. Skupaj sva obudila spomin na gostovanje v Zabičah leta 1946.

Bila je nedelja popoldne. Dopoldne smo nekateri opravili birmo v trnovski cerkvi. Franc Pegan – Vipavčev je bil moj boter in namesto prve ure sem dobil prvo denarnico, prineseno iz Egipta in okrašeno z motivi piramide. Franc je bil tudi šofer kamiona, ki je pomagal prepeljati številne igralske rekvizite in kulise v dvorano v Zabičah. Oder v dvorani je bil kar premajhen za tako obsežno postavitev.

Kmalu po začetku predstave je začelo močno deževati, bliskati in grmeti. Dejali so, da se je utrgal oblak in že v drugem dejanju je zmanjkalo elektrike. Takrat je nastopil vsestranski župnik Milan Grlj – Cesarjev, ki je bil vedno pripravljen priskočiti na pomoč. Prišel je na oder in natrpano dvorano gledalcev, ki so se gnetli v soparni vročini in temi, pomiril, rekoč: »To čudovito igro bomo pogledali do konca. Od tu nas ne premaknejo niti strele niti hudič. Najprej bomo zmolili en Oče naš in eno Zdravo Marijo in nato bomo peli našo domačo pesem. Celi dve uri so peli: »Kulca doli, kulca gori, kulca so namazana.« In tako vse do vključitve elektrike.

Milan Cesarjev je bil od faranov in občinskih oblasti zelo spoštovan župnik. Krajanom je stal ob strani med vojno in po vojni vse do upokojitve v duhovnih in posvetnih težavah. Bil je zaveden narodnjak, ki je pomagal reševati tudi težave in spore, ki so nastali med krajanom in posvetno oblastjo. Zbore volivcev je oklical tudi v cerkvi pri maši, če je bila udeležba

Plesalca

vprašljiva, vendar je objektivno zastopal tako interese krajanov kot tudi načrte oblasti.

Vasi iz njegove fare, Podgraje, Kuteževo in Trpčane, so Nemci leta 1944 požgali.

S svojimi verniki je prostovoljno odšel v internacijo zato, da je bil z njimi tudi na poti v morebitno smrt.

Takoj po vojni in po vrnitvi iz internacije, je dal poslikati podgrajsko cerkev slikarju Tonetu Kralju. Novi križev pot še danes kot opomin prikazuje kalvarijo, ki so jo prehodili Slovenci predvsem pa njegovi farani pod fašizmom in nacizmom. Kot zaveden Slovenec in predvsem Primorec je gospod Milan med vojno sodeloval z NOB, po vojni pa kot član in prvi tajnik Ciril-Methodovega društva ni spremenil svojega stališča do narodno-osvobodilnega boja in kritičnosti do kolaboracije. Ostal je lojalen povojni oblasti. Lahko bi ga imenovali kar mali škof Germič in zasluži si, da se ga še vedno spominjamo.

Vitimir Dekleva

Zbudila se je svetla obroba jesenskega jutra in vstala sem z njo. Dremeža v toplem ležišču, ob prijetni jutranji radijski glasbi, sem se otrešla kot vsiljivca. Obetal se je nenavaden dan in sredi dopoldneva se je zares začel.

Po obedu, ki je bil za navadno nedeljo, razkošen, sem pričakovala presenečenje. Rekel je, da je prinesel CD-ejko. Njegovo najljubšo. Da jo je poslušal vso pot in zato jo bo tudi meni zavrtil.

In potem se je iz predvajalnika zaslišala mogočna uvertura. Po prostoru so se usuli zvoki najrazličnejših inštrumentov, da je bil prostor pretesen za vse to razkošje. Najsilnejše so v ušesu odzvanjale violine. Tako se mi je zdelo, da se je iz predvajalnika razprostrlo valovanje skrivnostnih in omamnih zvokov.

In se je zgodilo, nenadoma. Sunkovito se je pritisnil obme, me prijel za roko in mi nakazal smer plesnega koraka. Negotova sva se v hipu ujela. Spustila sva se po parketu. Melodija naju je v vsej silovitosti objemala in midva sva se objemala in dlan je bila skoraj rosna od stiska. Noge so kot začarane lovile ritem, vijugale v levo in desno, podrsavale nazaj in naprej in si zvesto sledile v ritmu temperamentne melodije. To je Sidharta, me je vmes prešinilo. To je ta čudežna Sidharta.

Spet sva se zagnala z vso močjo in spet sva se ujela v trdnejšem objemu in z vso zagnanostjo. Razgreta in prevzeta sva vijugala in se vrtela in vrtela, da mi je pojemał dih. »Le urno, le urno obrni pete!« sem ujela v misli Prešernovo pesem. »... in urno ta dva sta po podu zletela, ko de bi lahke perutnice imela, bila bi brez trupla okrog se vrtela, ne vidi se, kdaj de pod noga udar', plesala sta, ko bi ju nosil vihar.« Bila sva kot Urška in Povodni mož.

Sidharta ni pojenjala in midva tudi ne. Ob silovitem zvoku, ki je dramil vse čute, sva se razigrano lovila in korak je zvesto sledil koraku. Ko je kazalo, da se bo melodija iztekla, sem se še tesneje oprijela svojega plesalca. In tudi on mene. Za trenutek sva obstaja in že je začela melodija na novo oznanjati svojo mogočno zgodbo.

»Ah, majhno postojva, preljubi plesavec! De jaz se oddahnem, de noga počije.« Sesedla sva se zadihana na najbližja stola in bila zadovoljna.

»Babica, bova potem še enkrat zaplesala?« me je vabil šestletni Matej.

Danica Pardo

Tema

Tema se je usedla na okenske šipe, gosta in strašljiva. Bila je lepljiva, pozno jesenská in neprijazna kot črn strah in že v zgodnjem popoldnevu je pokazala svojo moč. Na dvorišču še ni bilo slišati materinih korakov. Kljuka ni in ni hotela zaječati pod težo njene dlani. Ves dan sem jo čakala. S temo je bilo čakanje še nestrpnjše. Nisem se počutila varna, od povsod je silila tema vame, zato sem zlezla na stol, trdno objela kolena, da so me zaradi napora bolele mišice in čakala. Čeprav je bila sobica majhna, v njej nisem razločila predmetov. Na oknu so se pogosteje risale sence orehovitih vej. Rok skoraj nisem več čutila, otrpnile so v velikem naporu obdržati na stolu v klopčič zvito telo. Da bi prijem zrahljala ali spustila noge čez rob stola, tega si nisem upala.

Strah je bil velik, močan in je silil tudi iz veže, kjer je kar naprej nekaj škrtalo. Da bi zakrilila z rokami po zraku, tudi tega si nisem upala. Siromašni otroci smo karseda hitro spoznali vse vrste strahov. In tisti deževen večer sem bila sama, lačna, prezebla in v temi, zato je bilo strahov še več in bili so večji kot jih je zmoglo nesti otroško srce.

Čas se je vlekel in na prvo mesto med strahovi, se je zrinila nova misel. Mogoče mame nocoj sploh ne bo! Besede so kar naprej pozvnanje in plesale po glavi in s svojo močjo prinesle potok solz. Kdo bo prižgal luč. Petrolejka je bila obešena visoko na zidu in prižgati jo je smela samo ona. Misel, da bom ostala v temi je bila močnejša od lakote, ki je tudi nisem imela s čim potešiti. Bila sem navajena potrpeti to in ono. Tudi mraz me ni toliko prizadel. Šklepetanje zob je bilo manjša nadloga. Tema je bila najhujša. Ko se je k okenski šipi nagnila veja oreha, je bilo tako, kot da velikan krili s svojo roko.

Strahovi so bili zunaj, pred oknom, v sobi in tudi v srcu. Kaj, če je ne bo? Če nocoj mame ne bo?

Rekla je, da bo skočila v Trebež. In sredi temne sobe, pred mojim stolom, je pred mojimi očmi zaplesalo svoj ples zlovešče vrtinčenje vode v Trebežu. V vrtinec je goltalo debela in veje in vmes se mi je zdelo, da vidim kito materinih las.

Kar naprej sta veter in dež podila orehovo vejo proti oknu. Z vsakim sunkom sem glasneje zaihtela.

V postelji je bila zjutraj ob meni še topla sled maminega telesa.

Danica Pardo

Naša mlačna

Tisti večer je dišalo po travi, pesmi skrivnostne je murenček pel. Je lipa cvetela, bili smo še mladi, skrivnosten nemir mi srce je objel.

V Mlačni zagledal sem vilo prekrasno, nje zlati lasje so bili do kolen. Lepota je njena me v vodo zvalila, kaj v kali b'lo takrat je, reči ne smem.

Spet je večer, se spomini budijo, skrite podobe noč'jo iz srca. Kolikor let bom še pesmi prepeval, pel bom, da v kalih so naših vile doma.

Danica Pardo

O moj Bog

Moj bog, kako je to lepo... moj bog, kako ga pogrešam... moj bog, daj da bi migrena popustila... moj bog, vidiš, kaj si naredila ... moj bog, kako sem se ustrašil... moj bog, tega ja ne boš storil... moj bog, pazi ...

Moj bog, samo moj, vedno in povsod ob meni, tako po domače, na Ti sva si, vse veš o meni, za vsa moja dejanja, vse moje pregrehe, vse moje misli, tudi tiste najgloblje, včasih tudi podle, ki jih pred vsemi, celo pred najbližjimi, uspem prikriti. Veš za moje trenutke veselja in žalosti, sreče in nesreče, tesnobe in sproščenosti.

Ob meni si, ko me zagrne žalosten dan ali ko se prebudim v dan poln sonca in radosti. Ob meni si, ko se smejem in jočem, molim in preklinjam, prosim in se jezim.

Vedno si ob meni. Ne puščam te v mogočnih katedralah. Vem, da ti ne bi bilo všeč turobno, temačno cerkveno vzdušje, ker imaš rad zračnost, svetlobo, prosojnost, ne bi ti bili všeč vsi ti nakičeni oltarji, zadušljiv vonj kadil in sveč, ves tisti marmor, tako brezoseben in tuj.

Mogoče bi te pustila v kakšni majhni cerkvi, v eni tistih, ki so ponoči razsvetljene in so kot biseri posejane po vrhovih gričev, v eni tistih, svetlih, skromnih cerkvic, ob katere se stiskajo pokopališča in človek si zaželi, da bi na enem izmen njih tudi sam rad našel svoj pokoj. Vodiš in usmerjaš moje bitje in žitje.

Spregleduješ mojo preračunljivost, veš, da se obračam nate, le ko sem v stiski, ko rabim tvojo pomoč, sicer pa te kar pozabim. Tudi tistih mojih prošenj, ko drugemu želim slabo, saj veš, da bi vsaj sosedu krava crknila, ne jemlješ resno.

Včasih, ko storim kakšno nerazložljivo neumnost, se mi zdi, da si ti tisti, ki me usmerjaš. Imam te na sumu, da se ob tem celo zabavaš in se mi od nekod privoščljivo hihitaš.

Ali ni bilo tako tistega jutra, ko sem šla v garažo, sam bog si ga vedi po kaj, in se mi je zazdelo, da avto ni prav dobro parkiran, da bi ga bilo treba poravnati. In kot bi zaslišala glas: »Sedi za volan in zapelji v zid!« Točno to sem storila.

Včasih, ko se preveč hudega nabere, ko mislim, da me bo grenkoba zadušila, od tebe pa ni pomoči, takrat se mi zdi, da pozabiš name, takrat si mi daleč, takrat si mi tuj. Nisi več ti.

Pa tudi takrat, ko vidim drugje preveč gorja, te iščem zaman.

Večkrat se je oglasila pri nas. Dolgi svetli lasje, polna usta, sloke noge, čvrste prsi, ne prevelike, ne premajhne, lepo zaobljena ritka, kratka lepotica. Šele, ko si jo nekaj časa pozorno opazoval, si po njenem praznem, begajočem pogledu podvomil, da z njo nekaj ni v redu. Pri trinajstih je bila že prava ženska, vsega poželenja vredna. Le njena pamet ni rasla z njenim telesom.

Poželel pa si jo je marsikdo. Najprej ljubimec njene matere. Ko je zanosila, so jo podtaknili fantu z enako zbeganim pogledom. Preselila se je k njegovi družini. Ko se je spet oglasila pri nas, je vozila v vozičku že drugega otroka. »Vidiš fantka imam.« To je rekla tako, kot bi se pohvalila: »Novo Barbiko so mi kupili.«

Njen pogled je bil vedno bolj zbeگان. »Včasih me tepe, tudi njegova mati me tepe.«

Oba otroka so dali v rejo, njo pa spodili. Srečala sem jo na ulici.

»Zdaj živim pri drugem. Veš, ta je dober, ta me ne tepe.« In spet zbeگان pogled.

Ne, ta je ne tepe, ta jo prodaja. Postala sem in gledala za njo. Lepa kot angel, še vedno je lovila poglede moških. O, ti, moj bog!

Breda Grlj

Lučke

Po licih mi polzijo solze, komaj vlečem noge za seboj, noče in noče biti konec poti, še nikoli mi ni bilo tako kot nocoj.

Nenadoma je vse utihnilo. Lučke na smrečici še vedno gore, prižigam jih vsako leto. Res samo za svoje otroke? Morda tudi zase, kdo ve.

Spomini, kako rada bi jih potlačila nekam daleč, v pozabo, pa kar vstajajo znani obrazi. Mi bo kdo povedal, kje sem storila napako?

Maruša

Na brinjevi korenini

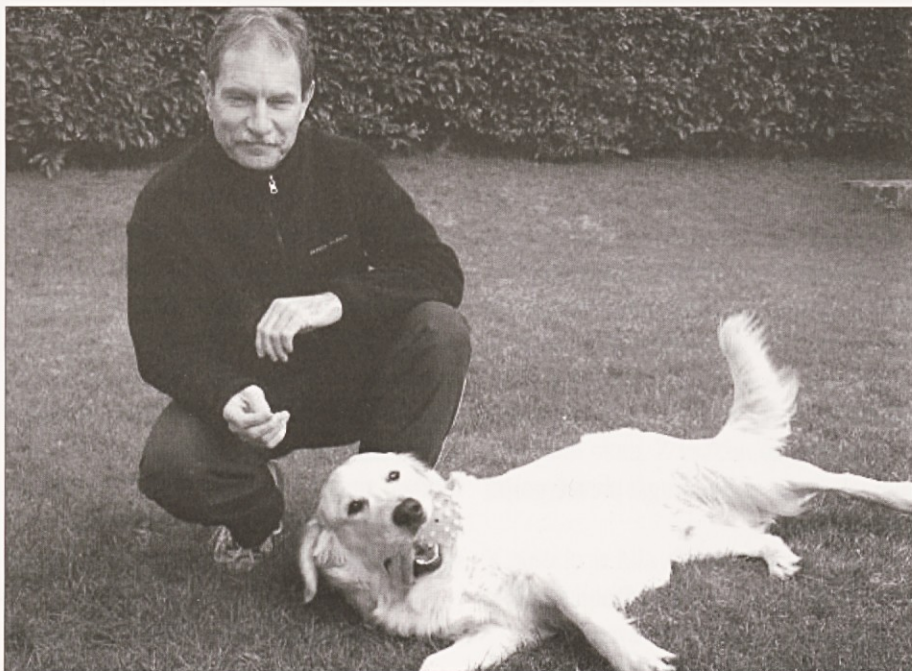
Na brinjevi korenini žive moji spomini, zbiram jih že mnogo let, da me spominjajo na davni svet, na tiste, ki so bili mi dragi, ki več jih ni, za vedno so odšli.

Tudi pravljic več ni, Jola sama domuje ob kravjem zvoncu iz moje doline, zlata žlica mi pričara spomine na čas, ko sem vroče ljubila in to izgubila.

Čas beži, na zadnji veji ribenški pušeljc visi, darilo očeta, ki ga že davno ni, les valjarja, vedra, sita, golide, temni čas, ko mi ga je dal, pa v meni živi.

Maruša

Naši Bistričani - Bistričanke in njihovi ljubljenci

Pravzaprav imam ob pripravi pričujoče tradicionalne rubrike v Jesenskih listih težavo pri izboru, koga od Bistričanov predstaviti. Očitno nas je veliko, ki si za svoj prosti čas, za sprostitev in družbo ali pa zaradi otrok in želja v družini nabavimo »novega« družinskega člana – psa, mačka, hrčka, papigo, ribico ali pa še kaj bolj eksotičnega. Ko mi bo zmanjkalo sogovornikov, ki imajo psa pri hiši, pa bom iskal takšne z drugačnimi živalmi. Zaenkrat le prevladuje pes, ki je že iz prazgodovine stalen spremljevalec ognjišča in človeka. Tokrat sem si izbral Bistričana, ki po rodu ni Bistričan, vendar zase pravi, da je Bistričan in Kočanc in je na to ponosen. To je Bojan Lovec, že tretje leto upokojenec, mnogim poznan iz domačih smučarskih logov, Sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu. Kot »občinarja« pa ga poznamo iz vojnega odseka in oddelka za notranje zadeve. Je oče dveh že odraslih otrok, hčere Suzane in sina Sebastjana, življenjski sopotnik žene Marije in kar je najpomembnejše, naj nam prizadeti ne zamerijo, gospodar lepega zlatega prinašalca Icarusa – Ikija.

Z Bojanom sva se dogovorila, da ga obiščem na njegovem domu. Ker sva

oba upokojenca, sva seveda to opravila v dopoldanskem času, saj je le takrat nekaj prostega časa, sicer pa sva potrebovala kar nekaj časa, da sva uskladila prosti termin za pogovor.

Že na vhodu na verando me je najprej pozdravil Iki in moram priznati, da me je njegovo veselo mahanje z repom in neverjetna dobrodošlica vsega, od veselja in pričakovanja ljubkovanja zvijajočega se telesa prav prevzela, da sem se najprej pozdravil z njim, potem pa je prišel na vrsto tudi Bojan. Med najinim dvournim pogovorom je Iki pridno ležal na prostoru in naju ves čas pazljivo poslušal. Zdi se mi, da je nekajkrat s kimanjem potrjeval Bojanovemu pripovedovanju.

Bojan, vsako življenje se prične z rojstvom, mladost starejšim pomeni spomin, nekoliko kasnejše obdobje življenja pa čas, ko se zavedamo svojih korenin in pa sami sebe. Kako je to pri tebi?

Otroška leta, ki se jih rad spominjam sem preživel v Podgori, točneje v Zabičah na posestvu v Gradu, kjer je vodil živinorejsko in kmetijsko posestvo moj oče. Moj oče je Štajerec, ki se je v začetku petdesetih let po končani srednji kmetijski šoli po

»dekretu« preselil v Zabiče, kjer je, kot sem prej dejal, vodil delo na posestvu. Mama je Zenonova iz Pograj. Rezultat bivanja očeta v Zabičah sem tudi jaz sam. Na ta svet sem privekal 1953 leta in do trinajstega leta starosti gulil šolske klopi v Kuteževem, pa tudi užival vse lepote naše Kočanije. Tu sem se veliko gibal med biki, kravami, psi mačkami in mislim, da je takšno življenje na vasi zaznamovalo tudi moj odnos do živali nasploh. Preselitev v Trnovo in 1974 leta v novo hišo na Podgrajski ulici me je začasno odmaknilo od živali, saj v malem stanovanju ni bilo mogoče razmišljati o tem. Po osnovni šoli sem si želel nadaljevati šolo v smeri veterine. A so mi tako na šoli, morda pa še bolj doma (starši so dejali: v tem poklicu boš vedno živel in delal v blatu) odsvetovali in odločitev je padla, da se preusmerim v Bistrici primernejši poklic, vezan na lesno industrijo.

Kaj si torej, Bistričan?

Sem Trnovc, Bistričan, se pa imam tudi za Kočanca, saj sem otroška leta, ki so mi v res lepem spominu, preživel tam in sem nanje zelo navezan. Še se rad zapeljem do moje Kočanije, saj imam tam iz mladosti dosti prijateljev in vrstnikov.

Razen službe, ki si ji moral posvečati kar veliko časa, kaj si drugega še počel?

Moram reči, da sem imel veliko delovnih dolžnosti, ki so me večkrat oddaljevale od družine, tako na več šolanjih in študijih po Jugoslaviji (Beograd, Kumrovec idr.) kot tudi službovanje v bivši Jugo obveščevalno-varnostni službi, pa njeni naslednici v Sloveniji, zato so večkrat na pomoč pri moji družini vskočili moji starši. Kar nekaj časa sem se ob delu ukvarjal s smučarijo, tako kot član upravnega odbora, kot tudi predsednik domačega smučarskega kluba. Težja poškodba na smučanju je v veliki meri spremenila moje življenje, vendar sem ob pomoči vseh članov družine le prebrodil težke čase rehabilitacije.

Ker si služboval po različnih krajih Slovenije, kakšni se ti zdijo Bistričani?

Prva stvar, za katero menim, da smo Bistričani posebniji in da je tipična za nas, je ta, da smo veliki lokalpatrioti. Smo tudi odprti in družabni, kljub velikim spremembam, ki smo jim priča v sedanjih časih. Hiter tempo in način življenja se mi zdi, da je prinesel tudi več »foušarije« med ljudmi.

Sedaj pa k najini glavni temi. Zakaj pes pri hiši in ne mačka, kača?

Druženje z živalmi še iz otroštva, želja po z živalmi povezanim poklicem in po ustvarjenih pogojih (starši so zgradili hišo), nekoliko bolj umirjena služba v devetdesetih letih, so le pripeljale do tega, da je k hiši prišel pes. Sprva starši niso bili navdušeni nad odločitvijo moje družine. Pri odločitvi sta v veliki meri pripomogla tudi hčerka Suzana in sin Sebastjan, saj sta kar dolgo časa ob vsakem prazniku, naj bo to rojstni dan ali dedek Mraz ali druga priložnost prosila: nič igrač, nič daril, psička nam kupite. In tako smo kupili nemškega ovčarja Okija iz znane psarne Štandeker iz Maribora. V začetku sem pričakoval, da bom pri delu z Okijem imel več pomoči pri članih družine, a sem na koncu večino časa zanj porabil jaz. Tako sva tudi pri tebi v novoustanovljenem kinološkem društvu obiskovala tečaj, pa uspešno opravila izpit iz poslušnosti, sledenja in obrambe.

Če nekaj časa nisem delal z Okijem zaradi službenih odsotnosti, mi je prvi dan, ko sva se odpravila na sprehod enostavno iz pesjaka oddiral – si je vzel prosto – za pol ure po mlakah ali na smeri, kjer sva se sprehajala in tako mi je pokazal, da sem ga preveč zanemaril. Ko je pridiral k meni, je izgledalo kot da mi očita: to pa zato, ker te ni bilo z mano dva dni.

Okij je žalostno končal zaradi bolezni, star le šest let. Najtežje mi je bilo, ko sem ga pospremil k veterinarju in bil ob njem, ko

ga je uspaval. Šele ko sem prišel domov, moram priznati, me je stisnilo do joka. Res je to najtežje in mislim, da ne bi nikoli več to storil. To, da bi bil ob psu, članu družine, ko ga je potrebno evtanazirati. Še danes mi ni vseeno.

Nisem si mislil, da bom imel še kdaj psa. Vendar me je poškodba, pa to, da sem potreboval gibanje in seveda ljubezen do živali pripeljala do odločitve, da kupimo mladička. Po posvetu v družini in ob pomoči Kristine Kožmanove ter Suzanine novinarske kolegice smo kupili po skoraj dvoletnem zbiranju in peripetijah lansko leto zlatega prinašalca Ikarusa- Ikija. Ko je Bojan omenil ime Iki, je le-ta takoj svetlečih oči pomahal z repom in čakal, da se končno začnemo ukvarjati z njim.

Ali lahko med seboj primerjaš Okija in Ikija?

Oba sta mi pri srcu. Iki je bolj dojemljiv, igriv, priljuden, Oki pa je bil bolj oster, čeprav prijazen. In več ponavljanja in doslednega dela je bilo potrebno, da sem ga naučil posamezno vajo. Sicer pa sta bila kar različna po karakterjih, tudi zaradi različne pasme.

V medijih je veliko govora o tem naj bi prepovedali vzrejo nevarnih pasem psov. Govorimo o pitbulu, bulmastifu, rotvajlerju, stafordu. Kakšno je tvoje mnenje o vsem tem?

Osebnostno nisem zato, da se prepove. Vendar pa sem mnenja, da je za delo s takim tipom psa potrebno ustvariti nekaj osnovnih pogojev. Lastnik takega psa mora biti namreč zrel za posedovanje takega psa in imeti predhodno več izkušenj pri šolanju in vzgajanju psov, biti mora kinološko izobražen. Saj bo le na ta način, tudi pod strokovnim vodstvom kinologov zelo uspešno socializiral tudi tako »nevarne pasme«. Vse je odvisno od pristopa k vzgoji in tudi t.i. nevaren pes je lahko zelo prijazen in prijeten sopotnik vodniku, njegovi družini in okolici.

Kinološko društvo, katerega član si in tudi podpredsednik v njem, deluje od leta 1993. Kaj meniš, ali je njegovo poslanstvo skrbeti za vzgojo psov in njihovo socializacijo prava usmeritev?

Strinjam se s tabo. Pri našem društvu moramo tudi v bodoče prvenstveno skrbeti za vzgojo psov in izobraževanje njihovih vodnikov. To je predpogoj, da bo v društvu delo uspešno in rezultati vidni tudi v okolici. Mislim, da večina vodnikov prihaja na tečaje predvsem z željo, da bi sebi in družini psa primerno vzgojili. Da se s psom lahko pojavimo kjerkoli je to dovoljeno in se le-ta obnaša tako kot od njega pričakujemo. V tem hitrem časovnem in delovnem tempu morda na prste ene roke preštejemo tečajnike, ki bi imeli neke tekmovalne ambicije. Smo relativno mlado društvo in nismo primerljivi z društvi po Sloveniji, ki imajo petdeset in več let dolgo tradicijo, pa tudi kadrovske, materialne, prostorske in druge pogoje za razvijanje tekmovalcev v športni kinologiji. Morda pa v prihodnosti?

Morda kaj o težavah pri začetni vzgoji psa?

Predvsem bi rad poudaril, da pes v svojem odrasčajočem obdobju kakšno ušpiči. Ni prehud problem, če ti pregrize kabel napajalnika za mobilni telefon, pa kabel za novoletne lučke, pa še kaj.

Lahko pride tudi do večjih trenutnih problemov in tega se moramo zavedati. Naš Iki je pred sedmimi tedni tako tekal po dvorišču, da je podrl mojo mamo in potreben ji je bil gips na nogi. Sam pravim, da ni bil Iki v celoti kriv in to prepričujem tudi mamo. Ona pa je prepričana, da je krivda na njem. Čeprav ga ima tudi po poškodbi še vedno rada. Torej se dogaja marsikaj in potrebno je vendarle biti pozoren.

Svojega Ikija imaš rad. Je tudi sicer pasma mirne narave, primerna za družino in tudi bivanje v hiši. Se bojiš drugih, »nevarnih« psov?

Ne, psov se ne bojim. Vendar raje k psu pristopim z dovoljenjem gospodarja. Je tako prav.

Tudi pri prvem stiku s psom lahko začutiš, da ti zaupa, da se želi spoznati s teboj. To pa so tudi večletne izkušnje lastnikov psov. Hči Suzana je še preveč zaupljiva do slehernega psa, saj običajno kar rine vanje, ne glede kolikšen je in kako izgleda. Sem ji nekajkrat že rekel, da jo bo enkrat ščavnil (ugriznil – op. pisca članka).

Ko že omenjaš Suzano, mi povej kako gledaš na njene nastope na dnevniku POP TV, na katerem se v zadnjem obdobju redno pojavlja kot komentatorica notranjepolitičnih dogajanj? Ji kdaj poveš svoje mnenje, če ni ravno enako njenemu?

V naši družini imamo ves čas med seboj pristne odnose. Občasno na relaciji starši-otrok – velikokrat pa tudi prijatelj-prijatelj. Zato si tudi vse povemo ali pokomentiramo. Nič drugače ni s Sebastjanom ali sedaj s Suzano, ki je bila prej kot novinarka pri Studio Citiju, pozneje Dnevniku manj opazna, sedaj pa pri dnevniku POP TV-ja le nekoliko več. Velikokrat mi pravzaprav tudi pojasni razmere, ki vladajo v Ljubljani ali Sloveniji, ki jih mi na periferiji morda res vidimo drugače.

Z Bojanom bi lahko kramljala še o tem in onem, saj imava veliko skupnih tem, a vendar je tudi Iki bil tisti, ki je potreboval nekaj sprostitev. Zato smo družno odšli na vrt, kjer si je Iki dal duška z žogico in jo je kar vztrajno prinašal svojemu gospodarju. Videti in čutiti je bilo, da sta usklajen in prijeten par. Prepričan sem, da bosta še dolga leta skupaj preživljala prijetne trenutke, polne topline in razumevanja, ki so tako značilni za odnos med človekom in psom.

Vojko Štemberger,
po tonskem zapisu

O Krasu

Refren: Sonce spleta žarke v trti,
z rujem burja se igra.
Jaz najsrečnejši sem človek,
ker na Krasu sem doma.

Ljubezen se v srce useda,
ko grozd v vinogradu zori.
Tokrat moja gruda rodna,
trosi čudeže v dlani.

Burja tu drugače poje,
ko po brajdah se lovi.
Ko pa lunca zlata sveti,
Kras skrivnostnejši se zdi.

Jaz vas ljubim, gmajne kraške,
borov gozd, ki v mrak šumi.
Kamnite hiše in borjače,
teran, ki po kletih zori.

Ljubim dole in ograde,
ptico, ki v večer hiti.
Senčno gnezdo murve naše,
ajdo, ki v jesen zori.

Rodna prst, rdeče gruda,
kdo je življenje vate vtikal?
Za zdravje nam rodiš teran,
tu moj rod bo še oral.

Svet me vabi in me kliče,
vem, na svojem bom ostal.
Pod latnikom prepeval pesmi,
po uri zadnji v rodni grudi spal.

Danica Pardo

Kam

Ne sprašuj me kje prebivam,
ne sprašuj kje sem doma.
Svoj nemir v srcu skrivam,
nemir, ki ne pozna meja.

Z rožami bom šla v polje
in z oblakom pod nebo.
Z mavrico pa čez obzorje,
me nazaj nič več ne bo.

Spet je oktober

Nisem prišel k tebi ne včeraj, ne danes,
mama.
Nisem te objel ne včeraj, ne danes.
K tebi sem se zatekel nekoč, davno
in bil pri tebi doma, pod tvojim srcem.
Vedel sem kakšen je tvoj glas,
poznal sem tvoj smeh, mama.
Bil sem s teboj do nekega dne,
do nekega križpotja.
Zato se nisem ogrel v tvojem naročju,
nisem občutil tvojih dlani.
A kaj zato, poznal sem barvo tvoje ljubezni.
Še vedno me imaš rada, mama.
Jaz pa sem pozabil kje si doma,
zato te ne morem potolažiti, mama.

Sem iskala te, mama

Sem iskala te po gmajni,
a te ni bilo.
Zvečer čakala sem na pragu,
ko sonce je za hribe šlo.

Sem iskala te v polju,
ko je slavec pel.
Pod staro jablano v jeseni,
ko žlahten plod je dozorel.

Te nikjer ni na tem svetu,
pot le v daljo gre.
A verjemi, a verjemi,
me boli, boli srce.

Danica Pardo

Guten Tag, Salzburg - Salzburška v maju 2006

Člani III. univerze in njeni simpatizerji smo se udeležili v dneh 30. in 31. maja izleta na Salzburško. Zasluge za izvedbo izleta in ekskurzije ima gospa Erna Volk, ki je celih 5 let vodila »nemško« skupino na univerzi za vseživljenjsko učenje v Ilirski Bistrici.

Zakaj izlet in zakaj ekskurzija? Izlet naj bi bil nagrada za sodelovanje v nemški skupini (Da ne bo pomote: plačali smo si ga sami.); ekskurzija pa, ker je bila to lepa priložnost, da preizkusimo svoje znanje nemščine.

Vtisi so še zelo sveži in lahko rečem Sehr gut! (Zelo dobro!).

Vremenska napoved je bila pred našim odhodom katastrofalna: dež, sneg, nizke temperature. Upali smo, da se bo ciklon prej premaknil oziroma, da se bodo vremenarji zmotili. Zaman. Potrebovali smo: dežnike, kapuce, klobuke; prav bi prišle tudi rokavice, toda vse to ni zmotilo naše namere, da si ogledamo vse, kar je bilo v programu. Gospa Erna nam je že med vožnjo dvigala moralo. Pripravila je kviz, v katerem smo sodelovali vsi. Nagradila nas je s skromnimi, a uporabnimi darilci. Pripovedovala je vice. Tako smo bili kljub kislemu vremenu dobre volje.

Celo prepevali smo. Kratka postanka pred Jesenicami in v enem od 13 Landzeitovih gostišč in počivališč, sta nam koristila za razgibanje udov.

Saj niti ni bilo tako hudo: avtobus je bil udoben, šofer Aleš zanesljiv, vodička, gospodična Nina pa nas je s kratkimi nagovori spoznavala z deželico, v katero smo bili namenjeni. Po hitrih avtocestah in skozi predore, ki so za nekajkrat skrajšali razdalje, smo prispeli na Salzburško, ki je ena od 9-ih zveznih dežel Avstrije, naše severne sosede.

Zavzema severozahodni del države in meji z Bavarsko. Je tipična alpska dežela. Varujejo jo mogočni, zasnježeni večtisočaki. Poti so speljane po ozkih dolinah. Večje kotline pa so omogočile gostejšo naselitev in nastanek večjih naselij.

Ob poti smo srečevali obrate lesne industrije in živinorejske farme; vendar smo povsod videli, da je glavna gospodarska panoga turizem: smučišča, ki so šele pred kratkim zgubila debelo snežno odejo, planine s krasnimi razgledi, razgibana pokrajina-vse to vabi turista v vseh letnih časih.

Naš program pa ni obsegal niti ene od naštetih možnosti. Torej, kaj?

V pradavnih časih je dežela ležala globoko na dnu prvih oceanov. Ko so se iz njih začela dvigati gorovja, je sol, ki se je nabirala v milijonih let, ostala v skladih globoko pod površjem. Toda človek jo je odkril in rodila se je Salzburška ali po slovensko Solnograška.

Prvi ogled smo namenili rudniku kamene soli v Durnbergu, Hallein, katerega obiskujejo radovedneži že 300 let. Sol so kopali že Kelti, 500 let pr.n.š. Pravi razcvet pa je dosegel rudnik v času nadškofa Wolfa Dietricha v 16. stol., ko so v rudniku nakopali 36.000 ton »belega zlata«. Trgovina s soljo v celinski Evropi je prinašala ogromen dobiček škofom iz Salzburga tako, da je mesto iz lesene Pepelke postalo baročna Sneguljčica.

V svet soli smo vstopili oblečeni v bela oblačila. Rudarsko okno je bilo na nadmorski višini 750 m. Z jamsko železnico smo se odpeljali 400 m v osrčje slane gore in se spustili prvih 80 m pod površjem. Po 27 m dolgi drči (lesen tobogan) smo se spustili še globlje. Povsod nas je spremljalo budno oko nadškofa Wolfa. Nazorno nam je opisoval pridobivanje soli po principu mokre eksploatacije, to je s predhodnim raztapljanjem v vodi. Pod zemljo je tako nastalo jezero slanice, po katerem smo se peljali do naslednje drče (40 m). Pot nas je nato vodila skozi številne dvorane, kjer smo opazovali postopek ponovne kristalizacije soli. Bili smo že 180 m pod zemeljskim površjem. Tekoče stopnice in vlakec so nas vrnili na izhodišče.

Ob rudniku je postavljena tudi keltska vas. Lesene kočice, lesena oprema, peči, živalske kože, različna orodja so nam poskušali predstaviti življenje in delo ljudstva, ki je tod živelo že pred več kot 2500 leti. V svetovno zgodovino so se zapisali kot prazgodovinski proizvajalci železove rude. V Franciji so bolj znani kot Galci. Pred prihodom Rimljanov so živeli tudi v severni

polovici Slovenije. Na njih spominjajo najdeni zlati novci.

Pot smo nadaljevali do Hallstatta, po katerem je dobila ime tudi starejša železna doba. Danes je slikovito mesto dobilo vzdevek »najlepšega objezerskega« mesteca na svetu. Slikovite hiše ob jezeru, posebej pa še tiste, ki so dobesedno prilepljene na strma pobočja nad jezerom, pustijo globok vtis v vsakem obiskovalcu. (Tudi Bled je lep. Op. avt.)

Pokrajina, po kateri smo se vozili je bila urejena, čista in zelena-zelena. Čeprav so bile gore v neposredni bližini prekrte z debelo snežno odejo in je sneg ponekod v zaplatah segal do nižine, je v dolinah zavladoval pomlad. Lične kmetije z zeleno pobarvanimi polkni in balkoni ter s spomladanskim cvetjem so nas spremljale vse do deželne središča Salzburga.

Namestili smo se v častitljiv hotel, ki je že praznoval 100 letnico, Hofwirt. Po lahki, a okusni večerji smo se odpravili na nočni ogled dobro osvetljenega starega knežješkofovskega mesta, ki počiva pod Monichsbergom ob reki Salzach. Ulice in trgi so bili skoraj prazni. Srečali smo le nekaj turistov in domačinov, ki so hoteli domov. Temperatura je bila precej nizka, pa tudi utrujenost se nas je lotevala, zato smo se vrnili v hotel na zaslužen počitek. Prebudil se je nov dan. Upali smo, da nam bo vreme naklonjeno, saj je bil pred nami celodnevni ogled mesta. Žal je dež neusmiljeno rosil in nekoliko kalil naše razpoloženje.

Najprej smo se sprehodili mimo Mirabel palače. Palačo je nam že znani nadškof Wolfi postavil svoji ljubi Salome, s katero je imel 15 otrok. Ob palači sta prekrasen istoimenski park in trg. Nato smo prečkali Salzach.

Najprej smo si ogledali rojstno hišo glasbenega velikana Wolfganga Amadeusa Mozarta. Spremljali smo življenjsko pot genialnega umetnika od rojstva, ko so mu

sojenice v zibelko položile glasbeni talent brez primere. Slike, osebni predmeti, tiha glasba in modre ptice so nas spremljale iz sobane v sobano. Tu pa tam sem zaslišala nagajivi otroški smeh in ropot, a že je stala pred nami kočija in otrok se je odpeljal na dolgo, dolgo potovanje, po katerem se je vračal slaven, a prehitro odrasel otrok. Potem smo ga srečevali po celem mestu: Mozartov trg, Mozartov spomenik, ulica, most, kugle, prijemalke, gledal nas je iz izložb, s plakatov. Mesto je po 250-ih letih rojstva veličastno proslavilo in proslavlja obletnico rojstva svojega someščana!

Na Meniškem hribu (Monichsberg) je Visoki Salzburg s svojo trdnjavo Festung (542 m). S hitro vlečnico smo v nekaj minutah iz mestnega središča prispeli v osrčje trdnjave. Z video projekcijo v eni izmed dvoran nas je popeljala skozi vsa obdobja svoje burne preteklosti. Srečamo se tudi z bikom, ki je prinesel Salzburžanom vzdevek »umivalci bikov«. Zgodba namreč pripoveduje, kako so nekoč meščani, ki so se zatekli v zavetje trdnjave, z ukano odgnali oblegovalce. Edinega bika so večkrat prebarvali in ga z obzidja prikazovali napadalcem. Prevara je uspela! Oblegovalci so v prepričanju, da ne bodo mogli zavzeti mesta z izčrpanjem, zapustili svoje položaje. Bika so meščani nežno umili v Salzachu. Zgodbo lahko sami zaključite.

V trdnjavi smo si ogledali še knežjo sobo, muzej Reiner regimenta, trdnjavski muzej in na koncu še muzej znamenitih marionet, ki so nastopale v skoraj vseh Mozartovih operah.

Ko smo se vrnili iz trdnjave, smo se sprehodili še po Rezidenčnem trgu. Ogledali smo si cerkev Sv. Petra in stolnico. Zlasti prva nas je s svojo lepoto očarala. Vzpon salzburških škofov v 8. stoletju je povezan tudi s slovensko zgodovino. Prav v Salzburg sta bila kot talca pripeljana dečka Gorazd in Hotimir, sin in nečak slovenskega, karantanskega kneza Boruta. Borut je zaradi tega moral ostati zvest germanski vazal. Dečka sta odraščala v

krščanski vzgoji in ko sta prevzela knežji prestol, sta začela krščanstvo širiti med Slovence. Salzburg pa je za dolga stoletja ostal najvišji cerkveni sedež slovenskih kristjanov do Drave in malo čez. Ozemlje, ki so ga v tem času poseljevali Slovenci, je namreč segalo vse do Visokih Tur in rečice Traune.

Ostalo je še nekaj ur za individualne ogledne in nakupe. Mrzla ploha nas je v popoldanskem času dobesedno odnesla z Mozartovega trga proti avtobusu.

Na poti proti domu smo se vozili skozi dež, sonce in celo sneg!

Ko smo prišli skozi Karavanški predor na našo stran, nas je pozdravilo pravo poznopopoldansko sonce in rekli smo: Kako je lepo spet biti doma! Gospa Darinka Žbogar je poskrbela za lep zaključek s pesmijo o devah izpod Golice.

Dvodnevni izlet na Salzburško je za nami. Nisem vam povedala in opisala vsega, kar smo videli in doživeli. Upam pa, da vas je zamikalo, da bi obiskali to deželico. Toplo priporočam!

Marica Gaberšnik

Ivan-Janko Škrlič, Bistričan na Pivškem

Ivan-Janko Škrlič z ženo Antonijo

Rojen je bil 27. januarja 1891 pri Urmoharjevih v Trnovem. Po končani ljudski šoli ga je oče urar v letih pred 1. svetovno vojno poslal v uk za ključavničarja oz. »šlosarja«, kot se je tedaj govorilo, saj se beseda mehanik še ni prijela. In komaj se je izučil, je izbruhnila vojna in v splošni mobilizaciji je bil vpoklican tudi Janko. Vojno je prestal kar srečno, a ko se je vrnil v domače kraje za bistrega, tudi nekoliko razboritega fanta ni bilo pravega dela. Italijanska zasedba Primorske pa mu je kot veliki večini Primorcev prinesla dodatno razočaranje, tako da se je skupaj s starejšim bratom odpravil v Ameriko.

Iz začetka 70-tih let prejšnjega stoletja hranim rokopisno popisano list, na katerem je poskus zapisa njegovih spominov na čase med svetovnima vojnama. Tam beremo: *Že 1918 leta smo se dogovarjali v Ilirski Bistrici, da če pride ukaz iz N.S. Ljubljana, da se bomo (predvodil Lojze Zajc, načelnik Sokola, potem so ga Italijani zaradi preočitne protiitalijanske propagande pregnali v Jugoslavijo - menda 1920-21 leta) uprli. Za tak predviden upor sem imel sam jaz skritih 18 pušk v krstah v mrtvašnici. Ko je postalo v krstah nevarno, sem jih ponoči prenašal v zvonik trnovske cerkve pod sam vrh nad zvonovi. Ker od upora ni bilo nič in smo uvideli, da za*

masovni upor niso ljubljanske oblasti pokazale nobenega zanimanja, so puške ostale tam - jaz pa sem odšel na delo v Zagorje. Pozneje, ko so zvonik popravljali, so delavci našli te puške in si jih med seboj razdelili.

Rad je obudil spomine na pot v Ameriko, saj je že na parniku našel delo pomožnega kurjača. Rad je pripovedoval o doživetju mornariškega »pogreba«, o vreči, v katero so zavezali umrlega, in ga po lesenem koritu spustili v morje; pa o Pensilvaniji in delu v tamkajšnji železarni ...

Po štirih letih se je vrnil domov, a na Bistriškem zanj slejkoprej ni bilo primerne dela, pa se je preselil na Zgornjo Pivko, v Zagorje. Tam se je hitro ujel z vaškimi obrtniki: z mizarjem in mojstrom za vse Janezom Česnikom, z mizarjem in čebelarjem Florjanom Česnikom, s kovačema Sedmakom in Cerkvnikom, pa s soboslikarjem Jakobom Šabcem, ki so sodili med bolj razgledane vaščane, in si v opuščeni mlekarni tudi sam uredil kleparsko delavnico. Bil je pogumen mož. Janko je bil, če se je moral kdo iz male line zagorskega zvonika po vrvi spustiti do cerkvene ure in tam poopraviti, kar je bilo treba; ali pa splezati ob strelovodu na sam vrh, zajahati »zlato« jabolko in utrditi križ, ki so ga bile razmajale nevihte. Veliko je bral in kar naprej kaj snoval.

A 1926. leta se mu je dogodila nesreča. Fantje, ki so ga imeli radi v svoji družbi, saj je bil tudi šaljivec, so se odpravili na shod v Palčje kar čez razdrapano kraško gmajno in ko je preskočil nek suhi zid, je padel v skalno razpoko in je počilo - hudo si je poškodoval desno koleno, tako da je kar šest mesecev preživel v bolnišnici na Reki. V istem času pa je iz neznanega razloga tudi močno shujšal, izgubil je kar polovico svoje teže. Prijatelji, ki so ga obiskovali, so potem govorili. »Ta ne bo prišel več iz te hiše.« A trmasti Janko se ni dal, četudi je poslej do konca življenja hodil po svetu s trdo desno nogo.

Po vrnitvi v Zagorje si je omissil bicikel, ki ga je priredil tako, da je odstranil desni pedal, na levem pa si je naredil nekakšno streme z jermenom, ki je oklepal njegovo obuvalo. In potem se je vozil na Bač, kjer je delal na Urbančičevi žagi kot »mašinst« (strojnik). Takrat so ga vsi začeli klicati »majstr«.

Bil je to čas, ko se je na naše ljudi vse bolj stopnjeval fašistični pritisk, med mladimi domačini pa je vse bolj naraščal bolj ali manj prikrit odpor. Iz društvenega, prosvetnega okolja, ki so ga oblastniki vse bolj preganjali, se je Janko na lepem znašel med tigrovci. V Zagorju sta bila to predvsem Jože Vadnjal in Ivo Marinčič, oba pa v tesni zvezi z Valenčičem na Baču.

V Zagorju so me vojaki in karabinjerji stalno rabili - kot mehanika - za razna popravila. Ker sem ta popravila namerno slabo opravljal in njihove ukaze sabotiral, so me internirali, je zapisal Janko. A ena njegovih prvih pomembnih odporiških akcij je bil dogovor z Janezom Česnikom o rešitvi dragocenega društvenega prapora, kakršne so fašisti uničevali s posebnim demonskim veseljem.

Najstarejši gasilec in najstarejši član prosvetnega društva v Zagorju Janez Česnik - Pekov in jaz sva skrila zastavo, izdelano 1893 pod samo streho v zagorski cerkvi in to tako, da je skrivališče izgledalo kot podporni tram pod streho in ni mogel nobeden sumiti. Po osvoboditvi smo jo svečano vzeli iz skrivališča. Čeprav smo našim ljudem zaupali ni nikdar nobeden zvedel - razen naju - kje je skrita zastava.

A vrnimo se dve desetletji nazaj: 1927 leta sem dobil nalogo, da raznašam ilegalno literaturo (nosil jo je vse do središča Trsta). Ko so zaprli Valenčiča, sem imel 42000 letakov v hiši. Ker je bilo nevarno, smo jih prenesli čez steno (skrite sem imel v mlekarni) h Pekovemu Janezu in zažgali.

Janko je bil kot »majstr« tudi med snovalci tigrovskih atentatov na fašistične

potujčevalne ustanove. Bil je zraven, ko so v delavnici Urbančičeve žage na Baču snovali peklenske stroje.

Uro mi je dal Jože Vadnjal (novi mehanizem), ki je bila namenjena za prefekturo na Reki. Jaz sem jo na razne načine skrival, se je spominjal po vojni. Na Baču je nastalo tudi tisto eksplozivno telo, ki ga je Alojz Valenčič skrivoma prepeljal v Trst, in je potem razdejalo uredniške prostore najbolj strupenega fašističnega časopisa Il Popolo di Trieste. Temu je sledil pogrom v tigrovskih vrstah in po zloglasnem prvem tržaškem procesu pred posebnim sodiščem za zaščito države 6. septembra 1930 ustrelitev štirih mladih na bazovski gmajni – med njimi je bil tudi Valenčič. Vadnjal se je po tigrovskih poteh še pravi čas umaknil čez mejo v prvo Jugoslavijo, Marinčič pa je bil itak že konfiniran na jugu Italije.

Janko je imel srečo in ni padel v mreže fašistične policije. 1930. leta se je oženil z Antonijo Dolgan iz Kilovč, oba pa sta bila po materah s Prema. Rodili so se jima trije otroci, od katerih še živi le najmlajša Kristina Bradač, na Baču. Janko pa je živel še naprej delavno in radovedno in zmeraj veliko bral. A po napadu Italije na Jugoslavijo 1941. so ga aretirali. Spominjam se, kako so »nekega poletnega dne prišli orožniki v črnem, ga vklenili in ga odpeljali s črnim avtomobilom«, mi je sporočila takrat 3-letna Kristina. Iz Internacije se je vrnil po dveh letih. Tudi poslej je ostal trden rodoljub in veren človek. V posebno veselje mu je bilo »kompinanje« (pritrkavanje) o velikih praznikih.

O ponovnem razvitju dve desetletji skritega prapora pa je zagorska šolska kronika zapisala: 14. oktobra, ko so bile prve povojne volitve, je bil tudi ustanovni občni zbor Prosvetnega društva Miroslav Vilhar.

Ob tej priložnosti so drugič svečano razvili dolgo na cerkvenem podstrešju varno skriti prapor Bralnega društva Zagorje iz leta 1893.

»Po občnem zboru se je razvila po vasi povorka s praporom na čelu, katerega je krasila sedaj še peterokraka zvezda. Stari ljudje so bili ob tem prizoru ganjeni, iz marsikaterega očesa je pritekla solza. Povorka se je razvila v veliko manifestacijo za priključitev k Titovi Jugoslaviji.« Na špici povorke, ki je krenila po vaških ulicah, je opirajoč se na palico a z dragoceno zastavo na rami ponosno korakal Janko Škrlič.

Tudi v povojnih letih je bil kolikor je glede na njegovo starost le šlo prizadeven prosvetni delavec. V 50-ih letih, ko sem tudi sam živo sodeloval v zagorski kulturno-prosvetni dejavnosti in so mi mladi vaščani po diplomih na ljubljanski slavistiki priredili pisano kulturno slavje v domačem kulturnem domu, je v posrečeno in duhovito izvedenem kulturnem sporedu recitiranja in petja nastopil tudi »najstarejši prosvetar« Janko Škrlič. Na oder si ni več upal, kar pred odrom je opirajoč se na dolgoletno in nepogrešljivo spremljevalko palico prav slovesno odrecital vseh 14 osemvrstičnih kitic lepe Vilharjeve balade o Ljudmili Taborski in svoj nastop zaključil z dvignjeno roko in z gromkim vzklikom: »Naj živi prvi zagorski profesor!« Umrl je 26. januarja 1979, 88 let star.

Silvo Fatur

Boleča slika

Z mahom preraščeno dvorišče in streha vdrtá,
pod njo mrzlo ognjišče
in vrata zaprta.

Nekoč bil je dom,
ki je toplino žarel.
Iz njega se zdaj sliši
le časa odmev.

Črmine v duši
polna je mera,
ko gledaš sliko,
kako rojstni dom umira.

Stojan Vid Jaksetič

Hvala ti trta

Zakaj trto častimo
in to že tisočletja?
Brez nje na tem svetu
bilo bi manj petja.

Kupa rujnega vina
nam zdravi srce.
da v njem ni greha,
še mašnik to ve.

Kako nekaj slaviti
brez vina na mizi?
Ob vodi v kozarcih
veselje je v krizi.

Ob notranji bolečini
si prijatelja želimo.
Če ni ga nikjer,
ga v vinu dobimo.

Stojan Vid Jaksetič

Jelica, ali nekaj iz mojega Klanca

Štikadur

Ne vem, če je vsak Klanec neke vrste kraj, kjer živijo ljudje, ki jim ni ravno z rožicami postlano, a vem, da je v našem Klanecu ravno postlanosti z rožicami manjkalo.

Klanec je le del vasi, tako kot Šajjinski kraj, Pocrkvanski kraj, Moceti in podobno. Šest hiš je razporejenih na bregu, med njimi kovačija v Koferčovi hiši, ki je pravzaprav ena zgradba, deljena na dve družini. Hiša se loči le po barvi sprednje strani in svinjaku, ki je prislonjen na zid leve polovice hiše in neke vrste predhiša ali predprostora pred vhodom desne hiše. Ta je varoval vhod pred vdorom vetra ali vstopom kokoši, ki so se pasle na dvorišču. Levi del hiše, gledano z južne strani ali izza Kušmetove hiše, je bil Tetina hiša (Tjetina hiža), desni, gledano iz iste smeri, pa Strinina. Kdo ve kdaj sta brat in sestra Koferčova podedovala hišo, si jo razdelila, si ustvarila družini in dala hiši dvojno ime in dvojno lastništvo. Strinini, pozneje so si prilastili ime Koferci, oni drugi pa so ostali Tetini, so bili od nekdanj kovači, bolj rečeno kovači in podkovači. To se je ločilo. Ti so lahko kovali goveda in konje in okovali vozove. Dvojni mojstri, zaslužek pa, resnici na ljubo, majhen. Pa o tem kdaj drugič.

Grga Tetin je sina Lujzeta poročil z Istrijanko. Iz Rašpora je bila. Krepka in obilna ženska, vajena trdega dela na skopi istrski zemlji, kar ji je prav prišlo tu, pri nas, kjer se delo in trpljenje ni dosti razlikovalo od tistega tam doli v Istri. Imela pa je Jelica, tako je bilo namreč Lujzetovi ženi ime, neko posebno lastnost. Hitro se je vživela v naš kraj, povzela govorico in navade. Navsezadnje ji najbrž ni bilo niti tako težko, saj razlik med našim in njenim krajem niti niso tako velike. Govor je podoben, revščina pa je bila lastna obojim. Posebna pa je bila še v nečem. Nikoli ni bila jezna, ali jeze ni kazala, vedno je bila nekako nasmejana, rekli bi, kakor da se muza, ali kot da ima nekaj za bregom. Široka, zmeraj oblečena v temnejšo obleko, prepasana s bogato nabranim predpasnikom,

obuta v velike copate iz blaga, je drsala po kuhinji – hiži, dvorišču ali majhnem vrtu za hišo.

Jelica je znala vse, vedela vse, zmogla vse. Občudoval sem jo in iskal trenutke, da sem bil lahko z njo. Ni bilo težko. Tisto malo opravil, ki sem jih kot petletnik imel, me ni oviralo.

Majhna je bila naša hiša, majhna je bila tudi Tetina. Osem je bilo nas, sedem pa njih. Kaka gneča je bila v hiši, ko smo bili vsi doma, si lahko mislite. No, vse se je dalo rešiti, vse prenesti in mnogo potrpeti. Pravijo pa pri nas, da ni oltarića brez križića.

Tetini so imeli še živo staro mamo, nono, ki smo jo vsi, njihovi in drugi, klicali enostavno tetica. Po moji tedanji oceni je bila stara kakih več sto let, saj je bila, tako so rekli, od starosti slepa. Cele dneve je preždel v svoj kambrici desno zgoraj nad hlevom. V nadstropje si prišel po lesenih stopnicah, ki so škripale in bile vedno oprane. Levo je bila soba Lujzeta in Jelice, v sredini otroška, desno pa tetičina. Vse skupaj je bilo tako tesno, da si se komaj obračal.

Starost hiši ni prizanašala, za kaka večja popravila pa ni bilo denarja, pa volje velike in časa tudi ne. Drugo je bilo pomembnejše. Največ težav je bilo s streho, zato se je njej le posvečalo več pozornosti. Če pa temu ni bilo tako, so trpeli stropovi. V tetini sobi se je okrušil cel kos stropa – štikadura. Še sreča, da je ni bilo v sobi. Luknja v stropu, ki pa je ni videla, jo je močno motila, posebno ponoči, saj ji je pihalo skozenjo, prepaha pa ni prenesla. Vnuki Lujze, Pepo in Slavoj, ki jim je bilo ukazano luknjo popraviti, niso imeli posebne volje, da bi jo zakrpali. Izgovori, da ni apna, da je pesek pregrob in še velika vročina da je, niso pomagali. Jelica, njihova mati, je ukazala, da je luknjo treba zapreti, zrajhati, popraviti. S posebnim dovoljenjem tetičinim so šli lahko fantje v njeno sobico. Mularija je bila in bo vedno ostala mularija.

Fantje so po sobi le malo ropotali, premikali stol in mizico, luknje v stropu se niso niti dotaknili.

Priropotali so po stopnicah do tetice, ki je sedela pod orehom na dvorišču in ji zatrdili, da je luknja zakrpana. Drugo jutro je tetica vsa zadovoljna poklicala snaho Jelico. »Joj, kakuo lipo sam neju spala, ki mi ni oni prepah škruodu.«

Jelica je šla pogledat opravljeno delo. S stropa je vanjo zijala luknja, nedotaknjena, prav taka kot prejšnji dan. Tetica je čutila, da nekaj ni v redu, četudi Jelica ni rekla nič. Čudila se je tetica, ko so ne dolgo za tem fantje ponovno ropotali po njeni kambrici, medtem ko je ona srkala kafe pod orehom. Najmlajši od treh fantov ji ga je moral skuhati. Ni sicer videla, da je luknja v stropu popravljena, je pa vohala svežino v svoji sobici. Kako je ne bi, saj je bila kambrica sveže prepleksana in počiščena ko še nikoli. Ja, ja, Jelica je znala.

Kraljevič Marko

Čuden naslov za obujanje spomina na Jelico. Morda pa niti ne. Človeku se globoko v spomin usedejo prav tiste pravljičice in prigode, ki ji je slišal v rani mladosti.

Jelica je rada delala na polju. Fantje in mož so njive zorali, zasadili so jih in čakali sadove, kot mnogi drugi. Posebno mesto v teh prizadevanjih je imel krompir. To je bilo vsekakor osnovno živilo. Če je ta umanjkal, je bila lakota reden gost v hiši. S posebno skrbjo so ga sadili, obsipavali – zagračali, pleli in čuvali.

Opleti in okopati krompirjevo njivo, dolgo in široko, da sem komaj videl njene konce, v poletni vročini, ni bilo niti najmanj lahko. Posebno težko je bilo ženski, plele so pa tako ali tako samo ženske, če je bila sama. Jelica je bila. Mnogo pozneje sem spoznal, da samote ni najlažje prenašala, pa tudi bala

se je. Časi so bili taki, vojna je bila, doma so bile v glavnem ženske z otroki in starci. Pa še vse vrste klatežev se je pojavljalo. Verjetno je bil to vzrok, da me je Jelica rada jemala s seboj na njivo. Globoko sklonjena nad njivo je bila videti kot neko čudno bitje, ki bo vsakčas steklo proti njenemu koncu. Nisem mogel razumeti, kako lahko ure in ure tako sklonjena izbira plevel izmed krompirjevih stebelc. Sam sem poskusil, a me je že čez kratek čas začel boleti hrbet, pa še temnilo se mi je pred očmi. Jelica se je le smehljala in plela naprej. Dolgočasil sem se, začel sem siliti domov. Tudi proti temu je imela zdravilo.

»Če znaš ti onu pravljico od Kraljeviča Marka?«

Napel sem ušesa, saj so me zgodbice od nekdanj zanimali, Jelica pa jih je znala pripovedovati.

V trenutku sem bil ob njej, izpulil tu pa tam kak plevel in poslušal.

»Kraljevič Marko je bu hudo pridani i duobar fantić.« Malo se je zravnala in preverila, če sem zagrabil. Ko je videla moje oči, je vedela, da lahko nadaljuje.

Zgodba o Kraljeviču Marku je bila zelo zelo poenostavljena, kar sem spoznal mnogo pozneje. Marko je nekoč naletel na lepo vilo, ki je spala na vročem opoldanskem soncu. Da je to ne bi ožgalo, ji je Marko naredil senco iz leskovih vej. Ko se je vila zbudila, mu je iz hvaležnosti dala darilo – majhen nožiček, rekoč: »Marko, Marko, kad ti bude najteže, sjeti se tajnog oružja.« Jelica je ta del pravzaprav zapela.

»Sda pa dobro pošljušaj! Marko se je muorau boriti s hudim i muočnim človikom, z Musu Kesedžijem. Ta ga je zagrabu, de je Marku zmanjkalo sape. Mislu je, de bu umru. Ma se je spunu ne vilu. Pomozi, vilo moja, je zakrčal. Vila je prišla i mu rjekla, Marko, sjeti se tajnog oružja. Marko je zjel nožić in predrl trbuh Musi Kesedžiju.«

Jelica me je pomembno pogledala. »Si si zepunu? Sak človik, ki neredi dobro djelo, duobi tajno oružje. Tuo si zapameti!«

Hodil sem okrog njive, zavil med grmovje upajoč, da bo kje na soncu ležala vila, ki bi mi dala tajno orožje. Z njive pa je bilo čuti tisto istrsko: oj, tana nine nena, travica zelena. Jelica si je pela. Tudi sam sem poskusil takrat in mnogokrat pozneje, a tako kot je pela Jelica, nisem znal.

Franc Gombač - Frane Petrov

Bom roža in drevo

Ko se bo svetel dan obesil na nebo,
na klancu našel me ne bo.
Tam bodo le rože,
med njimi moja sled.
Na mizi pesem bom pustila,
naj gre v svet.

Ko bo pesem ptice
valovila čez zemljo,
na klancu našla me ne bo.
Bom roža, bom pšenica,
bom drevo.
Z brkinsko zemljo zraščena,
za vedno in trdno.

Danica Pardo

Šel bom

Šel v vinograd bom in oral,
nove trte zasadil.
Vino bom iz grozdja delal,
kot me oče je učil.

Šel bom med ograde kraške,
kjer škržati so doma
in zapel bom z njimi pesem,
pesem Krasu, iz srca.

Na jesen bom njive svoje
s pšenico zasejal.
Ko poletje bo ugasnilo,
ajdo bom domov peljal.

Sončna jutra bom pozdravil,
oče, z mislijo na te.
Vse, karkoli bom še ustvaril,
vnuku dal bom v roke.

Danica Pardo

Razmišljam

Za praznike sem bila doma in opazovala, kako se pripravlja moje mesto na praznovanje. Pokanje petard se je začelo že v začetku decembra. Stopnjevalo se je ves mesec, dokler ni doseglo vrhunca na predvečer Novega leta. Pa nam govorijo o kaznih za pokanje izven dovoljenega časa. Kar visoke so napisane, pa nič ne zaleže, papir vse prenese. Da bi se razburjal človek zaradi tega, je škoda živcev. Da, živci so najbolj izpostavljeni. Ne samo pri ljudeh, tudi pri živalih, pa naj bodo to hišni ljubljenci ali pa ptice, ki so kar odletele iz sosesk. Dobro, da je vse to mimo.

Čakam sneg in se vprašujem, kaj smo se zamerili starki Zimi, da ne pride več k nam. Malo se ustavi, na vrhovih gora, tudi v Jeruzalem je zašla, k nam je pa ni. Okrog blokov so ozelenele zelenice, na kostanjih se napenjajo popki, le breze in javor še počivajo. Kaj se dogaja? Smo res samo zemljani krivi za te spremembe?

Verjetno smo največji krivci. Delamo z našim planetom tako neodgovorno, kot da nam je vse dobro, dano za vedno. Počasi, prepočasi prihaja v našo zavest, da polja ne smemo zastrupljati z raznimi pesticidi, da bi morali z vodo delati varčno, da bi vsako posekano drevo nadomestili z novim, še in še bi lahko naštevala. Bojim se, da smo generacija, ki je to spoznala pozno, prepozno, da bi to spoznanje položila v zavest naših otrok, ki danes odločajo in sprejemajo zakone. Ne trdim, da smo bili vsi brezbrizni, vendar se vprašujem, kako je mogoče, da so na odgovornih mestih ljudje, ki jim je edini cilj samo oblast in kapital, ne oziraje se na opustošenje, ki ga pustijo za seboj.

Toliko gorja je na svetu, toliko tragedij, nesporazumov, vojn in naravnih katastrof, ki pretresajo svet, da smo lahko srečni, da smo tu, na sončni strani Alp. Če bi ob vsem tem, ne samo zase, čutili še za sočloveka, bi bilo prelepo. Tako pa smo samo ljudje.

V teh dneh se navajamo na nov denar, ki smo ga zamenjali za naš tolar. Kar malo nostalgije čutim za njim, saj je bil prvi naš denar, ki nas je izvlekel iz nemogočih inflacijski razmer. Bil je tudi lep na vpogled in zares samo naš. Ta novi evro ima večjo kupno vrednost, zato drobiža ne bomo več puščali tako brezskrbno kot poprej tolarski drobiž, le malo težav imamo še z njim. Smo pa dežela, ki je navajena menjati valuto in to od Napoleonovih časov dalje. Tudi ko smo že imeli tolarje smo trgovali v nemških markah, in evrih, sedaj pa bi bilo prav, da samo v evrih.

Naj končam s pogledom skozi okno na zasneženi Grintovec in Kočno, na zelene gozdove pod njima, na zelenice obsijane s soncem, toplo pa je tako, kot, da je pomlad. Včasih je veljal pregovor: »Davkarija in vreme ne prizaneseta« – bojim se, da bo mraz in zima takrat, ko bi morala biti pomlad.

Maruša

Utrinki resnice

Nečesa se moraš oprijeti,
ko drsiš v prepad.
Vsaka bilka je steber,
če življenje imaš rad.

Ko govorijo slabo o tebi,
si ne k srcu vzeti,
da te bodo hvalili,
moraš umreti.

Nekoga si se bal,
ker ga nisi poznal.
Zdaj se istega bojiš zato,
ker si ga spoznal.

Za upreti se, rečemo »ne«,
za kloniti pa »da«.
Pod pritiskom izrečena
bolita oba.

Ko se prvič opečeš,
te najbolj boli;
drugič že manj –
če spoznal si ljudi.

Oprostiti kdaj pa kdaj,
pozabiti nikdar.

Težko ni leteti,
dvigniti se je težko.

Stojan Vid Jaksetič

Če ne bi bile le sanje

Vojko mi je poslal po elektronski pošti staro sliko nekdanje cerkvice sv. Trojice na mali vzpetini med železniško postajo in tovarno. Grič je že dolgo prazen. Če kaj vem o njej, me je vprašal. Ko sem ob enajstih legel k počitku in si želel spanca, so namesto spanca spomini bliskali v glavi, se kopicili in prekrivali. Mulci se lovimo okrog zapuščene cerkvice in se senčimo pod ogromno lipo, potem zdirjamo do železniških tirov, naslonimo uho na tirnico in ko se že sliši ropot, zložimo na tir nekaj velikih žebeljev, in čakamo, čakamo. Vlak pridrvi in odpelje k postaji. Planemo med tire in mrzlično iščemo žebelje, ki so se spremenili v rezila za nožiče. Po pravici povedano, nihče ni iz njih naredil noža, prijetno pa je bilo videti, kako lahko žebelje, ki so tako trdi, spremenimo ...

V mislih preskočim na Gradino. Daleč spodaj teče Bistrica in žene žage in mline, tudi tiste mojih prednikov ...

Nešteto drobnih spominov bliska v glavi in ne dovoli, da bi prišel pričakovani spanec.

Škoda, še pomislim, kako neizprosno izginjajo vse sledi bistriške preteklosti. Ves Guranji kraj je bil poln biserov: izvirov, tolmunov, žagarskih in mlinskih vreten, postrvi, škrlji, kjer so ženske ob vodi prale perilo, zajetij, kjer smo se otroci namakali v mrzli vodi, gostiln, od koder se je zlasti ob praznikih slišalo petje in so se obrtniki tam ob ponedeljkih dogovarjali, pili in se mastili z vampi in golažem ...

Naposled me zmanjka in se pogreznem v nič.

Sedim v avtu, pritiskam na pedal za plin, ki se pod stopalom umika in umika, avto pa se ne gane. Potem nenadoma zdrvim po avtocesti čez Vipavsko dolino. Tema. V trenutku sem pred Rebrnicami, vijugasta cesta se stisne vase in ne dovoli prehoda. Avto se nenadoma dvigne nekaj metrov nad tlemi in leti kar naravnost nad pobočjem ... Spet sem na cesti ... namesto cestninske

postaje, kup ogromnih skal ... Blisk, skale izginjejo ...

Na Placu vsak trenutek več ljudi, razigrana mladina se zbira v gručah. Zaznavam nestrpno pričakovanje ...

Naenkrat zadoni »Tječe, tječe bistra ueda ...«

Množica zaploska. Ogromno platno, ki visi na pročelju knjižnice zažari. Vse oči so uprte tja.

Pozdrav v preteklosti, se izpiše na platnu. Potem cela vrsta imen mladih ustvarjalcev, ki so film izdelali in iztrgali slike pozabi.

Množica utihne.

Zagledam stari Plac. Skozi Hodnikov mlin teče Bistrica in nadaljuje pod kamnitim mostom do Ivetove pile in mlina pa naprej. Ob strugi mulca namakata trnke ... Hodnikov borjač je obdan z debelim kamnitim zidom, ob zidu stara lipa ... Micka pometa pred hišo ... Pod kostanji posedajo starčki ...

Na drugi strani, ob izteku Marinkotovega klanca se pred županstvom zbirajo sokoli in sokolice pa gasilska godba. Zgoraj, na okenskih policah knjižnice slonijo gosposka dekleta ...

Slika se menja. Sneg, po Marinkotovem klanecu se otroci divje spuščajo s sanmi in se ustavijo šele sredi Placa.

Kočije z Dunaja pripeljejo nekaj članov cesarske družine, ki bodo prenočili pri Ivetovih na poti v Opatijo ...

Za Hodnikovim mlinom pila, mladi Kristjan meri hlode, pilar zлага deske v trikotno skladovnico ...

Pogled po strugi Bistrice do Vencinove hiše. Izpod obokov teče bistra reka. Vrbe žalujke namakajo dolge tipalke v vodi ...

perice opletajo z rjuhami in jih ožemajo na kamnitih škrlah ... k reki prihaja Cita, na glavi nosi pletenico, polno perila, podloženo s svitkom ...

Na borjaču pekove gostilne se furmani z vozovi, naloženimi z deskami, odpravljajo na pot ...

Za Vencinovo hišo se vrtita dve žagarski vreteni ...

Pod lipami možakarji, pražnje oblečeni, vneto razpravljajo, medtem ko žene in otroci v cerkvi prosijo vsemogočnega za milost ...

V Košomatovi tovarni dekleta ob dolgi mizi zlagajo testenine v škatle ... Čekada v »mašinhauzu« streže strojem ...

S Kovačivca teče pritok Bistrice in se zliva v Sušec ...

Čukovi konji so privezani pred voz, naložen s hlodi, in čakajo na gospodarjev ukaz ...

Križev Pepe žene po klanecu krave na pašo ...

Ličanovo zajetje ... Veliko vreteno se vrti in prši kapljice okoli, sončni žarek jih spreminja v mavrico ... V leseni lopi nad vodo gospodar reže deske na cirkularko ... Za Ličanovim vretenom, pa Mehlinove pile in naprej Hlistove ...

Otroci se lovijo po vodi ... Čez leseni mostiček se priziba Guzjevka, ženske perejo na škrlah ...

Mile pripelje v zajetje svoja konja, ki se zaženeta na sredino in pijeta ...

Tri dekleta sedijo na hlohah pod velikim orehom, stikajo glave in šepetajo ...

Zadaj Bilčeva domačija, kjer je prebival Janez Bilc, duhovnik in pesnik ...

Pot proti Šušškorebri, speljana ob potoku,
voda drvi med kamenjem in se zliva
v Sušec ...

Na koncu soteske voda grmi po skalnatem
pobočju poraslem z mahom in se razliva
v strugo ...

Sneg, Milan Čukov, nekdanji sokol, se
v samih kopalkah previdno pomika med
skalami in ledenimi svečami, stopi pod
največji slap. Izgine vanj, potem stegne
desnico iz vodne zavese ... mulci mu
zaploskajo ...

Steza proti Gradini. Na vzpetini ostanki
grajskega obzidja ... Frane se povzpne na
vrh obzidja, spodaj Marta trepeta, da ne
bi padel čez previs ... Na travniku mulci
zbijajo »kozo« ...

Še pogled v globino, kjer izvira Bistrica in
žene mline in pile ...

Po klancu navzdol mimo Majerjeve hiše
in Čotovega hriba, kjer se pasejo Rupčeve
krave ...

Med Baronovo in Guzjevo hišo drvi Sušec
in se izgubi pod most ...

Jule je pravkar ujel postrv tako, da je
nastavil košaro k škrlji za pranje in s palico
podrezal na nasprotni strani ...

Čez cesto pred velikim hlevom, Ličanov
gospodar pripravlja kočijo ...

Mehlinova pila ...

Pred Hlistovo pilo hlodi, Johan namesti
hlod na žagarski voz in žaga zapoje ...
zraven, v gostilni, možje glasno igrajo
marjaš ...

Na drugi strani reke Bilčeva gostilna ...
na borjaču za hišo skladovnice desk ...

Naprej, za mostom, Tomšičeva domačija
z mlinom in žago ... Tam se je rodil Anton,
ki je bil ob koncu 19. stoletja poveljnik
cesarske žandarmerije v Sarajevu.

Pa Valenčičeva gosposka hiša z žago,
ki je dala maršala na cesarskem dvoru in
guvernerja na Reki ...

Na drugi strani velik Tomšičev skedenj.
Sokolska veselica ... gasilska godba ...

Na koncu soteske izvir Bistrice ... voda
bruha izpod skal ...

Skočim pokonci ... srce razbija z
neenakomernim ritmom ... težko diham ...

Prižgem svetilko. Bile so le sanje,
pomislim ...

Frane Tomšič

Popravek in dopolnilo:

40 let spomenika in grobnice na Hribu svobode.

V prispevku z gornjim naslovom, Jesenski
listi št. 13/2006 na strani 4, se mi je zaradi
skromnih razpoložljivih virov zapisala
neljuba netočnost v zvezi z odkritjem
spomenika na Hribu svobode. Bralcem se
opravičujem. Šesti odstavek sestavka se
tako pravilno glasi:

... »Organizatorji so se odločili drugače
in so za dan svečanega odkritja spomenika
določili občinski praznik naslednje leto.
V Bistrici so se slovesnosti vrstile ves prvi
teden v juniju 1966. V nedeljo, 5. junija
je na slovesni seji zasedala tudi Skupščina
občine Ilirska Bistrica pod vodstvom
predsednika ing. Ivana Kukovca in soglasno
preimenovala hrib z novim spomenikom
v Hrib svobode in mu določili spominski
parkovni namen. To nedeljo je Hrib
svobode gostil na tisoče domačinov, borcev,
postrojenih vojakov iz domačega garnizona,
delegacij borcev in delegacij družbeno
političnih organizacij iz primorskih občin,
Hrvaške in slovenskega zamejstva. Posebni
gost na slavnosti in osrednji govornik pred
spomenikom je bil podpredsednik skupščine
Socialistične republike Slovenije narodni
heroj Janko Rudolf, ki je spomenik tudi
odkril tako, da je pred vhodom v grobnico
prerezal trak ovit okrog celega spomenika.
Spomenik je izročil v varstvo predsedniku
občinskega Združenja zveze borcev NOV
Ilirska Bistrica, prvoborcu Antonu
Dolganu Branku.« ...

Vojko Čeligoj

Babičini nasveti

Če želite preprečiti, da bi vam knjige na policah porumenele, vstavite med knjižne liste nekaj lovorjevih listov. Tudi knjižni molji jih ravno ne ljubijo.

Neprijeten vonj sveže opleskanega zidu ali vrat lahko preprečite tako, da barvi dodate 2 žlički vanilijevega ekstrakta na vsak liter barve.

Po umivanju las namesto balzama uporabite jabolčni sok – vrste reneta. Vaša pričeska bo bolj obstojna in lasje bodo bolj bujni.

Proč z neprijetnim vonjem ob kuhanju zelja, cvetače, ohrovta ...! Kako? Dodajte vodi v kateri jih boste kuhali dve žlici mleka. Zelenjava bo tudi okusnejša.

Kuhan korenček bo okusnejši, če boste vodi za kuhanje dodali jabolčni sok.

Če se je vaš malček popackal s čokolado, operite madež takoj z zelo slano toplo vodo in videli boste, da bo izginil.

Pomarančni sok je odličen tonik za obraz. Koža postane bolj gladka in elastična in tudi vaš ten bo veliko lepši.

Pri od mraza razpokanih rokah uporabite petminutno kopel iz prevretilih listov lovorja, oreha, leske in zelene. Nato jih zmasirajte s kremo za roke.

V sadnih solatah ali sladicah je banana skoraj nepogrešljiva. Da banana ne bi potemnela jo, še preden jo olupite, potopite za nekaj trenutkov v vrelo vodo.

Da bi preprečili špricanje olja pri cvrenju, damo v olje nekaj zobotrebcev. Učinkuje!

Ko pripravljate zrezke, jih nikar ne prebadajte z vilicami – postanejo trdi!

Pest suhega timijana v mali bombažni vrečici, ki jo boste postavili v tenisice vašega »športnika« bo preprečila neprijetne vonjave. Pomaga tudi pri posodi za smeti, če jo natrete s timijanovo vejico.

Lahko in manj mastno cvrtje: poleg posode z oljem, postavite tudi posodo z vrelo vodo. Takoj ko bodo zrezki, krompir ali zelenjava ocvrti, jih za sekundo pomočite v vrelo vodo. Vsa odvečna maščoba ostane v vodi, cvrtje pa pridobi na svoji hrustljivosti.

Da bi bili vaši krofi ali miške lažje prebavljivi, dodajte testu čajno žličko kisa. Tudi sladica bo okusnejša.

Dragica

Vetrič

Pomladni vetrič mi šepče, kot bi budil me iz sna. Rahlo boža moja lica, z lasmi pa se igra.

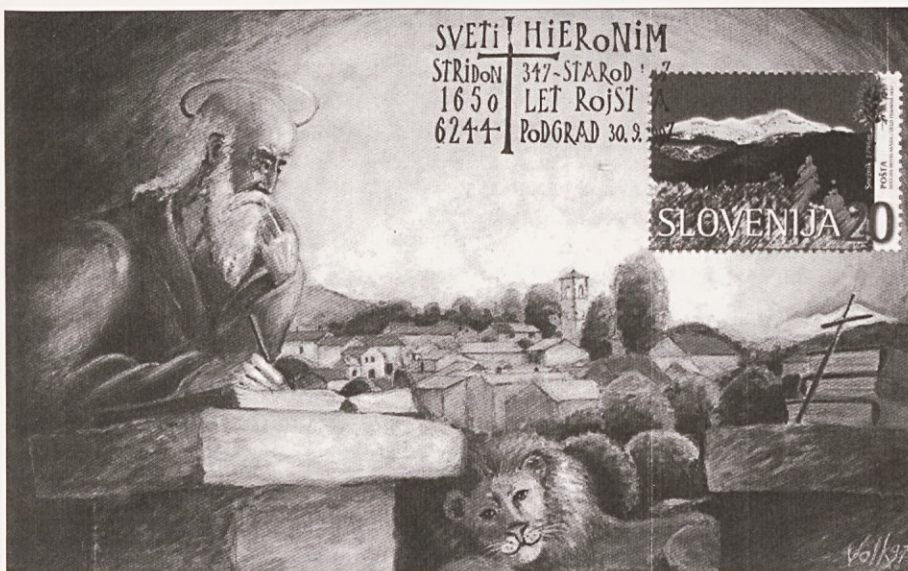
Vabi me v polje, kjer trava zeleni. Vabi k vejam krošnje, tam že poganjek brsti.

Mudi se vetriču naprej, vse trate mora obiskati, jih iz spanja prebuditi, v barvno cvetje spremeniti.

Česar topli vetrič se dotakne, se v življenje spremeni. Ne samo v naravi, tudi ljudem močnejše požene v žile kri.

Ana Seles

Jubileji v letu 2007 - ne spreglejmo jih

Stridon 347 - Sv. Hieronim - Starod 1997

Pred 1660 leti

- je bil leta 347 rojen sv. Hieronim, v rimskem naselju Stridon, trdimo je to današnji Starod v naši občini. O pomenu tega našega svetnika je pred desetimi leti na veliki slovesnosti na Starodu govoril visok cerkveni dostojanstvenik dr. Otmar Črnilogar. Tedaj je bila tudi vzidana spominska plošča na vaški cerkvi, ki jo je izvirno oblikoval domačin Romeo Volk.

Pred 180 leti

- je idrijski lekarniški pomočnik in velik botanični raziskovalec Henrik Freyer obiskal Snežnik in opisal njegovo bogato floro. Prvič je opisal na Snežniku najdeno travnato vrčico, ki še dandanašnji v avgustu bogato cveti na samem temenu Snežnika. Na Henrika Freyerja plodnega raziskovalca snežniške flore in vse, ki so sledili, nas je opozoril botanik dr. Tone Wraber, tudi sam velik poznavalec in proučevalec snežniškega rastlinstva.

Pred 160 leti

- natančno 2. julija 1847 je bil rojen na Kalu pri Pivki Jakob Žnidaršič velik rodoljub in pomemben znanstvenik. Osnovno šolo je obiskoval na Premu. Gimnazijo je opravil v Ljubljani, na Dunaju študiral matematiko in fiziko. Poučeval na gimnazijah v Sremskih Karlovcih,

Osijeku, Gradcu in Sarajevu kjer tudi umrl. Njegovo največje delo je vsekakor priročnik »Primerjalnice« za preračunavanje starih mer v metrski oz. kilogramski sistem. Bil je velik rodoljub, ukvarjal se je z znanstvenim in literarnim delom. Objavljal tudi v Slovenskem narodu.

Pred 110 leti

- natančno 14.8.1897 leta je bil v Trnovem v železniški čuvajnici staršema iz Kilovč, rojen slikar France Pavlovec, največji slovenski krajinar, imenovan tudi »poet barv«! Po njem se imenuje domače Likovno društvo v Ilirski Bistrici. Umrl je leta 1958.

Pred 100 leti

- je bilo 3. avgusta 1907 v Hotelu Tomšič ustanovljeno ilirsko-bistriško planinsko društvo, kot 14. podružnica Slovenskega planinskega društva v Ljubljani. Njen prvi načelnik je bil sodnik Miroslav Martinčič. Društvena pravila je Okrajno glavarstvo v Postojni potrdilo 12. avgusta 1907, ki velja za društveni praznik.

- je bila, 13. januarja 1907 ustanovljena Čitalnica v Trnovem. Prvi predsednik je bil Rudolf Valenčič tovarnar in posestnik, podpredsednik Jernej Ravnikar nadučitelj v Trnovem.

- je bilo 21. julija 1907 na pobudo Antona Žnidaršiča ustanovljeno ilirsko-bistriško čebelarstvo društvo. Prvi predsednik je bil davčni uradnik Radovan Strnad, podpredsednik pa Mihael Urbančič, železniški uslužbenec na Mali Bukovici.

Pred 90 leti

- je umrl v Ljubljani Fran Gerbič, rojen leta 1840 v Cerknici. Bil je učitelj, skladatelj, operni pevec znan na mnogih opernih odrih po Evropi, ravnatelj Glasbene matice v Ljubljani. Mnoge njegove pesmi so ponarodele. Svojo učiteljsko pot je začel kot nadučitelj v trnovski ljudski šoli, bil graditelj prve šolske stavbe v Trnovem in med ustanovitelji ilirsko-bistriške čitalnice (1864).

Pred 80 leti

- sta bili z novo upravno razdelitvijo Kraljevine Italije združeni županstvi Trnovo (Torenova) in Ilirska Bistrica (Bisterza) v skupno občino Villa del Nevoso. Trnovskega župana Jožeta Žnidaršiča in bistriškega Antona Ličana je zamenjal prvi italijanski župan Carlo Ognibene, graditelj občinske in bančne stavbe v novobeneškem slogu. Bil je tudi znan čebelar in prvi predsednik italijanskega planinskega društva v Ilirski Bistrici. Združitev obeh naselij se je ohranila še v današnje dni.

Pred 60 leti

- je bil 15. septembra 1947 večji del Slovenskega Primorja priključen k Jugoslaviji. Tako je bil uresničen sklep Kočevskega zbora odposlancev slovenskega naroda v letu 1943. Ob tej obletnici bo odkrit spomenik braniteljem zahodne meje na Velikem Cerju nad Novo Gorico.

- je preminil Anton Žnidaršič, gospodarstvenik, inovator in reformator slovenskega čebelarstva. Po njem se imenuje AŽ panj ali kar »panj Žnidaršič«. S panji Žnidaršič čebelarji 90% vseh slovenskih čebelarjev. Rojen leta 1874, pokopan na trnovskem pokopališču.

Smeškotov kotiček

– je bila februarja 1947 ustanovljena domača Ribiška družina »Bistrica«, ki povezuje številne ribiče iz domačega kraja in okolice. Skrbi za ribji stalež tako v potokih in Reki, obeh akumulacijskih jezerih. V starem delu mesta imajo veliko ribogojnico.

Pred 10 leti

– med 1. in 3. februarjem 1997 sta alpinista Tadej Golob in Štefan Mlinarič, oba člana AO PD Železničar iz Ljubljane preplezala novo smer v ostenju Loške stene nad Koritnico in jo poimenovala »Nekoč so bili bojovníki« v spomin na njune plezalske tovariše Bojana Počkarja, Žigo Petriča in Vanjo Furlana, ki so v gorah preminili v preteklem letu.

– je bil med Slovenijo in Hrvaško podpisan »Sporazum o obmejnem prometu in sodelovanju«, znan po kratici SOPS, ki je dosti obetal še posebej krajem ob novo nastali državni meji. Veliko so pričakovali tudi prebivalci z obeh strani slovensko hrvaške meje.

– je Pošta Slovenije izdala poštno znamko s podobo Snežnika, po fotografiji Hinka Poročnika. Oblikovalsko delo je opravil studio Botas iz Ljubljane. Predstavitev nove poštne znamke je bila združena s predstavitvijo TV filma o lepotah našega Snežnika, avtorja Igorja Likarja, snemalca Janeza Kališnika in ob strokovnem svetovalcu Jožetu Dobniku. Pri filmu je sodelovalo tudi nekaj domačinov.

Vojko Čeligoj

Madžar in Rus se odpravita iskat zlato. Madžar kmalu najde veliko kepo zlata. Rus reče: »Fino, to si bova zdaj bratsko razdelila!« »Nič bratsko!« se upre Madžar, »pol na pol!«

»Ne morem natančno ugotoviti, kaj vam je«, pravi zdravnik. »mislim pa, da je vzrok pitje.« »Nič zato,« pravi bolnik, »bom pa prišel takrat, ko boste trezni.«

»Ali planinci pogosto padajo v ta nevarni prepad?« vpraša izletnik. »Ne, ne, navadno pade vsak samo enkrat,« odgovori vodnik.

»Ali ste danes prvič pred sodiščem?« »Da!« »Tukaj piše, da ste bili že dvajsetkrat kaznovani.« »Že res, ampak ne danes.«

Spreta se brezroki in slepi. Brezroki: »Te bom tak vžgal ...!« »Slepi: »To bi pa rad videl!«

Tučo potiska na hodniku pred seboj bencinski sod. »Kam pa?« ga vpraša znanec. »K zdravniku« »In kaj imaš v sodu?« »Urin. Pri zdravniku sem bil že pred meseci in takrat mi je naročil, naj danes prinesem urin na pregled.«

»Kako da greš s kolesom v gledališče?« »Drugo dejanje se dogaja v sosednjem kraju!«

Zdomec pride domov na počitnice. Sosed ga vpraša, kako kaj obvlada nemščino. »Še kar dobro.« »Kako na primer pokličeš sodelavca pri drugem stroju k sebi?« »Komm hier!« Sosed: »In kako mu rečeš, naj pride nazaj?« »Stopim k njegovemu stroju in rečem: »Komm hier!«

K mlademu, še neizkušenemu kaplanu pride kmet, da bi se spovedal. Pove, da je v postnih dneh petkrat jedel meso. Kaplan ne ve, koliko pokore bi mu naložil za ta greh, zato se opraviči in odhiti k župniku po nasvet. Ta se nasmehne in reče: »Za pokoro naj izmoli tri očenaše in tri zdravamarije.« Kaplan grešniku tako tudi naroči. Naslednji teden se pride spovedat kmet, ki je trikrat jedel meso v postnih dneh. Kaplan nekaj časa potihoma računa, nato pa reče grešniku: »Pojdi domov, med postom še dvakrat jej meso, nato pa za pokoro izmoli tri očenaše in tri zdravamarije.«

«Gospod doktor, ali mi lahko predpišete sredstvo proti glistam?« »Za odrasle?« »Hm, tega pa res ne vem, koliko so stare.«

Zapisal D. G.

Kotiček za križankarje

Za pravilno rešene križanke
razpisujemo tri nagrade
Rešitve pošljite do 1. aprila 2007
v kuverti na naslov
Društvo upokojencev
Bazoviška cesta 28
6250 Ilirska Bistrica.

Nagrajencem iz prejšnje številke
pa iskreno čestitamo.

Logogrifi

1			○	○		
2			○	○		
3			○	○		
4			○	○		
5			○	○		
6			○	○		
7			○	○		
8			○	○		
9			○	○		

Brez polj v okvirju: 1. slap v soški dolini zahodno od Bovca, 2. janež, 3. francoski modni kreator, 4. snov, ki nima prostornine in oblike, 5. streha, 6. mesto v tržaškem zalivu, 7. filmska zvezda, 8. nepoudarjeni del takta, 9. korito.

Skozi ves lik s pomešanimi opisi: vrsta sekire - egipčanski bog s pasjo glavo - kdor strga - mesto na Poljskem - grški zgodovinar s Sicilije iz 1. stoletja pred našim štetjem - slovenski kipar in grafik (Janez) - kraj v Istri pod Učko - lastnost trdega - mehiški operni pevec, tenorist (Francisco).

V označenih poljih s krogi dobite, brano vodoravno, slovenski pregovor.

Dimitrij Grlj

Dopolnjevanje

1	V	A			U	M
2	I	Z			K	A
3	C	E			E	R
4	S	L			A	R
5	K	V			T	A
6	O	B			K	T

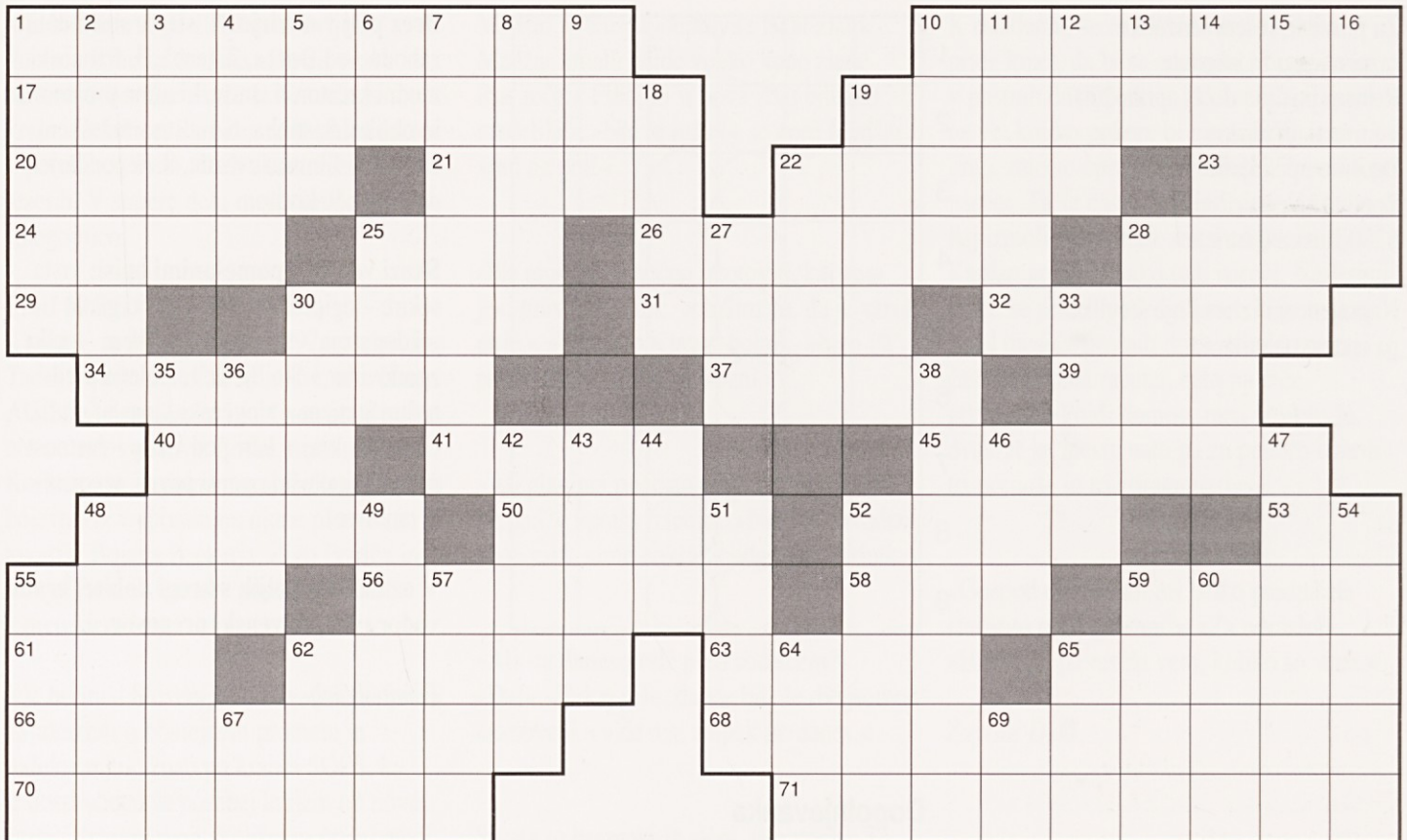
V vsako vrsto dodaj po dve črki tako, da dobiš z že natisnjenimi pet besed s spodnjimi opisi.

1. praznina, 2. način izgovarjanje besed ali stavkov, 3. središče, sredina 4. besednjak, 5. kosmata šala, 6. predmet, stvar, reč.

V označenih poljih vodoravno dobiš ljudski običaj v vzhodni Sloveniji ob praznovanju pusta.

Dimitrij Grlj

Križanka

Vodoravno: 1. ruski pesnik in pisatelj, nobelovec (Boris, 1890-1960), 10. glasba med posameznimi enotami umetniškega dela, 17. pustolovec, ki spretno ravna z revolverjem, 19. lastnik tovarne, veleposestnik, 20. prizorišče v cirkusu, 21. načrtna gojitev živali, 22. težka kovina rdeče barve (Cu), 23. neimenovana oseba, 24. poogleneli ostanki mahovja na barju, 25. izdelovalec kruha, 26. slovenska filozofinja, sociologinja in publicistka (Spomenka), 28. reka na severovzhodu Rusije, pritok Ilmenskega jezera, 29. začetnici češkega politika in državnika Beneša, 30. začetek prebavnega trakta, 31. švicarski narodni junak (Wilhelm), 32. livada, travnik, 34. prehranski dodatek, 37. žitno socvetje, 39. atek, očka, 40. domača oblika imena Otilija, 41. ime danske filmske igralkice (Nielsen), 45. grško-rimski stari vek, 48. kratkotrajen nalivec, 50. ribiška vrvica, 52. kocka (lat.), 53. kemični znak za element titan, 55. reka na Slovaškem, levi pritok Donave, 56. polž brez hišice, 58. zdravilo, 59. krma za konje, 61. keltski bog morja, 62. roman Toneta

Svetine, 63. pokrajina v Saudski Arabiji, 65. italijanski slikar, vodilni futurist (Giacomo, 1871-1958), 66. burleska pri starih Rimljanih, imenovana po kraju Atella, 68. manjša trgovina, kjer se prodaja ceneno blago, 70. mesto v Italiji, ob Jadranskem morju, 71. bajeslovno bitje s človeškim telesom in pasjo glavo.

Navpično: 1. vas na Sorškem polju, 2. organizem, ki potrebuje za življenje kisik, 3. zemlja, kopno in morje, 4. merska enota za težo, 5. začetnici francoskega režiserja Warnaya, 6. začetnici ilirskobistriškega glasbenika in ilustratorja (Volk), 7. reka v Hercegovini, ki se izteka v Jadransko morje, 8. azijska palma, 9. vprašalnica, 10. izdelek, ki ga dobimo pri mletju žita, 11. nekdaj slavna ameriška teniška igralka (Chris), 12. poklon, 13. kemični znak za element iridij, 14. privrženec gnosticizma, 15. prečni drog v kozolcu, 16. površina, območje, 18. rudniški jašek, 19. plošča, risalna deska, 22. ime nekdanjega ameriškega predsednika Clintona, 25. grška črka, 27. pregovor, 28. roman Maksima Gorkega, 30. ameriška

zvezna država z glavnim mestom Salt Lake City, 33. obrok, 35. tuje žensko ime, 36. reka v zahodni Franciji, pritok reke Eure, 38. pristanišče v južni Italiji, 42. izloček ustnih žlez, 43. jezero v Etiopiji, 44. izraelsko pristanišče, 46. italijanski pevec zabavne glasbe, 47. umetniška delavnica, 48. italijanski pisatelj in založnik (Antonio), 49. afriški najemni vojak v nekdanjih kolonijah, 51. garje, 52. drugače, z drugim imenom (lat.), 54. ime angleškega fizika in matematika Newtona, 55. drugo ime za raka deseteronožca, jastog, 57. ime ameriške filmske igralkice Turner, 59. gruzijska reka, 60. klistir, 62. Uršula (krajše), 64. orodje žanjic, 65. večerna plesna prireditev, 67. soglasnika v imenu Luc, 69. začetnici glasbenika in skladatelja Gregorca.

Dimitrij Grlj

Misli modrostnikov

Če pravimo, da imamo že 70 let, se pravi, da jih nimamo več. Nikoli se ne bodo več vrnila. To se pravi: življenje ne pomeni pridobivanje, marveč izgubljanje let. Kar smo preživeli, tega nimamo več.

(Anton Trstenjak)

Kjer vlada medsebojna ljubezen, tam je raj na zemlji.

(Anton Trstenjak)

V zrelih srednji letih smo takrat, ko široki horizonti in ozek pas zamenjata mesti.

Srečni ljudje niso nikoli zlobni.

(Nizozemski pregovor)

Človek, ki zna objeti sočloveka, je dober človek.

(Orhan Pamuk)

Mnogi imajo občutek, da ni iz njihovega življenja nastalo nič drugega, kakor razvlečen deževen dan, iz njihovih teles pa dežnik za ta dan.

Samozavest je čudna zadeva: če je imaš preveč, si kriv mnogih grehov, ki izhajajo iz nje. S premalo samozavesti pa si izgubljen.

(Sarah Duna)

Življenje ni čakalnica, kjer naj bi čakal, da nam se vrata odprejo. Življenje je delavnica, kjer vsakdo dela vse, kar zmore zase in svojo dušo.

Zbrala in uredila: Iva

Program izletov in srečanj Društva upokojencev Ilirska

Bistrica za leto 2007

Februar

23. 02. 2007

Družabni večer v menzi TIB Transport Ilirska Bistrica

Marec

10. 03. 2007

Kopanje in družabni večer v hotelu Delfin Izola

April

27. 04. 2007

Planinski pohod na Kozlek

Maj

19. 05. 2007

Enodnevni izlet
Grado - Barbano - Redipuglia

Junij

22. 06. 2007

Srečanje upokojencev Slovenije v Mariboru

Julij

20. 07. 2007

Piknik na Mašunu

Avgust

25. 08. 2007

Enodnevni izlet
Splavarjenje po Savi, rudnik Velenje

September

15. 09. 2007

Enodnevni izlet v Zagreb

November

10. 11. 2007

Martinovanje

December

30. 12. 2007

Prednovoletno srečanje

Predvideno je še srečanje upokojencev Južnoprimorske regije. Vodstvo Društva upokojencev si pridržuje pravico do dopolnitve ali spremembe programa.

Pred napovedanim izletom - srečanjem bomo poverjenike in člane društva obvestili o ceni in ostalih podrobnostih.

Prijave z vplačilom bomo sprejemali v pisarni društva ob sredah in petkih od 9 - 12 ure.

Vabljeni.

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica
Bazoviška 28
Tel. 05 / 714 55 98

Društvo diabetikov

Najbolj pomembna dejavnost Društva diabetikov Ilirska Bistrica je preprečevanje vzrokov za nastanek sladkorne bolezni in omilitev posledic.

Preventivno okrevanje članov Društva diabetikov od 5. do 12. novembra 2006 v Rogški Slatini

Izdajo pričujoče številke Jesenskih listov so podprli:

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica

Gostišče s prenočišči Danilo
Ilirska Bistrica

Izoterm Plama d.d.
Podgrad

Občina
Ilirska Bistrica

Dom starejših občanov
Ilirska Bistrica

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj
Franc Gombač
Ivko Spetič
Danica Pardo

Oblikovanje
Edo Seles
Grafična priprava
Studio Rolih Ilirska Bistrica
Tisk
Lotos Postojna, februar 2007

Demokratična stranka
upokojencev Slovenije
Občinski odbor Ilirska Bistrica

Glasilo Društva upokojencev Ilirska Bistrica
Št. 14, letnik X, 2007 / Cena 2,00 EUR

Jesenski LISTI

Splošni bralci in bralci.

za avod, kot se spodeb - vsem pravičen postavlja! Leto je morda ni kot na pomlad vse bolj, je čas za naša in glas naša naše besede. Zložili smo jih v obliko listinajste številke našega časopisa.

V občini Ilirska Bistrica živi okrog 3500 upokojencev, od tega je 1400 vključenih v društvo. Skupni smo zagnali nekaj urinikov in dela društvenih sekcij, pa ne, da bi se bralci, raje da ne bi šli vsaj v pravo. Pravimo, da besede ne škode, če so zložene v pravo mesto, ali se ta veserak brali - in pravo mesto - presodite.

Ali je v tej številki prava mera, prespekovi, tudi presodite. Reki bomo kar po domače: V naslednjem letu je Društvo upokojencev stebilo številiim ciljem. Vedlo vsomga je želja, da na pravo trpljenja našimom svoje znanje, znanosti in izjve, kako opremeni prostozatek svoje poti. Zato nekaj besed o društvenem delu.

Društvo upokojencev Ilirska Bistrica je veselozi v sestavi pravični z Demokratično stranko upokojencev Slovenije, občinskim odborom v Ilirski Bistrici.

Člani društva sledimo številnim zakonskim pripravam in razpravam, ki obravnavajo pravice in možnosti dela, ter skrbimo, da oblikujemo svoje gradivo v pripravah dokumentov. Naši delavci v občinskih, občinskih in republiških organih skrbijo, da so varovane zakonske predložitve pravice upokojencev. Aktivno sodelujemo v obravnavi in pravihi zakonskih sprememb. Tudi v predhodnem letu je bilo delo v veliki meri posrejeno v pravih naših prihodnostnih.

(nadaljevanje na drugi strani)

Povzemanje Društva upokojencev Ilirska Bistrica